

סוף שנת המס 2019 לקראת שנת 2020

www.alliott.co.il

לקוחות וידידים יקרים,

כמידי שנה, אנו שמחים להגיש לעיונכם את החוברת השנתית של משרדנו לתום שנת המס 2019 ולקראת שנת 2020, בתקווה שהחוברת תשמש אתכם ותיסייע בידיכם בתכנון פעילויותיכם הכלכליות.

בשנת 2019 המדינה נקלעה למשבר פוליטי חריף. ההחלטות על הקדמת הבחירות ומיד לאחריהן על פיזור הכנסת (בעת כתיבת שורות אלה קיים חשש ממשי לפיזור הכנסת בפעם השלישית), הביאו לקיפאון כלכלי ולשנה "מבוזבזת" בקבלת החלטות כלכליות הנדרשות לטיפול בסוגיות בוערות המשפיעות על חיי כלנו: משבר הבריאות, ההשקעה הנדרשת בתשתיות התחבורה, המשבר ברמת ההוראה ויוקר המחיה. המשבר הפוליטי הוביל להיעדר ריסון תקציבי ולגידול חד בהוצאות הממשלה. אלו בתוספת להפחתה בשיעורי המיסים יצרו עליה בגירעון הממשלתי לכ-4% מהתוצר וזאת לעומת יעד מקורי של 2.9%.

תחזית הצמיחה של התוצר מקומי הגולמי עומדת בשנת 2019 על שיעור של 3.1% דבר המצביע על מגמת ירידה שתמשך גם בשנת 2020. כזכור, בשנת 2018 הצמיחה הסתכמה בשיעור של 3.4%. זאת ועוד, קיימת ירידה בהשקעות, ירידה בקצב התחלות הבניה וירידה חדה ביבוא מכונות וציוד. ההשקעות במשק צפויות להסתכם בכ-2% מהתוצר, וזאת לעומת 3.6% בשנת 2018. בנוסף, החלשות בסחר העולמי משפיעה אף היא לרעה על היצוא מישראל.

עם זאת, שיעורי האבטלה שנרשמו בסוף שנת 2019, היו מהנמוכים שנרשמו מזה עשרות שנים ולפי הגדרת בנק ישראל, המשק הישראלי מצוי בסביבת תעסוקה מלאה. כמו כן, לא צפויה בשנה הקרובה העלאת ריבית, ותתכן אף ירידה בשיעור הריבית מרמה של 0.25% ל-0.10%.

לסיכום, ניתן להעריך כי שנת 2020 תהיה שנה מאתגרת למשק הישראלי ולממשלה החדשה. בתחום הכלכלי, אנו מקווים כי תעשה הגדלה בהשקעות החברתיות תוך שמירה על אחריות תקציבית, וזאת על מנת לשמר את העוצמה הכלכלית של המשק תוך טיפוח חוסנה ואחידותה של החברה בישראל.

**אנו מאחלים שהשנה הבאה עלינו לטובה תהיה שנת
בריאות, שלום ובטחון, שגשוג הגשמה והצלחה.**

בכבוד רב,

בארי ושות'

ראוי חשבון

אתר הקבוצה: www.alliott.co.il
צוות המערכת (לפי סדר א"ב):

מומי אליאס רו"ח, דוד בירנדורף, נדב ימין רו"ח, משה כדר עו"ד רו"ח,
חגית ליברמן פלס רו"ח, אריאל פטל רו"ח, פסיה פריידין רו"ח, רחלי קוממי רו"ח, דויד תמיר רו"ח.

כל הזכויות שמורות לקבוצת אליוט בישראל. אין לצלם או להפיץ ללא אישור בכתב מהמחברים. העלון ונספחיו מיועדים למתן מידע כללי בלבד ואין לראות בהם חוות דעת או ייעוץ מקצועי. במידה ודרושים לכם הסברים נוספים או הדרכה כלשהי, נבקשכם להתקשר למשרדנו.

תוכן עניינים

עמוד

חלק א - מיסוי היחיד

1	 שיעור המס השולי המרבי ליחיד
1	 מיסוי על בסיס פרסונאלי
2	 הכנסות של יחיד מהשכרת דירה למגורים
4	 קיזוז הפסד עסקי כנגד הכנסות ממשכורת
4	 נקודות זיכוי לחיילים משוחררים
5	 נקודות זיכוי ליחיד שמסיים לימודים לתואר אקדמי
5	 נקודות זיכוי בעד הוצאות החזקת הורה במוסד סיעודי
5	 נקודות זיכוי נוספות עבור ילדים
8	 מיסוי מלגות
9	 הכנסות מהימומים, הגרלות ופרסים
9	 חישוב מס נפרד לבני זוג העובדים ביחד
10	 הקלות במיסוי לעולים חדשים ולתושבים חוזרים
11	 תרומות למוסדות ציבוריים ולקרן לאומית
11	 הכרה בהוצאות ריבית על משכנתא

חלק ב - מיסוי שוק ההון ורווחי הון

13	 שיעור מיסוי שוק ההון ורווחי הון לחברות
13	 שיעור מיסוי שוק ההון ורווחי הון ליחידים
16	 חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה
16	 הקלות במיסוי על הכנסות מדיבידנד מחוץ לישראל (תיקון 169)
17	 קיזוז הפסדי הון

חלק ג - תיקונים הנובעים מחוק ההתייעלות הכלכלית

19	 השפעות המיסוי של חוק ההתייעלות הכלכלית התשע"ז - 2016
----	--

עמוד

חלק ד - מיסוי מקרקעין

21	 מס שבח
22	 מס רכישה
22	 הקלות ממס השבח
23	 קיזוז הפסדים
23	 חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין
24	 פטורים ממס שבח
26	 מתנות לקרובים

חלק ה - מס ערך מוסף

27	 חובת דיווח מקוון
27	 עוסק פטור
27	 החובה לדרוש חשבונית מס ואי תשלום במזומן
28	 חוק המזומן
29	 דיווח על בסיס מזומן לנותני שירותים ויצרנים קטנים
30	 קבלן מבצע - מועד הוצאת חשבונית מס לפי חוק מע"מ
31	 האיסור לדרוש חשבונית מהספק בטרם שולמה התמורה
31	 טבלת שיעורי מס ערך מוסף מיום פרסומו של החוק ועד היום
31	 הוראות מס ערך מוסף בנוגע לכלי רכב
32	 קטנועים ואופנועים - היבטי מע"מ

חלק ו - פעולות שיש לבצע ביום 31 בדצמבר 2019

34	 מפקד המלאי
36	 פרויקטים או עבודות בביצוע
36	 פנקסים חדשים
36	 ספירת קופה

חלק ז - תשלומים שניתן לבצע לאחר סיום שנת המס 2019

37	 תשלומים לבעלי שליטה
37	 תשלומים לתושבי חוץ

עמוד

חלק ח - חיסכון פנסיוני

38	הפקדות לקופות גמל
38	ניכויים וזיכויים בגין תשלומים לקופת גמל לקצבה
39	הפקדות בעבור בעלי שליטה
39	הפקדה לביטוח אובדן כושר עבודה
40	הפקדות לקרנות השתלמות
41	מיסוי קצבאות בגיל פרישה - תיקון 190
43	הסכם קיבוצי להגדלת הפקדות לביטוח פנסיוני
44	הפקדות והתחשבנות בגין כספי פיצויים
44	חוק פנסיית חובה לעצמאיים ודמי אבטלה
46	יתרות צבורות בקופה מרכזית לפיצויים - עדכון
47	סיום הסכמי ברירת מחדל בין המעסיקים לחברות הביטוח
48	הוראות הממונה על שוק ההון בנוגע לתשלומים בהמחאות
48	תקרת הפקדות לקרנות השתלמות וקופות גמל לשנת 2019

חלק ט - הוצאות

51	תשלום הוצאות שכר והוצאות סוציאליות על בסיס מזומן
51	תשלום פיצויים ומענקי פרישה
52	חובות אבודים
53	מכירת מלאי מת או שתנועתו איטית
53	מכירות בין-חברתיות
53	מוניטין
53	חובת ניכוי מס הכנסה במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים
55	נסיעה עסקית לחו"ל
56	ניכוי בשל דמי ביטוח לאומי לעצמאים
56	מתנות ושי לחג
57	אירוח
57	הוצאות כיבוד
57	הוצאות לינה בארץ (כולל ארוחת בוקר)
57	היבטי מיסוי בגין ימי גיבוש לעובדים
59	הוצאות ביגוד
60	הוצאות אחזקת טלפון שאינו נייד
60	הוצאות אחזקת טלפון נייד (סלולרי)
61	הוצאות אחזקת רכב

עמוד

חלק י - דיווחים והודעות לרשויות המס

65	 חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה
65	 חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין
65	 חובת דיווח על תכנוני מס, חוות דעת ועמדות מס

חלק יא - ביטוח לאומי חידושים והדגשות

68	 נתונים לדיווח ולתשלום דמי ביטוח לאומי
70	 סוגיות הקשורות לעצמאים ולבעלי הכנסות שאינן מעבודה
80	 סוגיות הקשורות למעסיקים לשכירים ולמיסוי רווחי חברה
100	 תשלום דמי ביטוח של מבטח השהה בחו"ל
104	 סוגיות בגמלאות דמי לידה והורות
107	 תגמולי מילואים
110	 קצבת נכות כללית
112	 מיצוי זכויות לקצבת אזרח ותיק (זקנה)

חלק יב - סוגיות בדיני עבודה

114	 חוק הודעה לעובד (תנאי העבודה), תשס"ב-2002
115	 מספר שעות העבודה בערבי חג
115	 תשלום עבור ימי חג
115	 עבודה ביום שבת
116	 מילואים
116	 הריון ולידה
118	 אימוץ ילדים
119	 הודעה בכתב מעובד שהתפטר
120	 חובת דיווח על תאונת עבודה
121	 הודעה מוקדמת
121	 ימי חופשה שנתיים
122	 דמי מחלה
123	 דמי הבראה
123	 מודעה בדבר שכר מינימום
124	 העסקת נוער בחופשות
124	 צו הרחבה לביטוח פנסיוני מקיף במשק

עמוד

חלק יג - נספחים

126		גיליון ספירת מלאי
127		גיליון ספירת קופה
128		פירוט מספר הקילומטרים בתחילת השנה ובסופה
129		דוח נסיעה לחו"ל - שנת 2019

חלק א - מיסוי היחיד

שיעור המס השולי המרבי ליחיד

להלן שיעורי המס לשנת 2019:

מדרגות המס על הכנסות מיגיעה אישית בש"ח

שיעור המס	הכנסה שנתית	שיעור המס	הכנסה חודשית
10%	עד 75,720	10%	עד 6,310
14%	מ-75,721 עד 108,600	14%	מ-6,311 עד 9,050
20%	מ-108,601 עד 174,360	20%	מ-9,051 עד 14,530
31%	מ-174,361 עד 242,400	31%	מ-14,531 עד 20,200
35%	מ-242,401 עד 504,360	35%	מ-20,201 עד 42,030
47%	מכל שקל נוסף	47%	מכל שקל נוסף

מדרגות המס על הכנסות שאינן מיגיעה אישית בש"ח

שיעור המס	הכנסה שנתית	שיעור המס	הכנסה חודשית
31%	עד 242,400	31%	עד 20,200
35%	מ-242,401 עד 504,360	35%	מ-20,201 עד 42,030
47%	מכל שקל נוסף	47%	מכל שקל נוסף

מס נוסף על הכנסות גבוהות

על פי סעיף 121ב לפקודה, יחיד אשר הכנסתו החייבת בשנת המס עלתה על 649,560 ש"ח (54,130 ש"ח לחודש) יהיה חייב במס נוסף על חלק הכנסתו החייבת העולה על הסכום הנ"ל בשיעור של 3%. "הכנסה חייבת" - כהגדרתה בסעיף 121ב לפקודה.

מיסוי על בסיס פרסונאלי

שיטת המיסוי הנהוגה בישראל הינה השיטה הפרסונאלית. דהיינו, תושבי ישראל, הן יחידים והן חברות, חייבים במס בישראל על הכנסותיהם הכלל עולמיות כולל הכנסות משוק ההון, ללא תלות בזהות מקום הפקת ההכנסה.

תושבי חוץ יהיו חייבים במס על הכנסותיהם הנובעות ממקורות הכנסה בישראל בלבד. מי שחייב בהגשת דוח שנתי לרשות המיסים, צריך לציין במשבצת המתאימה אם יש לו, לבת זוגו ולילדיו עד גיל 18 נכסים בשווי של מעל 1,878,000 ש"ח והאם הוא בעל מניות בחברות פרטיות או בעל שליטה בחברות ציבוריות בחו"ל.

הכנסות של יחיד מהשכרת דירה למגורים

יחיד שהייתה לו בשנת המס הכנסה מהשכרת דירת מגורים, אחת או יותר, והמשמשת למגורים לשוכר שהוא יחיד, או לשוכר שהוא חבר בני אדם שקבע לעניין זה נציב מס הכנסה (מוסד שעיקר פעילותו קליטת עליה, בריאות או סעד ופעילות המוסד אינה למטרת רווח), זכאי לבחור בין שלוש חלופות מיסוי:

חלופת הפטור

בשנת 2019 קיים פטור ממס בשל הכנסה מדמי שכירות, באם ההכנסות אינן מגיעות לכדי הכנסה מעסק, עד לתקרה חודשית של 5,090 ש"ח ובחישוב שנתי עד 61,080 ש"ח. יחיד שהכנסתו הנ"ל עולה על התקרה יהא פטור ממס על ההכנסה מדמי השכירות עד לגובה התקרה בניכוי ההפרש שבין ההכנסה בפועל מדמי שכירות לתקרת הפטור ויתרת ההכנסה תחויב במס הכנסה בשיעורים החלים על ההכנסה שאינה מיגיעה אישית, כמו כן צפוי חיוב בדמי ביטוח לאומי על ההכנסה החייבת.

חלופת תשלום מס סופי - 10%

יחיד המשכיר דירת מגורים אחת או יותר רשאי (לפי החלופה הקבועה בסעיף 122 לפקודה) לשלם מס סופי בשיעור 10% על הכנסותיו מדמי השכירות, באם ההכנסות אינן מגיעות לכדי הכנסה מעסק, וזאת ללא מגבלת תקרה. את תשלום המס ניתן לבצע עד 31 בינואר של השנה העוקבת ללא חיוב בריבית והצמדה.

חלופת מיסוי מלא על פי דוח רווח והפסד

לנישום קיימת הזכות לבקש ולשלם מס מלא על הרווח הנובע מהכנסות מדמי שכירות וזאת לאחר התרת ניכוי של ההוצאות הקשורות לדירות המושכרות ובכללן: פחת, ריבית, ביטוח, תיקונים וכד'. בחלופה זו יהיה גם חיוב בדמי ביטוח לאומי על הרווח. נציין כי לגבי הכנסות משכר דירה, מדרגת המס הראשונה היא 31%, למעט מי שמלאו לו בשנת המס שישים שנה, אז מדרגת המס הראשונה היא 10%.

הבהרה - לאור גישת רשות המיסים כי בעת מכירת דירת מגורים יופחת משווי הרכישה פחת בשיעור הקבוע בתקנות (וזאת גם באותם מקרים בהם הנישום בחר בתקופת ההשכרה במסלול הפטור או במסלול חיוב ב-10% מס), מומלץ לשקול את הכדאיות ביישום חלופות הפטור ומסלול המס בשיעור של 10%.

בפס"ד וימן נ' מנהל מיסוי מקרקעין חיפה שניתן בחודש פברואר 2016 נקבע בדעת רוב כי יש לנכות פחת במכירת הדירה ולפיכך יוגדל השבח ומס השבח בעת המכירה.

פטור ממס על דמי שכירות שמקבל קשיש

סעיף 9(25) לפקודת מס הכנסה קובע כי הכנסה מדמי שכירות מהשכרת דירה למגורים שקיבל קשיש המתגורר בבית אבות בשל הדירה שבה הוא גר לפני כניסתו לבית האבות תהיה פטורה ממס עד לגובה מחצית סכום התשלום השנתי שמשלם הקשיש בעד החזקתו בשנת המס, בבית האבות.

בית אבות - מקום מגורים קבוע ל-30 יחידים לפחות שגילם מעל 65 שנים, שניתן לו רישיון על פי חוק הפיקוח על המעונות.

פס"ד שרגא בירן ודפנה ודן לשם

בחודש ינואר 2018 ניתן בבית המשפט העליון פסק דין הנותן משקל מכריע לכמות הדירות המושכרות לעניין סווג ההכנסה מדמי שכירות כהכנסה מעסק. הכנסה הנובעת מהשכרת כמות משמעותית של דירות למגורים אינה זכאית לשיעור מס מופחת של 10% ותסווג כהכנסה מעסק. בין היתר נקבע כי השכרתן של 20 דירות הינה בגדר השכרה עסקית שכן הם יוצרים "מסה קריטית" של פעילות המגיעה לדרגת "עסק". עו"ד שרגא בירן טען למס מופחת בשיעור של 10% בגין 24 דירות מגורים אותן השכיר. בית המשפט דן בהגדרת המונח "עסק" ובמבחנים לקביעה האם אכן דמי השכירות התקבלו מ"עסק". נקבע כי "השכרת ריבוי דירות באופן המצריך היערכות מערכתית, מספקת אינדיקציה משמעותית להתקיימות עסק של השכרה ומניחה לפתחו של הטוען אחרת נטל לשכנע בצדקת טיעוניו בנסיבות המקרה".

פס"ד יעקב ארביב

בחודש ספטמבר 2019 פורסם פסק הדין בעניין יעקב ארביב הנותן משקל לאופי וטיב הפעילות והפעולות שנעשו לגבי הדירות המושכרות ולא דווקא לבחינה המספרית של הדירות המושכרות למשל כ- 11 דירות.

בעניין הנדון חלק מהדירות המושכרות היו רשומות ע"ש המערער וחלקן היו רשומות ע"ש הילדים. בבחינת העובדות הסתבר כי חלק מהדירות היו בית מלאכה, מחסן וחנות שחולקו ליחידות דיור רבות ולחלק מהיחידות המושכרות היו גם שוכרי משנה. בחלק מהדירות נעשו פעולות חלוקה לשם השבחתם והגדלת פוטנציאל דמי השכירות שהתקבלו ולכן קבע בהתייחס לטיב הפעילות כי מדובר בהכנסה "מעסק" החייבת בשיעור מס מלא.

השכרת דירות בחו"ל

יחיד שיש לו הכנסה מדמי שכירות מהשכרת מקרקעין מחוץ לישראל, שאינה נובעת מעסק, ישלם מס לפי אחת מהחלופות הבאות:

- שיעור מס שולי. במקרה זה יהא רשאי לתבוע ניכוי הוצאות ולהינות מזיכויים.
- מס סופי בשיעור של 15%. במקרה כזה אינו רשאי לתבוע ניכוי הוצאות שהוצאו בייצור הכנסה, למעט פחת.
- מי שבחר בחלופה זו אינו זכאי לקיזוז, לזיכוי או לפטור כלשהם כנגד ההכנסה מדמי השכירות או כנגד המס.
- יחיד שיש לו הכנסה מדמי שכירות מהשכרת מקרקעין מחוץ לישראל אשר נובע מעסק, יחויב במס לפי שיעור המס השולי.

קיצוז הפסד עסקי כנגד הכנסות ממשכורת

בהתאם לסעיף 28(ב) לפקודת מס הכנסה נקבע כי ניתן לקזז הפסד עסקי שהיה לאדם מעסק או ממשלח יד גם כנגד הכנסות של אותו אדם מעבודה (ממשכורת) וזאת בהתקיים התנאים הבאים:

1. לנישום אין הכנסה אחרת מעסק או ממשלח יד בשנת הקיצוז.
2. הנישום הפסיק לחלוטין את פעילות העסק או משלח ידו.
3. הקיצוז האמור לא יחול לגבי הפסדים של חברת בית, חברה משפחתית או חברה שקופה.

מטרת הסעיף לתת מענה לעיוות שחל כל השנים ולפיו בעל עסק שהפסיק את פעילותו העסקית בעקבות הפסדים, והפך לשכיר, לא היה רשאי לקזז את הפסדיו העסקיים כנגד הכנסותיו העתידיות ממשכורת.

נקודות זיכוי לחיילים משוחררים

בהתאם לפקודת מס הכנסה מוענק למשתחרר מ"שירות סדיר" זיכוי על הכנסתו מיגיעה אישית, במשך 36 החודשים הראשונים שלאחר חודש שחרורו מן השירות הסדיר. הזיכוי יינתן על כל הכנסה ממשכורת או עסק, לרבות הכנסה מיגיעה אישית (כהגדרת מונח זה בסעיף 1 לפקודת מס הכנסה), בכל תחום עיסוק ובכל הענפים, כולל ענפי שירותים.

הזכאות ניתנת בהתאם לאורך השירות כדלקמן:

הזכאים	אורך השירות	מס' נקודות הזיכוי
חיילים	23 חודשים ומעלה	2
חיילים	בין 12 ל-23 חודשים	1
חיילות	22 חודשים ומעלה	2
חיילות	בין 12 ל-22 חודשים	1
בני ובנות השירות הלאומי	24 חודשים	2
בני ובנות השירות הלאומי	12 חודשים	1

כיצד לקבל את נקודות הזיכוי

נקודות הזיכוי לחייל/ת משוחרר/ת כנגד תעודת שחרור ו/או סיום שירות. לשם כך, על החייל/ת המשוחרר/ת להגיש למעסיק הצהרה על גבי טופס 101.

אם לחייל/ת המשוחרר/ת לא היו הכנסות מתחילת שנת המס והוא/היא התחילה לעבוד לאחר חודש ינואר הינו/ה זכאי/ת לשלם מס מופחת. המס המנוכה יוקטן בהתחשב במספר החודשים בהם לא הייתה לחייל/ת המשוחרר/ת הכנסה חייבת במס.

נקודות זיכוי ליחיד שמסיים לימודים לתואר אקדמי

בהתאם לחוק ההתייעלות הכלכלית משנת 2017 ולפי הנחיית רשות המיסים מלוח העזר לחישוב מס הכנסה ממשכורת ושכר עבודה לשנת 2019, נקבע כי ההוראות שנקבעו בעבר הוארכו עד תום שנת המס 2022 ולפיהם סטודנטים שסיימו את לימודיהם בשנים 2022 - 2014 יקבלו נקודות זיכוי על פי הכללים הבאים:

1. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי ראשון בשנים 2022 - 2014 יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.
2. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי שני בשנים 2022 - 2014 יהיה זכאי למחצית נקודת זיכוי, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.
3. בתחומי עיסוק שנדרשת התמחות, היחיד רשאי לדחות את נקודת הזיכוי (או מחציתה, לפי העניין) לשנת המס שלאחר שנת סיום ההתמחות.
4. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי שלישי ברפואה בשנים 2022 - 2014 יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו, וכן למחצית נקודת זיכוי בשנה לאחר השנה שבה קיבל נקודת זיכוי אחת כאמור.
5. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי שלישי במסלול ישיר בשנים 2022 - 2014 יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר הראשון או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו, וכן למחצית נקודת זיכוי בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר השלישי או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.
6. מי שסיים לימודי מקצוע בשנים 2022 - 2014 וזכאי לתעודת מקצוע, יהיה זכאי למחצית נקודת זיכוי עד שנת 2016, או 3/4 נקודת זיכוי בשנת 2017 או נקודת זיכוי אחת החל משנת 2018, בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.

נקודות זיכוי בעד הוצאות החזקת הורה במוסד סיעודי

יחיד ששילם בעד החזקת הורה במוסד סיעודי, זכאי לקבל זיכוי בשיעור של 35% מאותו חלק מהסכומים ששולמו למוסד בו שוהה ההורה, העולה על 12.5% מהכנסתו החייבת. הזיכוי ניתן, אם ההכנסה החייבת של המזכה לא עולה על 169,000 ש"ח והכנסות המזכה ובן זוגו יחד אינן עולות על 271,000 ש"ח.

נקודות זיכוי נוספות עבור ילדים

ככלל, אישה עובדת שיש לה ילדים, זכאית לנקודת זיכוי נוספת בגין כל ילד בשנה שלאחר שנת לידתו ועד לשנה שלפני הגיעו לגיל 18 ול-1/2 נקודת זיכוי נוספת בגין כל ילד בשנת לידתו (להלן - "ילוד") ובשנת הגיעו לגיל 18 (להלן - "בוגר").

בעקבות המלצות ועדת טרכטנברג נקבע במסגרת החוק לשינוי בנטל המס כי החל משנת המס 2012 ניתנות בנוסף לנקודות הזיכוי שניתנו בעבר נקודות זיכוי נוספות בגין ילדים, כדלקמן:

1. נקודות זיכוי בגין ילדים עד גיל 5:
אישה נשואה, הורה החי בנפרד שילדיו בחזקתו ו"הורה אחד" יקבלו נקודת זיכוי נוספת בשנת המס שלאחר שנת הלידה עד שנת המס בה ימלאו לילד חמש שנים, בדומה לנקודות הזיכוי הניתנות כיום לילד עד גיל 18. "ילד להורה אחד" - מוגדר כילד שבשנת המס טרם מלאו לו 19 שנים ואחד מהוריו נפטר או שרשום במרשם האוכלוסין בלא פרטי אחד ההורים.
נקודות זיכוי בגין "פעוט" וילדים אחרים:
2. "פעוט" - מוגדר על פי התיקון כילד שטרם מלאו לו ארבע שנים בשנת המס. גבר יהא זכאי, כנגד המס החל על הכנסתו מיגיעה אישית, לנקודות זיכוי בעד כל אחד מילדיו שהם "פעוטות", כלהלן:
 - 2.1. נקודת זיכוי אחת בשנת לידתו ובשנת המס בה מלאו לו שלוש שנים.
 - 2.2. שתי נקודות זיכוי בשנת המס שלאחר שנת לידתו של הפעוט ובשנת המס לאחריה.

נקודות זיכוי אלו יינתנו בנוסף לנקודות הזיכוי המגיעות לאישה בגין ילדיה, בהתאם לפקודה. על אף זאת, גבר החי בנפרד, אשר ילדיו בחזקתו וכלכלתם עליו (קרי מקבל גם היום את נקודות הזיכוי בגין ילדים עד גיל 5 ועד גיל 18), לא יהא זכאי לנקודות הזיכוי בגין "פעוט" ובמקרה זה, הזכאות לנקודות הזיכוי בגין "פעוט" על פי התיקון תהא של האם, אשר ילדיה אינם בחזקתה. בנוסף נקבע כי, במשפחה בה ישנו "ילד להורה אחד" (זאת בין אם מדובר בגבר ובין אם באישה), יקבל ההורה כנגד הכנסתו מיגיעה אישית נקודות זיכוי בשל "פעוט" הנמצא בחזקתו. וזאת בנוסף לנקודות זיכוי ילדים.

נקודות זיכוי בגין ילדים לבני זוג מאותו מין

סעיפים 66(ג)4 ו-5 לפקודת מס הכנסה נוקטים במונחים "אישה" ו"גבר" בין היתר לצורך הענקת נקודות זיכוי בעד ילד ובעד פעוט לבני זוג כהגדרת המונח בסעיף 1 לפקודה. עמדת רשות המיסים באשר לפרשנות הפקודה בעניין מתן נקודות זיכוי בגין ילדים כאמור לבני זוג נשואים מאותו מין הינה כדלקמן:

1. בני זוג מאותו מין ייהנו מאותן נקודות זיכוי ממס המוענקות מכוח הפקודה ל"בני זוג" באותן נסיבות.
2. לפיכך, במקרה של בני זוג נשואים מאותו מין, בן הזוג שיקבל את הקצבה המשולמת ע"י המוסד לביטוח לאומי עבור ילדיו בהתאם לסעיף 40(א) לפקודה, יקבל גם את נקודות הזיכוי המוענקות מכוח הוראות סעיף 66(ג)4 לפקודה כנגד הכנסתו מיגיעה אישית, כאשר בן הזוג האחר יקבל את נקודות הזיכוי המוענקות לפי הוראות סעיף 66(ג)5 לפקודה כנגד הכנסתו מיגיעה אישית.

להלן טבלה המפרטת את נקודות הזיכוי בגין ילדים אשר יינתנו לאימהות ואבות בהתאם למצב המשפחתי.

ערך של נקודות זיכוי אחת בשנת 2019 הינו בסך של 218 ש"ח לחודש, סך של 2,616 ש"ח לשנה.

מספר נקודות זיכוי	פרטים
2.25	גבר ללא ילדים
2.75	אישה ללא ילדים
3.25	- נשוי שלאשתו (יחיד מוטב) אין הכנסה ואין ילדים - אב לפעוט בשנת הלידה ובשנה בה מלאו לו שלוש (למעט אב החי בנפרד וילדיו בחזקתו) - גבר החי בנפרד ומשלם מזונות בגין ילד (שאינו פעוט) שאינו בחזקתו - אישה נשואה ולה ילד בוגר או יילוד
3.75	- גבר הורה יחיד ולו ילד בוגר בחזקתו - אב החי בנפרד ולו יילוד או ילד בוגר בחזקתו - אישה נשואה ולה ילד בגיל שש עד שבע עשרה
4.25	- אב לפעוט בשנה שלאחר שנת לידתו ובשנה שלאחריה (למעט אב החי בנפרד וילדיו בחזקתו) - גבר הורה יחיד ולו ילד אחד בחזקתו, בגיל שש עד שבע עשרה - אישה החיה בנפרד ולה ילד בוגר בחזקתה
4.75	- אישה נשואה ולה ילד בשנה שלאחר לידתו ועד השנה בה מלאו לו חמש - גבר הורה יחיד ולו יילוד בחזקתו
5.25	- אישה הורה יחיד ולה יילוד בחזקתה - גבר הורה יחיד ולו ילד אחד, בגיל ארבע או חמש, בחזקתו - גבר החי בנפרד ומשלם מזונות בגין פעוט, בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה שבה מלאו לו שנתיים שאיננו בחזקתו - אב החי בנפרד ולו ילד אחד בגיל שנה עד חמש בחזקתו
5.75	- אישה הורה יחיד ולה ילד אחד בגיל ארבע או חמש בחזקתה - אישה החיה בנפרד ולה ילד אחד בגיל שנה עד גיל חמש בחזקתה - אישה החיה בנפרד ומשלמת מזונות בגין פעוט, בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה שבה מלאו לו שנתיים, שלא בחזקתה
6.25	גבר הורה יחיד ולו פעוט אחד בגיל שלוש בחזקתו
6.75	אישה הורה יחיד ולה פעוט אחד בגיל שלוש בחזקתה
7.25	גבר הורה יחיד ולו פעוט בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה בה מלאו לו שנתיים בחזקתו
7.75	אישה הורה יחיד ולה פעוט בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה בה מלאו לו שנתיים בחזקתה

מיסוי מלגות

סעיף 29(9) לפקודת מס הכנסה קובע כי מלגה שניתנה לסטודנט או לחוקר בתקופת לימודיו במוסדות לימוד ומחקר תהא פטורה ממס, ובלבד שלא ניתנה כל תמורה בעדם. סטודנטים וחוקרים הלומדים או מבצעים מחקרים במוסדות אקדמיים ו/או מחקריים נהנים לעיתים מקבלת כספים (באופן ישיר או בדרך של הפחתת שכר לימוד וכו') מהמוסד האקדמי או המחקרי.

חלוקת המלגות לפי סוגים:

1. מלגות הצטיינות/מצב סוציו אקונומי

מלגות הניתנות כתשלום כספי ישיר או באמצעות השתתפות בשכר לימוד, הפחתת שכר לימוד וכו' זאת בגין השגת הישגים אקדמיים או מחקריים גבוהים גרידא או בגין ביצוע פעילות התנדבותית (כגון חונכות ילדים ממשפחות קשיי יום, עזרה לקשישים וכו'ב). וכן מלגות הניתנות לסטודנטים המצויים במצב סוציו אקונומי אשר מקשה עליהם את תשלומי שכר הלימוד. לגבי המלגות מסוג זה **מוסכם על רשות המיסים כי הן אינן באות בבסיס המס שכן מלגות אלו ניתנו כהוקרה מבלי שישנה התחייבות של המקבל ליתן תמורה או שירות בהווה או בעתיד.**

2. מלגות בגין מתן שירות

מלגות הניתנות לסטודנטים או חוקרים בתמורה למתן שירות בדמות של: הוראה במוסד האקדמי/המחקרי או מטעמו, תרגול במוסד האקדמי/המחקרי או מטעמו, וכו' לגבי המלגות מסוג זה קיימת הסכמה (אשר התקבלה גם על דעת מרבית המוסדות האקדמיים והמחקריים) כי מקום בו המלגה ניתנת בתמורה למתן שירות למוסד האקדמי/מחקרי או למי מטעמו, בצורה של שירותי הוראה, תרגול, בדיקת מבחנים ועבודות וכו'. **במקרים אלו התשלומים שנרשמו כמלגות חייבים במס כשכר עבודה לכל דבר ועניין.**

3. מלגות קיום

מלגות הניתנות לסטודנטים (בעיקר בתארים השני והשלישי) ולחוקרים, זאת לשם כלכלתם וקיומם בתקופת הלימודים או ביצוע המחקר, על מנת שיוכלו להתפנות ולהפנות את מלוא מרצם, זמנם ומשאביהם ללימוד או למחקר האקדמי. במקרים אלו הייתה מחלוקת האם יש מקום למסות מלגות כאמור, כשכר שכן יש לראות בביצוע המחקר כתמורה הניתנת ע"י הסטודנט/החוקר למוסד האקדמי/המחקרי עבור המחקר אותו הוא מבצע, בדומה לתשלום או תגמול אחר הניתן לחוקר המבצע מחקר במוסד שאינו מוסד אקדמי או מוסד מחקרי.

בהתאם לתיקון נקבע כי: מלגה אשר ניתנה לסטודנט בתקופת לימודיו במוסד להשכלה גבוהה תהיה פטורה ממס, זאת ללא הגבלת סכום.

מלגה שניתנה לחוקר במהלך לימודיו במכון מחקר תהיה פטורה ממס עד לסך של 98,000 ש"ח לשנה (נכון לשנת 2019).

"מלגה" פטורה בהתאם לסעיף הינה אך ורק מלגה אשר משולמת לסטודנט/חוקר ע"י המוסד האקדמי או המחקרי במישרין או בעקיפין.

בתיקון עקיף לחוק מע"מ נקבע כי מלגה כאמור לא תיחשב כשכר ולפיכך לא ישולם בגינה ע"י המוסד המשלם מס שכר.

הכנסות מהימורים, הגרלות ופרסים

הכנסה מהשתתפות בהימורים, בהגרלות או בפעילות נושאת פרסים, בין מפעילות חוקית ובין מפעילות שאינה חוקית, בידי תושב ישראל שהופקה או נצמחה בישראל או בחו"ל, וכן רווח כאמור של תושב חוץ ממקור בישראל, תחויב במס בשיעור 35%, וזאת ללא זכאות לפטור, הנחה, ניכוי, זיכוי או קיזוז כלשהם, למעט הוצאות הכרוכות בהכנת הדוח השנתי. הפסד מהימורים לא יוכר כהפסד לצרכי מס.

בשנת 2019 נקבע פטור ממס אם סכום הזכייה (שהתקבל מהימור אחד, הגרלה אחת או פרס אחד) אינו עולה על 30,500 ש"ח.

חישוב מס נפרד לבני זוג העובדים ביחד

סוגיית החישוב הנפרד או המאוחד של בני הזוג היוותה שנים רבות נושא למחלוקת בין נישומים לבין רשויות המס. פסקי דין רבים היוו במהלך השנים אבני דרך לטיפול בנושא.

ביום 1.2.2012 נקבעה בבית המשפט העליון הלכה חדשה בעניין החישוב הנפרד/מאוחד ולמעשה סתמה את הגולל בפני חלק לא מבוטל של נישומים אשר בחרו בשנים האחרונות ביישום החישוב הנפרד. בית המשפט העליון קבע כי בני זוג העובדים יחד בעסק שבבעלותם אינם זכאים לבצע חישוב מס נפרד, וזאת בניגוד לפס"ד קלס.

לאור הוויכוח הציבורי שהיה בנושא ולאחר הד ציבורי נרחב אישרה הכנסת ביום 30.12.2013 את תיקון מספר 199 לפקודת מס הכנסה המאפשר, בתנאים מסוימים, חישוב מס נפרד לבני זוג המועסקים יחד באותו עסק (מקור הכנסה משותף) להכנסות שהופקו החל מיום 1.1.2014. על פי התיקון לפקודת מס הכנסה, נקבע בסעיף 66(ד) כי רק בהתקיים שלושה תנאים מצטברים יתאפשר חישוב מס נפרד לבני זוג שקיימת תלות במקור ההכנסה שלהם:

1. יגיעות האישית של כל אחד מבני הזוג נדרשת לייצור ההכנסה ממקור ההכנסה המשותף.
2. כל אחד מבני הזוג מקבל הכנסה התואמת את תרומתו לייצור ההכנסה, ממקור ההכנסה המשותף, ועומדת ביחס ישיר לתרומתו לייצור ההכנסה כאמור.
3. אם ההכנסה מופקת בבית המגורים של בני הזוג - בית המגורים משמש, דרך קבע, את מקור ההכנסה המשותף ומרבית פעילות מקור ההכנסה האמור נעשית בבית המגורים.

לעניין זה, "מקור הכנסה משותף" - מקור הכנסה של בן זוג התלוי במקור ההכנסה של בן הזוג שני. בנוסף בוטל סעיף 66(ה) לפקודת מס הכנסה שאפשר בעבר חישוב מס נפרד לבני זוג במצבים בהם קיימת תלות בין מקורות ההכנסה שלהם.

הקלות במיסוי לעולים חדשים ולתושבים חוזרים

סעיף 14 לפקודת מס הכנסה קובע את ההוראות החלות על תושבים חוזרים ומבחין בין "תושב חוזר" לבין "תושב חוזר ותיק".

"תושב חוזר" - יחיד ששב והיה לתושב ישראל לאחר שהיה תושב חוץ במשך שש שנים רצופות לפחות.

"תושב חוזר ותיק" - יחיד ששב והיה לתושב ישראל לאחר שהיה תושב חוץ במשך עשר שנים רצופות לפחות.

במסגרת החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 168 והוראת שעה), התשס"ח-2008 שנתקבל ביום 16.9.2008 נקבע כי גם יחיד ששב והיה לתושב ישראל בין השנים 2007-2009 ייחשב כתושב חוזר ותיק, אם הוא היה תושב חוץ במשך חמש שנים רצופות לפחות לפני חזרתו לישראל.

"תושב חוזר"

החוק מעניק פטור ממס במשך חמש שנים על הכנסות פאסיביות בחו"ל כגון: דמי שכירות, קצבה, תמלוגים, דיבידנד וריבית.

כמו כן ניתן פטור לתקופה של עשר שנים מהמועד בו שב והיה לתושב ישראל, על רווחי הון שמקורם בנכסים מחוץ לישראל שנרכשו בעת היותו תושב חוץ.

יצוין כי לגבי מכירת נכס בחו"ל לאחר שעברו עשר שנים כאמור, יינתן פטור בחישוב ליניארי.

"תושב חוזר ותיק"

התיקון קובע באופן אחיד רחב וברור, פטור לכלל הכנסותיו של העולה, המופקות מחוץ לישראל, למשך 10 שנים מיום עלייתו לישראל, באופן שיכלול את כל הכנסותיו, בין אם מקורן במימוש נכסים והשקעות בחו"ל ובין אם מקורן בהכנסות שוטפות שהופקו מחוץ לישראל.

גם כאן, בעת מכירת נכס בחו"ל לאחר שעברו עשר שנים כאמור, יינתן פטור בחישוב ליניארי.

תיקוני חקיקה נוספים

על מנת להגביר את חזרתם של תושבים חוזרים ארצה, הושווה מעמדם של תושבים חוזרים לאלה של עולים חדשים, לעניין נקודות זיכוי בהתאם לסעיף 35 לפקודה.

בחודש ינואר 2011 פורסם חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 181), התשע"א-2011 (להלן - "התיקון") לפיו בחישוב המס של תושב חוזר, כהגדרתו להלן, יובאו בחשבון נקודות הזיכוי הבאות במשך 3.5 שנים ממועד ההגעה לישראל או מיום 1.1.2011, לפי המאוחר:

1. 1/4 נקודת זיכוי במהלך 18 החודשים הראשונים.
2. 1/6 נקודת זיכוי במהלך 12 החודשים הבאים.
3. 1/12 נקודת זיכוי במהלך 12 החודשים הבאים.

את נקודות הזיכוי ניתן לקבל באמצעות המעסיק או באמצעות פניה לפקיד השומה והצגת טופס 1507.

תרומות למוסדות ציבוריים ולקרן לאומית

סעיף 46 לפקודת מס הכנסה קובע כי תרומות למוסד ציבורי, שאושר על ידי שר האוצר, או לקרן לאומית, בסכומים העולים על 190 ש"ח, מעניקות זיכוי ממס בשיעור של 35% מסכום התרומות עבור יחידים ובשיעור השווה לשיעור מס החברות (בשנת 2019 - 23%) עבור חברות. ההטבה ניתנת גם עבור מספר תרומות נפרדות, בתנאי שהן מסתכמות יחד לסכום של 190 ש"ח לפחות ושהן ניתנו לגופים שהוכרו כ"מוסד ציבורי".

שכירים יכולים לקבל את הזיכוי במסגרת השכר החודשי השוטף במהלך שנת המס שבה ניתנה התרומה, ואינם צריכים להמתין לסיום שנת המס על מנת לבקש החזרי מס.

הזיכוי לא יינתן על כל תרומה מעבר ל"תקרה" שהיא 30% מההכנסה החייבת במס לאותה שנה או 9,322,000 ש"ח, לפי הנמוך מביניהם, נכון ליום 1.1.2019.

אם הסכום שנתרם עולה על התקרה (כלומר עולה על 30% מההכנסה החייבת במס לאותה שנה או 9,322,000 ש"ח), ניתן להעביר את סכום התרומה העולה על הסכומים הנ"ל, לשלוש שנות המס הבאות ולצרפו לסכום התרומות באותן שנות מס, בתנאי שסכום התרומות הכולל, שבגינו ניתן זיכוי בכל שנה, לא יעלה על ה"תקרה".

הכרה בהוצאות ריבית על משכנתא

סעיף 39א לחוק מס שבח מקרקעין קובע, כי תשלומי ריבית ריאלית יותרו בניכוי בחישוב השבח בעת מכירת המקרקעין (לרבות דירת מגורים), בהתקיים התנאים כדלהלן:

1. הוצאות הריבית הריאליות אינן מותרות בניכוי על פי פקודת מס הכנסה.
2. ההלוואה התקבלה לרכישת הזכות במקרקעין או לשם השבחתה.
3. ההלוואה התקבלה בסמוך לרכישת הזכות במקרקעין או להשבחתה.
4. ההלוואה אינה מ"קרב".

לגבי זכות שאינה רשומה בפנקסי חשבונות המנוהלים בשיטה הכפולה - ההלוואה מובטחת במשכנתא או במשכון או שנרשמה הערת אזהרה, ובלבד שהרישום נעשה בסמוך לקבלת ההלוואה. בהתאם להוראת ביצוע מיסוי מקרקעין מס' 16/2003, המטפלת בהתרת הוצאות ריבית ריאלית בחישוב השבח במכירת זכות במקרקעין, ניתן לדרוש בתנאים מסוימים את הריבית על המשכנתא הפרטית, כהוצאה מוכרת למס הכנסה ואף ניתן לדרוש את הוצאות הריבית בעת מכר הדירה, למי אשר אינו מעוניין או אינו זכאי לפטור במכירת דירת המגורים.

סעיף 4(1)(3) להוראת הביצוע, דן במקרה של דירת מגורים המשמשת בשימוש מעורב, בחלקה למגורי בעליה ובחלקה משמשת בייצור הכנסה - במקרה זה הריבית ניתנת לניכוי על פי הפקודה באופן יחסי, לחלקי הנכס המשמש בייצור הכנסה, ולפיכך חלק מהוצאות הריבית המיוחסות לחלק שלא שימש בייצור הכנסה - יותרו בניכוי כנגד השבח בעת מכירת הדירה.

יושם אל לב ויודגש, כי אין באמור לעיל התייחסות לעניין סיווג הנכס/דירה במישור הארנונה, ויש לבחון סוגיה זו והשלכותיה מול הרשות המקומית, בנפרד מהאמור לעיל.

"המסלול הירוק"

מאחר והוצאות הריבית הריאלית משולמות באופן שוטף על פני תקופה ארוכה טרם תביעתן בניכוי כנגד השבח, קיים חשש שיהיה קשה להוכיח את התנאים המקדמיים שפורטו לעיל. לפיכך, על מנת להקל בחובת ההוכחה המוטלת על המוכר בעת המכירה, הוחלט כי במידה שבעת רכישת הנכס ימציא הרוכש רשימת מסמכים נדרשת ויקבל אישור על נכונותם, יהא בכך כדי להוות חזקה לכאורה כי התנאים המקדמיים הקבועים בסעיף 39א לחוק נבדקו ואושרו. לאחר הגשת המסמכים ובדיקתם, יקבל הרוכש אישור ולפיו תותר לו בניכוי ריבית ריאלית וזאת בכפוף להוראת הביצוע.

כאן המקום לציין, כי קיימת גישה שמרנית הסוברת כי במקרה של דרישת הוצאות ריבית ריאלית כאמור, יש חשש שיוטל מס שבח על מכירת דירה שאילולא הדרישה הנ"ל הייתה פטורה ממס שבח, וזאת לפחות על חלק יחסי של הדירה ששימשה לצורך עסקי.

חלק ב - מיסוי שוק ההון ורווחי הון

שיעורי מיסוי שוק ההון ורווחי הון לחברות

רווח מנייר ערך בבורסה בישראל

חברה תשלם מס רווח הון בהתאם לחלק ה' לפקודה בשיעור של 23% בשנת 2019 על הכנסותיה מממוש ניירות ערך.

הכנסות פיננסיות

כל הכנסות הריבית למיניהן מתחייבות בשיעור מס החברות הרגיל, שנת 2019 - 23%.

הכנסות מדיבידנד

דיבידנד שמקורו בהכנסות שהופקו או נצמחו בישראל או שהתקבלו מחברה תושבת ישראל פטור ממס.

דיבידנד שמקורו מחוץ לישראל חייב במס בשיעור מס של 25%. לחילופין, יתחייב הדיבידנד במס חברות מלא תוך מתן זיכוי עקיף בגין המס ששולם על ההכנסה ממנה חולק הדיבידנד.

רווחי הון

שיעור המס בגין רווחי הון ריאליים בעת מכירת נכסים וניירות ערך לא סחירים וכן בעת מכירת מקרקעין מחוץ לישראל הינו בשיעור מס חברות של 23% בשנת 2019.

שיעורי מיסוי שוק ההון ורווחי הון ליחידים

רווח הון מנייר ערך בבורסה בישראל

שיעור המס ליחיד על הרווח מניירות ערך סחירים הינו בשיעור של 25% וזאת במידה ואין מדובר בהכנסה פירותית (עסקית).

במידה וההכנסה מניירות ערך (בין ישראלים ובין זרים) תיחשב להכנסה עסקית, קיים חשש ששלטונות המס ידרשו מיסים על פי שיעור המס השולי, דהיינו עד 47% בשנת 2019. אצל מוכר שהוא בעל מניות מהותי (בעל מניות המחזיק לפחות 10% ממניות החברה שמניותיה נמכרות), שיעור המס יעמוד על 30%.

רווח הון מניירות ערך זרים

על ניירות ערך זרים שנרכשו עד ליום 31.12.2004 יחול שיעור מס ליניארי כדלקמן:
על רווח ההון הריאלי שנצמח עד ליום 31.12.2004 - 35% ואילו יתרת הרווח תתחייב בשיעור מס של 25%.

הכנסות פיננסיות

יחיד חייב במס בגין הכנסות ריבית על פיקדונות ותוכניות חיסכון (שנפתחו החל מיום 8.5.2000), בין אם מקורם בארץ ובין בחו"ל וכן על התשואה הנצברת על הפקדות מעבר לתקרה שנקבעה ע"י שלטונות המס בעת פדיון קופות גמל וקרנות השתלמות. שיעור המס נקבע על 25% למעט במכשירים שאינם צמודים שימוסו בשיעור של 15%. כאן המקום לציין, כי קיימים מספר פטורים המתייחסים לגמלאים ולבעלי הכנסות נמוכות.

הכנסות מדיבידנד

שיעור המס החל על דיבידנד אצל יחיד או חברה משפחתית הינו בשיעור של 25%. לגבי בעל מניות מהותי (המחזיק לפחות 10% ממניות החברה משלמת הדיבידנד) שיעור המס יעמוד על 30%.

רווחי הון

שיעור המס בגין רווחי הון ריאליים (בידי יחיד ובידי חברה משפחתית) בעת מכירת נכסים וניירות ערך לא סחירים וכן בעת מכירת מקרקעין מחוץ לישראל הינו בשיעור של 25%. לגבי בעל מניות מהותי שיעור מס רווחי הון יעמוד על 30%. לגבי מכירת נכסים שנרכשו לפני 1.1.2003 יחול שיעור המס באופן ליניארי כדלקמן: על רווח ההון שנוצר החל ממועד הרכישה ועד ליום 31.12.2002 יחול שיעור המס השולי (עד 48% בשנת 2013), על רווח ההון מיום 1.1.2003 ועד ליום 31.12.2011 יחול שיעור מס שולי של 20% ועל רווח ההון מיום 1.1.2012 ועד ליום המכירה יחול מס בשיעור 25%.

מס יסוף

במסגרת החוק לצמצום הגרעון ולשינוי נטל המס (תיקוני חקיקה), התשע"ד-2012, נוסף סעיף חדש ומכוחו מוטל מס נוסף בשיעור 3% על הכנסתו החייבת של יחיד שהכנסתו השנתית החייבת עולה על 649,560 ש"ח.

המבחנים על פיהם תחשב ההכנסה מניירות ערך להכנסה פירותית ומתי תחשב להכנסה הונית:

1. מבחן התדירות: תדירות עסקאות גבוהה מצביעה על פעילות עסקית.
2. מבחן תקופת ההחזקה בנכס: תקופת החזקה קצרה עשויה להצביע על פעילות עסקית. רכישת ניירות ערך ומכירתם באותו חודש יכולה עדיין להיחשב כפעולה הונית. יצוין, כי סוגו של הנכס משמעותי גם במבחן זה. פעולות בניירות ערך בפרק זמן קצר יכול שתסווגנה כפעולות הוניות בעוד שלגבי פעולות בנכסים אחרים, יתכן ואותו פרק זמן היה מאפיין פעולה פירותית.
3. מבחן הבקיאיות והמומחיות: פעילות בתחום הבקיאיות והמומחיות מעידה על פעילות עסקית. חלק גדול מהפעילות בבורסה מתבצעת באמצעות בנקים, יועצי השקעות ו/או ברוקרים. השקעה באמצעותם לא הופכת את הרווחים מהשקעה הונית להכנסה עסקית בשל כך בלבד. לעומת זאת, כאשר מתבצעת פעילות בתיק האישי של מי שהתמחותו ועיסוקו הוא בתחום זה, יכול שתהא זו אינדיקציה לסיווג הרווחים כעסקיים.
4. מבחן היקף ההשקעה: היקף השקעה גבוה יכול להצביע על פעילות עסקית. יצוין, כי ליישום מבחן זה יש להתחשב בהיקף ההשקעה בהשוואה להיקף פעילות הנישום בתחומים אחרים ובשים לב למשאביו הכספיים. בחינת היקף ההשקעה, צריכה להיעשות בזירות תוך תשומת

- לב מיוחדת לנסיבות הספציפיות שכן דווקא אצל נישומים שמבצעים פעולות השקעה לא עסקיות בחסכוניותיהם יכולים מחזורי ההשקעה לעלות על מחזורי פעילותם העסקית האחרת.
5. מבחן המימון: על פי מבחן זה מימון פעילות בהון זר (לעומת הון עצמי), בעיקר אשראי לזמן קצר, מעיד על פעילות עסקית.
 6. מבחן הארגון: קיומו של מנגנון, צוות עובדים, מקום עבודה קבוע, מערך רישומי ותיעוד מסודר יש בהם להצביע על קיומו של עסק.
 7. מבחן ההבשלה וההשכחה: על פי מבחן זה ביצוע פעולות להעלאת ערך הנכס מצביע על פעילות עסקית.
 8. מבחן טיב הנכס: טיבו של הנכס יכול גם הוא להשליך על סווג ההכנסה. אופי ספקולטיבי של ניירות ערך יכול להצביע על פעולות עסקיות.
- על פי עמדת מס הכנסה, סיווג ההכנסה ייקבע עפ"י שקלול כל המבחנים וקיומו של מבחן אחד או מספר מבחנים, לא תגרום בהכרח לסיווג ההכנסה כהכנסה עסקית ובכל מקרה יש להתייחס לנסיבות הספציפיות.

להלן טבלה מרכזת לשיעורי המס:

שיטת החישוב	שיעור המס		
	מ-2012	עד 2011	
רווח הון/שבח ריאלי	25%/30% (1)	20%/25% (1)	(2) ליניארית
דיבידנד	25%/30% (1)	20%/25% (1)	(3)
ריבית ודמי ניכיון - צמוד	25%	20%	(2) ליניארית
ריבית ודמי ניכיון - לא צמוד	ללא שינוי	15%	-
ריבית על תכניות חיסכון ופיקדונות	25%	20%	(4)
רווח הון מני"ע סחירים	25%/30% (1)	20%/25% (1)	(5)

1. שיעור המס הגבוה בכל משבצת, מתייחס לבעל מניות מהותי.
2. שיטת חישוב ליניארית - במכירה של נכס שנרכש לאחר 1.1.2003 ייערך חישוב ליניארי יחסי לשתי תקופות: לגבי חלק תקופה שמיום הרכישה עד 31.12.2011 יחול מס בשיעור 20%/25%, לפי העניין, ועל יתרת התקופה יחול מס בשיעור של 25%/30%, לפי העניין. במכירת נכס שנרכש לפני 1.1.2003, יבוצע חישוב ליניארי ל-3 תקופות כך שלגבי חלק התקופה שעד ליום 1.1.2003 יחול מס שולי (עד 48% בשנת 2013).
3. כל הדיבידנד שחולק החל מ-1.1.2012 ללא קשר למועד הפקת הרווחים.
4. התיקון חל על ריביות שנצברו החל מ-1.1.2012. לגבי ריבית בפיקדונות ותכניות חיסכון שנפתחו לפני 1.1.2012, יחול הדין החדש רק על ריבית שתצמח מהמועד הראשון שבו ניתן למשוך את הכספים ללא הרעה בתנאי החיסכון ("נקודת יציאה" ראשונה) והחישוב יהא ליניארי.
5. ניירות ערך סחירים - אין חישוב ליניארי.

חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה

חלה חובה לדווח תוך 30 יום על כל מכירה הונית, בין אם נבע מהמכירה רווח הון או שנוצר הפסד הון ולשלם מקדמה מסכום המס החל על הרווח, במידה והיה כזה. לגבי ניירות ערך הרשומים למסחר בבורסה (בישראל או מחוץ לישראל) או לגבי מכירת קרן נאמנות נקבע שבכל מקרה בו נוכח במועד מכירתן מס במקור מרווח ההון, לא יהיה צורך בדיווח כאמור.

באם לא נוכח מס במקור מרווח ההון והמוכר חייב בהגשת דוח שנתי, נקבע כי המוכר יהיה חייב בהגשת דוח על רווח ההון ותשלום המקדמה בגין רווח ההון, פעמיים בשנה: ביום 31 ביולי בשל מכירות שהיו במחצית הראשונה של השנה וב-31 בינואר של השנה העוקבת, בגין מכירות שהיו במחצית השנייה של השנה.

הקלות במיסוי על הכנסות מדיבידנד מחוץ לישראל (תיקון 169)

ביום 29.12.2008 פורסם תיקון מס' 169 לפקודת מס הכנסה, במסגרת תוכנית להאצה כלכלית שנועדה לסייע למשק הישראלי להתמודד עם המשבר הכלכלי העולמי. בתיקון נקבע תמריץ לחברות ישראליות למשוך רווחים מחברות זרות לישראל ולהשקיעם בכלכלה המקומית. בנוסף נקבעו תמריצים לתושבי חוץ להשקיע בשוק ההון בישראל ובחברות ישראליות, וזאת בדרך של פטור ממס בגין רווחי הון מניירות ערך של חברות ישראליות ופטור ממס על הכנסות ריבית מניירות ערך ואג"ח הנסחרים בישראל. תחולת התיקון מיום 1.1.2009.

להלן עקרי התמריצים שנקבעו בתיקון:

פטור מס על הכנסה של תושב חוץ מריבית, דמי ניכיון או הפרשי הצמדה

הכנסתו של תושב חוץ מריבית, דמי ניכיון או הפרשי הצמדה שמקורם באג"ח שהנפיקה חברה תושבת ישראל והוא נסחר בבורסה בישראל תהא פטורה ממס. זאת בנוסף לדין הקיים הקובע, שרווחי השקעה באג"ח ממשלתי פטורים ממס בידי תושבי חוץ. הפטור לא יחול על מי שהוא בעל מניות מהותי בחברה המנפיקה ולא על צד שהוא "קרוב" לחברה. כמו כן, מי שעובד בחברה המנפיקה או נותן לה שירותים או בעל "יחסים מיוחדים עימה" אינו נהנה מהפטור אלא אם הוכח כי התמורה היא תמורה מקובלת. יובהר, כי תחולת הפטור הינה בגין ריביות ששולמו החל מיום 1.1.2009 ללא קשר למועד צבירת הריבית.

פטור ממס לתושב חוץ על רווחי הון מניירות ערך

על פי הדין הקיים ניתן פטור ממס לתושב חוץ על רווחי הון ממכירת מניות בחברה תושבת ישראל כפוף למספר התניות כגון: החברה הינה עתירת מו"פ, נייר הערך נסחר בבורסה בישראל ותושב החוץ הינו תושב מדינת אמנה. התיקון קובע הרחבת קשת הנהנים, ומקנה פטור ממס לכל תושב חוץ על רווחי הון מניירות ערך שאינם נסחרים בבורסה בישראל. יוזכר, כי רווחי הון של תושב חוץ

שמקורם בניירות ערך הנסחרים בבורסה ממשיכים להיות פטורים ממס כבעבר. דרישות הדיווח בישראל, כמו גם התנאי שלפיו דווחה המכירה במדינת התושבות, בוטלו. פטור זה מתקיים גם אצל מי שהוא עולה חדש או "תושב חוזר ותיק". תחולת הסעיף המתוקן הינה ביחס לני"ע שנרכשו החל מ-1.1.2009 (יום תחילת התיקון).

החל מה-16.12.2011 בוטל הפטור ממס לתושב חוץ על רווח הון ממכירת מלווה מדינה קצר מועד וכן הריבית מאותם ניירות.

קיזוז הפסדי הון

1. ניתן לקזז הפסדי הון בידי יחיד/חברה כנגד רווחי הון ריאליים, גם בגין פעילות בניירות ערך **סחירים** וגם אם הרווחים/הפסדים נוצרו בישראל ו/או מחוץ לישראל (בכפוף להוראות המעבר ובכפוף להוראות פקודת מס הכנסה בנושא).
2. ניתן לקזז הפסדי הון ממכירת נייר ערך (סחיר או לא) כנגד הכנסות מריבית או דיבידנד מאותו נייר ערך או כנגד הכנסות מריבית או דיבידנד בשל ניירות ערך אחרים, ובלבד ששיעור המס החל על הריבית או הדיבידנד שקיבל אותו אדם לא יעלה על 25%.

יש לשים לב שהחל משנת 2012 לא ניתן לקזז מהפסד הון דיבידנד שקבלו בעלי שליטה מחברות שבהן נחשבו כ"בעל מניות מהותי" מאחר ושיעור המס הינו 30%, שיעור העולה על התקרה המאפשרת קיזוז כנ"ל 25%.

טבלה מרכזת לעניין קיזוז הפסדי הון:

סוג ההכנסה	סוג ההפסד	רווח הון מני"ע נסחרים בישראל	רווח הון מני"ע נסחרים בחו"ל	ריבית מני"ע (*)	דיבידנד מני"ע (*)	ריבית מפיקדונות בבנקים או מתוכנית חסכון	רווח הון מנכס לא סחיר בחו"ל
		ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	לא ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז
הפסד מני"ע נסחרים בישראל		ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	לא ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז
הפסד מני"ע נסחרים בחו"ל		היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	לא ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל
הפסד הון מני"ע לא סחיר בארץ		ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	לא ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז
הפסד הון מני"ע לא סחיר בחו"ל		היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	לא ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל

(*) בנסיבות בהן מדובר בקיזוז הפסדי הון כנגד הכנסות ריבית ודיבידנד שאינם נובעים מנייר הערך שמומש, הקיזוז כאמור יתאפשר כל עוד שיעור המס על הריבית או הדיבידנד אינו עולה על 25%.

חלק ג - תיקונים הנובעים מחוק ההתייעלות הכלכלית

השפעות המיסוי של חוק ההתייעלות הכלכלית התשע"ז - 2016

בחוק ההתייעלות הכלכלית התשע"ז-2016 (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2017-2018), קיימות השלכות מיסוי על הסעיפים הבאים בפקודת מס הכנסה:

1. מיסוי חברות ארנק - סעיף 62א.
2. מיסוי משיכות בעלים - סעיף 3(ט1).
3. אילוץ חלוקת עודפים - סעיף 77 (במתכונתו החדשה).
4. הוראת השעה לחלוקת דיבידנד מוטב (הסתיימה ב-30.9.2017).

מיסוי חברות ארנק

מטרת התיקון הייתה לטפל בשכירים ונושאי משרה רבים, בעיקר ברמות השכר הגבוהות אשר קבלו את שכרם באמצעות חברה שבשליטתם ובכך נמנעו מתשלום מס שולי. אולם בפועל, הוראות הסעיף רחבות וחלות על נותני שירותים שפועלים באמצעות חברה גם אם לא עשו זאת מתוך ניסיון לנצל לרעה את שיטת המיסוי הדו שלבית.

משמעות הסעיף היא שבעלי המניות שעליהם יחול סעיף 62א יחשבו למחזיקים בחברת הארנק ולכן **ההכנסה החייבת של חברה הנובעת מפעילותו של יחיד** שהוא בעל מניות מהותי תחשב כהכנסתו של בעל המניות.

"הכנסה חייבת" - הכנסה לאחר הניכויים, הקיזוזים והפטורים שהותרו ממנה לפי כל דין.
"בעל מניות מהותי" - מי שמחזיק, במישרין או בעקיפין, לבדו או יחד עם אחר, ב-10% לפחות באחד או יותר מסוג כלשהו של אמצעי השליטה בחבר בני אדם.

הסעיף לא יחול על יחיד שהוא בעל מניות מהותי (במישרין או בעקיפין) בחבר בני האדם מקבל השירות. הסעיף לא יחול על חברות משלח יד זרה (כהגדרתן בסעיף 175ב1). הסעיף יחול רק על חברות מעטים (כהגדרתן בסעיף 76).

הסעיף חל על פעילויות של נושא משרה בחבר בני אדם אחר, וכן פעולות הנעשות בידי עובד בעבור מעסיקו (יחסי עובד-מעביד). בהתאם לעמדת רשות המיסים, גם חברה אשר לא עונה לחזקות הקובעות בסעיף 62א(א)3 יכולה להיחשב כחברת ארנק, ככל שישנם סממנים של יחסי עובד מעביד. לכן מומלץ כי כל חברה אשר קיים חשש שהיא עונה להגדרת חברת ארנק תבחן האם היא עונה להגדרה.

מיסוי משיכות בעלים

מטרת סעיף 3(ט1) היא לטפל בניצול לרעה של שיטת המיסוי הדו שלבית על ידי בעלי מניות אשר משכו כספים או קבלו לשימושם נכסים מחברה שבשליטתם. אותם בעלי מניות נמנעו מתשלום מס שולי למרות שהכספים או הנכסים לא הוחזרו לחברה במשך פרק זמן ארוך ולעיתים לא הוחזרו כלל. הסעיף מטיל מס על משיכה של כספים מחברה על ידי בעל מניות מהותי (מוגדר בסעיף 88) ועל קרובו, וכן על העמדת נכס של חברה לשימושם, במישרין או בעקיפין אלא אם חויבו במס מלא.

לגבי משיכה של כספים מחברה, יש הקלה רק אם סכום המשיכות במצטבר לא עלה ביום כלשהו בשנת המס ובשנת המס שלפניה על 100,000 ש"ח אבל רק אם וכאשר תנאי זה מתקיים בכל יום ויום לאורך כל התקופה.

חוב המס יהיה על בסיס שוטף פלוס שנה ויעשה במסגרת הדוח השנתי על ההכנסה שמוגש בתום שנת המס שלאחר שנת המס שבה נמשכו הכספים. לדוגמא ב-31.12.19 יחויבו במס כספים שנמשכו בשנת 2018.

ניתן להחזיר את הכספים לחברה עד מועד החיוב. אולם, אם הכספים שהוחזרו נמשכו מחדש בתוך שנתיים מהמועד שבו הושבו, יראו אותם (עד גובה הסכום שנמשך מחדש) כאילו לא הושבו. חריג, אם נמשכו מחדש באופן חד-פעמי והוחזרו בתוך 60 ימים.

רק כספים שנמשכו והושבו לחברה עד למועד החיוב ללא משיכתם מחדש בתקופה של שנתיים לא יחויבו במס בהתאם לסעיף 3(ט1).

משיכות הבעלים יסווגו אצל בעלי המניות כהכנסה מדיבידנד, אם יש בחברה רווחים כהגדרתם בסעיף 302(ב) לחוק החברות וזאת בהתאם לחלקו ברווחים. אם אין בחברה רווחים כמפורט לעיל, אבל מתקיימים יחסי עובד-מעביד אזי המשיכות יסווגו כהכנסה מעבודה. אם לא ניתן לסווגם באף אחת מהחלופות הנ"ל, ידווחו כהכנסה מעסק או משלח יד.

על משיכות כספים מחברה אשר בתחולת סעיף 3(ט1) ימשיך לחול סעיף 3(ט) - ריבית רעיונית, עד למועד החיוב במס.

על משיכות כספים אשר אינן בתחולת סעיף 3(ט1) ימשיך לחול סעיף 3(ט) עד למועד ההשבה. כספים - כולל מזומנים, ניירות ערך, פיקדונות וכל ערובה אחרת שהחברה העמידה כבטוחה כלשהי לטובת בעל המניות המהותי. משיכה - כולל הלוואה, השאלה וכל חוב אחר.

אילוח חלוקת עודפים

סעיף 77 לפקודת מס הכנסה מעניק למנהל את הסמכות להורות על חלוקת רווחי חברה כדיבידנד, בהתקיים נסיבות מסוימות וזאת רק לאחר התייעצות בוועדה. במסגרת ניסוחו מחדש של סעיף 77 נקבעו קריטריונים המבהירים את הנסיבות בהן תחויב החברה לחלק את רווחיה. החלוקה המאולצת מוגבלת לשיעור של 50% מהרווח לשנת מס מסוימת. החיוב מוגבל לחמשת השנים שלאחר אותה שנת מס ובתנאי שנצברו בחברה רווחים העולים על חמישה מיליון ש"ח, ויש בידה לחלק רווחיה או חלק מהם בלי להזיק לקיומם ולפיתוחם של עסקיה. קיים תנאי נוסף לפיו לאחר החלוקה יישארו לחברה לפחות שלושה מיליון ש"ח רווחים צבורים לתום אותה שנה ולתום שנת המס שקדמה להוראת החלוקה.

חלק ד - מיסוי מקרקעין

מס שבח

סעיף 6 לחוק קובע כי מס שבח מקרקעין יוטל על השבח במכירת זכות במקרקעין.

מס שבח מקרקעין הינו למעשה מס רווח הון, המוטל על מוכר זכות במקרקעין/מבצע פעולה באיגוד מקרקעין בישראל אשר אינה מהווה בידיו "מלאי עסקי".

המס מוטל במקרה בו למוכר נוצר רווח ממכירת הזכות במקרקעין. לא יוטל מס במקרה של הפסד.

לעניין שיעורי המס והזיכויים ממנו (אך לא לעניין הפטורים), יראו את השבח כחלק מההכנסה החייבת במס הכנסה בשנת המס שבה נעשתה המכירה.

החוק קובע את דרך חישוב השבח, את ההוצאות המותרות בניכוי, את ההוראות לקביעת יום המכירה ושווי המכירה ואת ההוראות לקביעת יום הרכישה ושווי הרכישה. בנוסף, קובע החוק פטורים שונים והקלות ממס.

חישוב המס

בעת מכירת זכות במקרקעין נוצר שבח המהווה את סכום ההפרש בין שווי מכירת הזכות לשווי רכישתה בניכוי הוצאות ובתוספת פחת. השבח מגלם בתוכו שני מרכיבים: שבח ריאלי וסכום אינפלציוני.

להלן שיעורי המס החלים על השבח הריאלי בידי יחיד (בידי חברה - שיעור מס חברות בשנת המכירה 23% על כל השבח הריאלי בש"מ 2019).

1. **שבח ריאלי עד יום התחילה** - המהווה את השבח הריאלי שנצבר מיום רכישת הזכות ועד ליום 6.11.2001 - שיעור המס החל הוא המס השולי המקסימלי של היחיד בשנת המכירה.
2. **השבח הריאלי לאחר יום התחילה ועד למועד השינוי** - המהווה את השבח הריאלי שנצבר מיום 7.11.2001 ועד ליום 31.12.2011 - שיעור המס החל - עד 20%.
3. **יתרת השבח הריאלי לאחר מועד השינוי** - המהווה את השבח הריאלי שנצבר מיום 1.1.2012 ועד ליום המכירה - שיעור המס החל - עד 25%.

הסכום האינפלציוני מורכב מ-2 תקופות, כמפורט להלן:

1. **סכום אינפלציוני חייב** - המהווה את חלק הסכום האינפלציוני שנצבר מיום הרכישה ועד ליום 31.12.1993 - שיעור המס החל - 10%.
2. **יתרת הסכום האינפלציוני** - המהווה את חלק הסכום האינפלציוני שנצבר מיום 1.1.1994 ועד ליום המכירה - פטור ממס.

מס רכישה

סעיף 9(א) לחוק קובע כי במכירת זכות במקרקעין יהא הרוכש חייב במס רכישה.

מס הרכישה הינו בשיעור משווי שוק העסקה. בנכסים שאינם מהווים דירת מגורים, שיעור המס קבוע לכל השווי (6%) ואילו בדירות יחידות שישמשו למגורים שיעור המס מדורג.

כמו כן קיימות תקנות מיסוי מקרקעין (שבח, מכירה ורכישה) (פטור ממס רכישה), התשל"ה-1974 הקובעות פטורים והקלות ממס רכישה.

הקלות ממס השבח

שיעור מס היסטורי

סעיף 48א(ד)(1) לחוק קובע כי ברכישות עד שנת 1948 לא יעלה המס על 12% וברכישות בשנות המס 1948 ועד 1960 לא יעלה המס על 12% מהשבח ועוד 1% לכל שנה משנת המס 1949 ועד לשנת הרכישה.

בסעיף 48א(ד)(2) נקבע כי במכירת זכות במקרקעין ע"י חברה שהכנסתה מעסק או ע"י יחיד שקיבל את הזכות הנמכרת אגב פירוק מחברה כאמור, יתווסף 1% על שיעורי המס לפי פסקה (1) לכל שנה החל משנת 2005 ועד לשנת המכירה.

בסעיף 48א(ד)(3) נקבע כי במכירת זכות במקרקעין או בפעולה באיגוד ביד מי שפסקה (2) לעיל אינה חלה עליו יתווספו על שיעורי המס לפי פסקה (1) שיעורים מיוחדים החל משנת 2011. עם עדכון שיעורי המס לפי החוק, הוגבל שיעור המס ההיסטורי לגבי יחיד לשיעור מס של 25%, לבעל מניות מהותי - 30% ולחבר בני אדם - 23%.

פריסת המס על השבח הריאלי - סעיף 48א(ה)

החוק מאפשר למוכר יחיד לבקש שהמס על השבח הריאלי יחושב כאילו נבע בחלקים שנתיים שווים (להלן "פריסה"). את בקשת הפריסה יש להגיש על גבי טופס 7003 או באופן מקוון ע"י מייצג.

להלן התנאים להחלת חישוב פריסה במיסוי מקרקעין:

1. המוכר הינו תושב ישראל.
2. תקופת הפריסה המרבית הינה ל-4 שנים או "תקופת בעלות בנכס", לפי הנמוך שביניהם. תקופת הפריסה תיקבע בהתאם לבקשת הנישום ויכולה להיות לתקופה הקצרה מ-4 שנים. תחילת הספירה של תקופת הבעלות בנכס הנה בשנה הראשונה שלאחר המועד שבו הגיעה הזכות לידי המוכר וסיימה בשנת המכירה.
3. המוכר הגיש דוחות לפי סעיף 131 לפקודה בעבור שנות המס שבתקופת הפריסה, למעט שנות מס שלגביהן טרם חלף המועד להגשת דוחות אלה.

אופן חישוב המס על השבח הריאלי על פי פריסה

השבח הריאלי יחולק למספר שנות המס בפריסה. בכל אחת משנות המס בתקופת הפריסה, יצורף חלק השבח הריאלי להכנסה החייבת של המוכר. חישוב המס ייעשה בהתחשב בשיעורי המס החלים על כלל הכנסתו החייבת של המוכר, לפי הוראות פקודת מס הכנסה ובהתחשב ביתרת נקודות הזיכוי שזכאי להן המוכר בכל אחת משנות המס הרלוונטיות. יש לציין כי השבח הריאלי יהיה השלב הגבוה ביותר בסולם ההכנסה החייבת.

קיזוז הפסדים

מס שבח מהווה מקדמה על חשבון מס ההכנסה. נישום אשר צבר הפסד עסקי/הון לתום שנת המס שקדמה למכירה והמציא אישור מקורי על גבי טופס 1271א מפקיד השומה על גובה וסוג ההפסד, או אישור מקוון, יוכל להפחיתו מהשבח.

אופן קיזוז ההפסדים:

הפסד עסקי יקוזז כנגד השבח הריאלי והסכום האינפלציוני החייב. כל 1 ש"ח הפסד יקוזז כנגד 1 ש"ח שבח ריאלי/סכום אינפלציוני חייב (המוכר יכול לבקש כי לא יקוזז ההפסד כנגד הסכום האינפלציוני).
הפסד הון יקוזז תחילה כנגד השבח הריאלי והיתרה תקוזז כנגד הסכום האינפלציוני החייב. כל 1 ש"ח הפסד יקוזז כנגד 1 ש"ח שבח ריאלי וכל 1 ש"ח הפסד יקוזז כנגד 3.5 ש"ח מהסכום האינפלציוני החייב.

חישוב ליניארי חדש במכירת דירת מגורים מזכה שנרכשה לפני 1.1.2014

- הוספת סעיפים 48א(ב) ו-48ב(3) (בכפוף להוראת המעבר בשנים 2014-2017):
1. סעיף 48א(ב) קובע כי במכירת דירת מגורים מזכה שיום רכישתה היה לפני יום המעבר [1.1.2014], יהיה השבח הריאלי עד יום המעבר פטור ממס ועל יתרת השבח הריאלי לאחר יום המעבר יחול מס בשיעור הקבוע בסעיף קטן 48א(ב)(1).
 2. סעיף 48א(ב3) מחיל את הוראות סעיף 48א(ב2) רק על מרכיב דירת מגורים בתוספת הפטור הנוסף לפי סעיף 49 - ולא על זכויות הבניה.
- יודגש כי השבח האינפלציוני במכירת דירת מגורים מזכה - פטור כולו ממס.

חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין

על פי סעיף 75 לחוק מיסוי מקרקעין, חלה חובה לדווח תוך 30 יום על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין. יודגש, כי החל מתיקון 76 לחוק (1.8.2013) כל הקצאת מניות כאמור חייבת במס רכישה.

פטורים ממס שבח

בחוק מיסוי מקרקעין נקבעו מספר פטורים ממס שבח כשהשכיח שבהם הוא הפטור במכירת דירת מגורים מזכה (פרק חמישי 1 לחוק).
במסגרת תיקון 76 לחוק שונה מהותית פרק חמישי 1 לחוק החל מתאריך 1.1.2014 וכן נקבעו הוראות מעבר לתקופה שבין 1.1.2014-31.12.2017.

פטור לדירת מגורים מזכה

להלן התנאים המצטברים לזכאות לפטור ממס שבח:

המוכר הינו תושב ישראל, או תושב חוץ שאין לו דירת מגורים במדינה שבה הוא תושב (נדרש אישור משלטונות המס באותה מדינה כי אין לו דירה כאמור).

הדירה עונה להגדרת דירת מגורים:

1. בניית הדירה נסתיימה - יודגש כי דירה שבנייתה טרם נסתיימה, גם אם הקבלן התחייב לסיים בנייתה, לא תיחשב כדירת מגורים לצורך קבלת הפטור.
2. הדירה בבעלות או בחכירת יחיד ולא חברה.
3. הדירה אינה מהווה מלאי עסקי אצל המוכר.
4. הדירה משמשת בפועל למגורים, או לחילופין מיועדת לשמש למגורים קרי עליה לכלול את כל המתקנים הנדרשים למגורים (כמו מטבח, אמבטיה, שירותים וכו').

דירת המגורים הנה דירת מגורים מזכה:

הדירה "שימשה בעיקרה למגורים" באחת משתי החלופות הבאות:

1. 80% ממועד הרכישה (לא לפני 1.1.98) ועד למועד המכירה.
2. ארבע שנים שקדמו למכירה.

הפטור יינתן עד לשווי מכירה של 4,508,000 ש"ח, ההפרש בין שווי המכירה לסכום זה, ייחשב כדמי מכר של זכות אחרת בדירת מגורים מזכה, שהמס בגינה יחושב באופן יחסי ובהתאם להוראות סעיף 48א(2).

תנאים מוקדמים נוספים:

1. על המוכר לבקש את הפטור במפורש.
2. המבקש ליהנות מן הפטור חייב למכור את כל זכויותיו בדירת המגורים.
אם המוכר מכר חלק מזכויותיו בדירה ולא את כולה, או שהמוכר הותיר בידיו זכויות, כגון זכות הבעלות עם החכרת הדירה, המוכר לא יהיה זכאי לפטור ממס שבח בעת מכירתה.
האמור לעיל לא יחול במכירת חלק מדירת מגורים מזכה במסגרת עסקת קומביניציה, שאז יינתן פטור יחסי בהתאם לחלק הנמכר.

המסלולים לפטור ממס שבח

1. הפטור אחת ל-4 שנים בוטל בתיקון 76 לחוק.
2. פטור לדירה שהתקבלה בירושה - הזכאות לפטור על פי סעיף זה תחול על מי שעומד בתנאים

המצטברים הבאים:

- 2.1 בעת פטירתו היה המוריש בעלים של דירה אחת בלבד.
- 2.2 אילו המוריש היה מוכר את הדירה הוא היה זכאי לפטור.
- 2.3 היורש הינו צאצאו של המוריש או בן-זוגו של המוריש או בן-זוגו של הצאצא.
- שימוש בפטור לפי סעיף זה אינו חוסם את מקבלו מלהשתמש בפטור נוסף לפי עילת הפטור לדירה יחידה.
3. פטור לדירה יחידה - מוכר דירת מגורים מזכה שהיא דירתו היחידה והמוכר הוא בעל הזכות בה במשך 18 חודשים לפחות מיום שהייתה לדירת מגורים, זכאי לפטור ממס שבח במכירתה. אם נתקבל פטור על פי סעיף זה, יש להמתין 18 חודשים לקבלת פטור נוסף על פי הסעיף. בתיקון, בוטל התנאי הדורש שבמשך 4 השנים אחרונות לא הייתה למוכר יותר מדירה אחת בעת ובעונה אחת. מוכר יחשב כבעל דירת מגורים אחת גם אם ברשותו בנוסף:
 - 3.1 דירה שנרכשה במהלך 18 החודשים שקדמו למכירת הדירה הנדונה כתחליף לה.
 - 3.2 דירה שחלקו של המוכר בבעלותה אינו עולה על 1/3.
 - 3.3 דירה שהושכרה למגורים בשכירות מוגנת לפני 1.1.1997.
 - 3.4 חלק מדירת ירושה בשיעור של עד 50% - ללא קשר לזהות המוריש (החל מ-6.4.2016).
 - 3.5 דירה שנתקבלה בירושה והתקיימו בה תנאי סעיף 49ב(5)א ו-ב.
4. פטור חד-פעמי למכירת שתי דירות - מוכר זכאי לפטור במכירת שתי דירות מגורים יחדיו לשם רכישת דירה אחת אחרת במקומן, בהתקיים התנאים המצטברים הבאים:
 - 4.1 התא המשפחתי לא ניצל בעבר פטור ממס לפי סעיף 49א (הפטור הוא חד-פעמי).
 - 4.2 הדירה הנמכרת ("הדירה הראשונה") היא "דירת מגורים מזכה".
 - 4.3 במועד המכירה של הדירה הראשונה יש בבעלותו דירת מגורים נוספת אחת בלבד.
 - 4.4 המוכר מכר את הדירה הנוספת ("הדירה השנייה") בפטור ממס לפי פרק חמישי 1 לחוק בתוך 12 חודשים מיום מכירת הדירה הראשונה.
 - 4.5 המוכר רכש בשנה שלפני מכירת הדירה השנייה או ירוש בשנה שלאחר מכירת הדירה השנייה דירת מגורים שלישית (להלן - "הדירה החלופית"). לענין זה יודגש כי אין מניעה שהדירה החלופית תירכש לפני שתי הדירות שנמכרו, וזאת בתנאי שלא תחלוף יותר משנה מאז רכישת הדירה החלופית ועד למכירת הדירה השנייה.
 - 4.6 שוויה של הדירה החלופית שווה לפחות לשלושה רבעים משווי שתי הדירות הנמכרות.
 - 4.7 שווי שתי הדירות הנמכרות אינו עולה על מדרגת "שווי מרבי של הדירות" שנקבע בסעיף.
 - 4.8 אם שווי שתי הדירות הנמכרות אינו עולה על מדרגת "שווי שתי הדירות הנמכרות יחד" כפי שנקבע בסעיף, ינתן פטור מלא במכירת הדירה הראשונה.
 - 4.9 אם שווי שתי הדירות הנמכרות הוא בין שתי מדרגות השווי ינתן פטור במכירת הדירה הראשונה על ההפרש שבין שווי הדירה השנייה לבין מדרגת "שווי שתי הדירות הנמכרות יחד".
- יראו את יתרת שווי הדירה הראשונה, כדמי מכר של זכות אחרת במקרקעין (לא דירת מגורים מזכה) ועל היתרה ישולם מס בשיעורים הרגילים (להלן - "הסכום העודף"). במקרה כזה, יחושבו שווי הרכישה והניכויים המותרים, כיחס שבין הסכום העודף לבין השווי המלא שנתקבל במכירת הדירה הראשונה.

מתנות לקרובים

1. תוקן סעיף 62(א) - מכירת זכות במקרקעין והקניית זכות באיגוד ללא תמורה מיחיד לקרובו - יהיו פטורים ממס. לעניין זה "קרוב" - קרוב כאמור בפסקאות (1) ו-(2) להגדרה "קרוב" שבסעיף 1 וכן אח או אחות, לגבי זכות שקיבלו מהורה או מהורי הורה בלא תמורה, או בירושה.
2. המשמעות היא שאח ואחות אינם קרובים יותר אלא רק לעניין זכות שקיבלו מההורים בירושה או במתנה.

תקופת צינון

סעיף 149 קובע תקופת צינון במכירת דירת מגורים מזכה בפטור ממס שהתקבלה במתנה נקבעת ל-3 או 4 שנים, כתלות במגורים בדירה בדרך קבע ע"י המוכר בלבד ולא בזהות נותן המתנה או במצבו המשפחתי של המוכר.

חלק ה - מס ערך מוסף

חובת דיווח מקוון

לשם הגברת האכיפה ומניעת הונאות בתחום המע"מ נקבעה חובת דיווח מקוון לצורכי מע"מ כשתכלית השינוי הינה להגברת האכיפה ומניעת הונאות בתחום המע"מ (בעיקר בתחום החשבוניות הפיקטיביות).

במסגרת תיקון מספר 37 לחוק מס ערך מוסף אשר פורסם ביום 23.7.2009, שונה חוק מס ערך מוסף בנוגע לתוכן הדיווח התקופתי, אופן הגשתו ועוד.

בעקבות התיקון נדרש חלק מציבור העוסקים להגיש דיווח מפורט על עסקאותיהם ותשומותיהם. דיווח המפורט מוגש בתדירות חודשית באופן מקוון והוא כולל מידע מפורט על העסקאות והתשומות בתקופת הדיווח.

חובת הדיווח המפורט חלה על אוכלוסיות שונות של החייבים במס כהגדרתם בחוק על-פי היקף וסוג פעילותם, כמפורט:

1. כל העוסקים (חברות) שמחזור עסקאותיהם השנתי גבוה מ-1.5 מיליון ש"ח.
2. לגבי יחידים חובת הדיווח, חלה רק על מי שמחזורם 2.5 מיליון ש"ח ומעלה.
3. מלכ"רים אשר מחזורם השנתי גבוה מ-20 מיליון ש"ח.
4. מוסדות כספיים אשר מחזורם השנתי גבוה מ-4 מיליון ש"ח.

עוסק פטור

"עוסק פטור" פטור מתשלום מס עסקאות ומנגד אינו רשאי לנכות מס תשומות (זאת, פרט לסוגי עסקאות מסוימות), ובנוסף לכך הוא פטור מהגשת דוחות תקופתיים. עם זאת, עליו להצהיר עד ליום 31 בינואר בכל שנה על מחזור עסקאותיו בשנה שחלפה. בשנת 2019 נחשב כעוסק פטור, מי שמחזור עסקאותיו אינו עולה על 100,187 ש"ח לשנה.

החובה לדרוש חשבונית מס ואי תשלום במזומן

חוק מס ערך מוסף קובע כי ברכישה לצורכי העסק, של נכסים או שירותים בסכום שמעל 308 ש"ח, אך לא יותר מ-24,764 ש"ח, על הרוכש לדרוש ממוכר, שהוא עוסק מורשה חשבונית מס או לשלם בהעברה בנקאית, בכרטיס אשראי או בשיק שהוא חתום עליו כמושך ונאמר בו, כי התשלום הוא למוכר בלבד.

ברכישה כאמור בסכום שמעל 24,471 ש"ח או יותר, חייב הרוכש לדרוש ממוכר שהוא עוסק מורשה חשבונית מס ולא ישלם בשטרי כסף, ואם ישלם בשיק מוסב יוסיף על גב השיק את שמו, חתימתו ומספר הרישום במשרד מס ערך מוסף.

חוק המזומן

החוק לצמצום השימוש במזומן, התשע"ח - 2018 נחקק במרץ 2018 ונכנס לתוקף ב-1.1.2019, במטרה לצמצם את ההון השחור ולסייע במאבק בפעילות פלילית, העלמות מס, הלבנת הון ומימון טרור.

הוראות החוק לגבי עוסק הינם כדלקמן:

1. בעסקה עם עוסק ("במסגרת עסקו"), בין אם העסקה הינה עם אדם פרטי ובין אם העסקה היא עם עוסק אחר, ניתן יהיה לשלם במזומן רק במידה ומחיר העסקה הינו עד 11,000 ש"ח. בעסקה בין אנשים פרטיים, ניתן יהיה לשלם במזומן רק במידה ומחיר העסקה הינו עד 50,000 ש"ח.
2. בעסקה בין עוסק ובין מי שמוגדר כתייר, ניתן יהיה לשלם במזומן עד 55,000 ש"ח. במקרה דנן, חלה על המקבל החובה להוכיח כי העסקה נעשתה עם תייר (כגון באמצעות צירוף מסמך שמקבל תייר במעבר הגבול).
3. במידה ומחיר העסקה הינו מעל התקרה שנקבעה (11,000 ש"ח לעוסק ו- 50,000 ש"ח לפרטי) - ניתן יהיה לשלם רק 10% ממחיר העסקה במזומן ועד רף עליון של גובה התקרה שנקבעה (11,000 ש"ח לעוסק, 50,000 ש"ח לפרטי, 55,000 ש"ח לתייר).

- 4.1 "מחיר העסקה" מוגדר בחוק כתמורה שהצדדים לעסקה הסכימו עליה בעבור הנכס או השירות, לרבות מס ערך מוסף, מס קנייה ובלו, וכן הוצאות הנלוות לעסקה שסוכמו עם מוכר הנכס או עם נותן השירות.
- 4.2 במכירת מספר נכסים, לא יראו את המחיר המצטבר של כל הנכסים כמחיר של עסקה אחת, אלא אם כן הוסכם בין הצדדים על מכירתם בעת ובעונה אחת. פיצול מלאכותי של עסקה למספר עסקאות - אסור.
- 4.3 בעסקה מתמשכת לקבלת שירות - יראו כל תשלום שיש לשלם באופן תקופתי מעת לעת, כמחיר העסקה. כדוגמא - בהסכם עם עו"ד למתן שירות גלובלי על בסיס תשלום חודשי, ("רייטינג") יחשב כל תשלום חודשי כעסקה נפרדת. לעומת זאת, בהסכם עם עו"ד למתן שירות לעניין ספציפי/חד פעמי, מחיר העסקה יהיה הסך הכולל עבור אותו השירות, גם אם התמורה שולמה בתשלומים.
- 4.4 במכר של זכות שכירות שהתמורה משולמת מעת לעת, לא לשיעורין, יראו כל תשלום שיש לשלם כמחיר העסקה.
- 4.5 פעולות בנקאיות כגון הפקדה, משיכה, העברה או המרה של מזומן (כולל מטבע חוץ) אינן מצויות תחת מגבלות החוק, ואינן מוגדרות כעסקת מזומנים.

4.6. שכר עבודה - לעמדת רשות המיסים מדובר בשכר עבודה ברוטו (לפי הגדרת "מחיר העסקה") וכי מעבר לסך של 11,000 ש"ח ברוטו, לא ניתן יהיה לשלם אפילו 10% במזומן.

ההגבלה תחול כש"מחיר העסקה" גבוה מ-	סוג הפעולה עליה חלה ההגבלה במזומן	ה"תשלום במזומן" בוצע עבור
11,000 ש"ח	לתת ולקבל	עסקה במסגרת העסק
55,000 ש"ח	לקבל	עסקה עם תייר במסגרת העסק
11,000 ש"ח	לתת ולקבל	שכ"ע, תרומה, הלוואה חריג: ההגבלה לא תחול על הלוואה שנותן גוף פיננסי מפקח
50,000 ש"ח	לתת ולקבל	מתנה

דיווח על בסיס מזומן לנותני שירותים ויצרנים קטנים

בשנים האחרונות עברו מספר תיקונים לחוק מע"מ אשר הרחיבו משמעותית את אוכלוסיית המדווחים על בסיס מזומן. כאשר עוסק נדרש לשלם את המע"מ על בסיס מצטבר, הוא מחויב לשלם את המע"מ גם בטרם קיבל את מלוא התמורה בגין העסקה (מכר או מתן שירות). תיקון מספר 41 שינה את המצב וקבע כי החיוב במע"מ בגין מתן שירותים יהא ככלל, על בסיס מזומן, דהיינו שהחיוב במע"מ יחול עם קבלת התמורה ועל הסכום שהתקבל. תיקון מספר 41 הרחיב מיום 1.1.2011 את הזכאות לדיווח למע"מ על בסיס מזומן לגבי עסקאות של מתן שירות על בסיס מזומן.

הדין לגבי עסקאות של מתן שירותים

1. הדין טרם התיקון לגבי עסקאות של מתן שירותים

טרם התיקון, עסקאות של מתן שירותים היו חייבות במע"מ (להלן - "מס"), ככלל, על בסיס מצטבר, למעט אם נקבע במפורש אחרת. חריג משמעותי לעיקרון הנ"ל נקבע בתקנה 7 לתקנות מע"מ, התשל"ו-1976, בה נקבע סוגי שירותים החייבים במס על בסיס מזומן (לרבות, בעלי מקצועות חופשיים, דמי שכירות, עסקאות אשראי, רופאים ועוד).

2. הדין לאחר התיקון לגבי עסקאות של מתן שירותים

בהתאם לתיקון, עסקאות של מתן שירותים (לרבות, השכרה ואשראי) חייבות במס על בסיס מזומן (סעיף 24 לחוק מע"מ). דהיינו, עם קבלת התמורה ועל הסכום שהתקבל. חריג לעיקרון נקבע בסעיף 29(א1) לחוק מע"מ, לפיו נותני שירותים שבתחולת תוספת י"א להוראות ניהול ספרים ואשר מחזור עסקאותיהם עולה על 15 מיליון ש"ח לשנה, יהיו חייבים במס עם נתינת השירות (על בסיס מצטבר). בשירות כאמור שניתן בחלקים יחול החיוב במס על

כל חלק שניתן, ובשירות שנתינו מתמשכת ושלא ניתן להפריד בין חלקיו, מועד החיוב במע"מ יהא בגמר מתן השירות או בעת קבלת התקבולים, כמוקדם (בסיס מעורב).
נותני השירותים שבתחולת תוספת י"א להוראות ניהול ספרים הינם נותני שירותים אשר לא נכללו בתוספת אחרת להוראות ניהול פנקסים, כגון: בעלי אולמות שמחות, מסעדות, בתי מלון, פנסיון, נותני שירותי שיפוצים ותיקונים במבנים, בתי קולנוע, חברות הובלה, שמירה וניקיון.

3. החיוב במע"מ לעניין עסקאות מתן שירותים

ביום 4.12.2014 פורסם תיקון 48 לחוק מס ערך מוסף, לפיו בעסקה של מכר טובין על ידי עוסק שמחזור עסקאותיו אינו עולה על 2 מיליון ש"ח יחול החיוב במס עם קבלת התמורה ("בסיס מזומן"). התיקון קובע עוד, כי יחול דיווח על בסיס מזומן על עסקאותיהם של עסקים יצרניים אשר מחזור עסקאותיהם אינו עולה על 3,450,000 ש"ח.
תחולת התיקון מיום 1.1.2015.

חובת הנפקת חשבונית מס

נקבע כלל גורף ולפיו חובה להנפיק חשבונית תוך 14 יום ממועד החיוב במס, בין אם מועד החיוב הינו על בסיס מצטבר ובין אם הוא על בסיס מזומן.

קבלן מבצע - מועד הוצאת חשבונית מס לפי חוק מע"מ

מועד הוצאת חשבוניות מס לפי חוק מע"מ החל על חברות שהינן קבלן מבצע הינו כדלקמן:
לגבי חשבונות חלקיים - כל עוד מדובר בהוצאת חשבונות ביצוע חלקיים, טרם השלמת העבודה ו/או העמדת המקרקעין לרשות מזמין העבודה, מועד הוצאת החשבונית הינו בעת תשלום סכום כל שהוא על חשבונות הביצוע החלקיים, דהיינו, עם קבלת התמורה.
לגבי החשבון הסופי - עם סיום העבודה ו/או העמדת המקרקעין לרשות מזמין העבודה, חלה על החברה החובה להוציא חשבונית מס, דהיינו, בגמר ביצוע העבודה יש להוציא חשבונית מס סופית, ללא קשר למועד התשלום.

להלן סעיפי החוק:

סעיף 28(ב) לחוק קובע כי "בעבודות בניה חל החיוב במס עם השלמת העבודה או העמדת המקרקעין שבהם נעשתה העבודה לרשות הקונה או לשימוש, לפי המוקדם. הועמד חלק מהמקרקעין לרשות הקונה, חל החיוב לגבי אותו חלק מאותה שעה".
בסעיף זה "עבודות בניה" - "לרבות עבודות חפירה, הריסה, ביוב וניקוז, הנחת צינורות, סלילת כבישים ודרכים, הכשרת קרקע וכיוצא באלה".
סעיף 29(1) לחוק קובע כי "בעסקה שסעיף 28 חל עליה ובסוג עסקאות אחרות שקבע שר האוצר - אם שילמו סכומים כל שהם על חשבון התמורה לפני מועד החיוב על פי פרק זה, יחול החיוב לגבי כל סכום ששולם כאמור, בעת תשלומם".
שילוב הוראות סעיפים 28 ו-29 לחוק מס ערך מוסף התשל"ו-1975 (להלן - "החוק") קובע לפיכך כי מועד הוצאת החשבונית החל הינו כאמור לעיל.

האיסור לדרוש חשבונית מהספק בטרם שולמה התמורה

בתיקון לחוק נקבע כי במקרה בו המועד לחיוב עפ"י החוק הינו על בסיס מזומן, חל איסור על הקונה לדרוש חשבונית מס טרם תשלום התמורה או חלקה.
מדובר בין השאר על בעלי מקצועות חופשיים, נותני שירותים ויצרנים שמחזור עסקאותיהם הינו עד 2,000,000 ש"ח ויצרנים שמחזור עסקאותיהם עד 3,450,000 ש"ח.
הוראה זו באה למנוע את המצב לפיו לקוחות דרשו חשבונית מס כתנאי לביצועה של העסקה.

טבלת שיעורי מס ערך מוסף מיום פרסומו של החוק ועד היום

מועד קביעת השיעור	שיעור המע"מ
1.7.1976	8.0%
1.11.1977	12.0%
1.8.1982	15.0%
1.6.1985	17.0%
1.10.1985	15.0%
1.3.1990	16.0%
1.1.1991	18.0%
1.1.1993	17.0%
15.6.2002	18.0%
1.3.2004	17.0%
1.9.2005	16.5%
1.7.2006	15.5%
1.7.2009	16.5%
1.1.2010	16.0%
1.9.2012	17.0%
1.6.2013	18.0%
1.10.2015	17.0%

הוראות מס ערך מוסף בנוגע לכלי רכב

על פי תקנות מס ערך מוסף אין אפשרות לנכות את מס התשומות בעת רכישת ו/או השכרת רכב פרטי (לרבות רכב מסחרי עד 3,500 ק"ג). לפיכך, יש לרשום את מלוא עלות הרכב בסכום הכולל מע"מ. במקביל יגדל סך הפחת השנתי המוכר בגין הרכב.

תקנה 14(ב) קובעת רשימה סגורה של עוסקים הרשאים לנכות את מס התשומות בגין הרכישה:

1. רכישת רכב בידי עוסק שעסקו מכירת רכבים.
2. לימודי נהיגה בבית ספר לנהיגה.
3. השכרת רכב בידי מי שעסקו השכרת רכב.
4. הסעות נוסעים במהלך העסק, בידי מי שעסקו הסעת נוסעים.
5. סיורים וטיולי שטח בידי מי שעסקו ארגון סיורים כאמור.
6. ג'יפ המועסק דרך קבע בתנאי שדה או בחצר העסק או המפעל.

קטנועים ואופנועים - היבטי מע"מ

הגדרות:

"רכב" - "כל רכב המוגדר ברישיון מסוג M1 ו-N1.

להלן הנוסח המתוקן של הגדרת רכב פרטי בתקנה 1, שתחולתה מיום 5.7.2010:

תקנות מס ערך מוסף, התשל"ו - 1976

1(ב) " לעניין תקנה זו ותקנות 2 ו-14 - "רכב פרטי" - רכב נוסעים פרטי, רכב פרטי דו-שימושי, **רכב מסחרי אחד ורכב מסחרי בלתי אחד** כמשמעותם בתקנות התעבורה, התשכ"א-1961, **ובלבד שמשקלו הכולל המותר של רכב מסחרי כאמור אינו עולה על 3,500 ק"ג** וכן רכב המפורט בתוספת הרביעית, דומה לו במהותו או זהה לו, אך למעט ג'יפ המועסק דרך קבע בתנאי שדה או בחצרי העסק או המפעל."

"מכר" בחוק מע"מ - "לעניין נכס - לרבות השכרתו..."

תקנה 14(א) לחוק מס ערך מוסף קובעת כי "המס שהוטל על מכירת רכב פרטי לעוסק או על ייבוא רכב כאמור בידי עוסק, לא יהיה ניתן לניכוי" (בתקנה 14(ב) יש רשימת חריגים).

פועל יוצא של שילוב ההגדרות הנ"ל וחוק מע"מ

קטנועים ואופנועים אינם מוגדרים כ"רכב פרטי" כמשמעותו בתקנה 1 ולפיכך מס התשומות בגינם יהיה ניתן לניכוי.

ניתן לניכוי מס התשומות בגין הרכישה (לרבות השכרה).

יחד עם זאת, בהתחשב באופי השימוש המעורב באופנועים וקטנועים יש להחיל בגין רכישתם (לרבות יבואם או השכרתם) את ההוראות להלן:

מס התשומות ניתן לניכוי על פי סעיף 38(א) לחוק מע"מ ביחד עם הכללים שנקבעו בתקנה 18 לתקנות, בדבר ניכוי מס תשומות כאשר מדובר בתשומה מעורבת, דהיינו: התשומה היא גם לשימוש בעסק וגם לשימוש שלא לצרכי העסק.

להלן הכללים:

1. השימוש ברכב הוא במלואו רק לצרכי העסק, ניתן לנכות את מלוא מס התשומות.
2. אם השימוש הוא מעורב, ניתן לנכות את מס התשומות לפי יחס השימוש לצרכי העסק.

באם לא ניתן לקבוע את יחס השימוש, מס התשומות ינוכה :

1. אם עיקר השימוש בו הוא לצרכי העסק - ינוכה $2/3$ מגובה מס התשומות.
2. אם עיקר השימוש בו הוא שלא לצרכי העסק - ינוכה $1/4$ מגובה מס התשומות.

חלק ו - פעולות שיש לבצע ביום 31 בדצמבר 2019

מפקד המלאי

להלן הוראות ונהלים הנדרשים בקשר למפקד המלאי אשר יש לערוך ביום 31.12.2019.

מועד המפקד

עליכם לערוך את מפקד המלאי ליום 31.12.2019. נא להכין את רשימת המלאי ליום 31.12.2019, או מועד אחר קרוב לסוף השנה. ניתן לעשות ספירה תוך חודש ימים לפני יום המאזן או אחריו ולערוך לאחר מכן את התיאום הדרוש לקביעת ערך המלאי ליום המאזן ובלבד שאם הפרש הזמן בין יום הספירה ובין יום המאזן עולה על 10 ימים, חובה להודיע על כך מראש לפקיד השומה. נציג משרדנו יבקר בשעת הספירה. **נא להודיענו מראש על מועד הספירה** לצורך תאום הביקור.

עריכת המפקד

רשימות המלאי צריכות לכלול את כל הטובין שבבעלותכם או ברשותכם. טובין השייכים לאחרים ונמצאים ברשותכם ירשמו בנפרד. כמו-כן, עליכם לערוך רשימת טובין שבבעלותכם והנמצאים בתאריך המפקד, אצל אחרים (כגון: סחורה שנשלחה לעיבוד, טובין במחסני ערובה וכד'). יש לקבל אישור מאת מחזיקי המלאי על המלאי שלכם הנמצא ברשותם. דוגמת גיליון ספירת מלאי (נספח 1). גיליונות הספירה צריכים להיות ממוספרים מראש במספר עוקב. בראש כל גיליון יצוין תאריך הספירה ומקום אחסון הטובין.

יש להכין את רשימות מפקד המלאי ב-3 עותקים. העתק אחד (כמותי בלבד) נבקשכם להעביר למשרדנו מיד לאחר סיום הספירה כשהוא חתום ע"י הסופרים וע"י הממונה על הספירה (אנא ציינו ליד החתימה את שם החותם).

הרשימות יעשו בדיו (ולא בעפרון) ויכללו לפחות פרטים אלה:

1. תיאורם של הטובין באופן המאפשר זיהוי סוגם.
2. מצבם, אם אינו תקין (מיושנים, מקולקלים, במחזור איטי, פסולת וכד').
3. היחידה לפיה נמדדת הכמות (ק"ג, מטרים, תריסרים, ליטרים וכד').
4. הכמות (מספר היחידות כאמור לעיל).
5. לגבי מקלטי טלוויזיה, מכשירי סטריאו, מכשירי רדיו ושעונים, יש לציין גם את שם היצרן ומס' סידורי של המוצר המוטבע ע"י היצרן.
6. רצוי להשאיר מקום ל-2 טורים נוספים שימולאו במועד מאוחר יותר והם: מחיר היחידה ושווי כולל (מספר היחידות מוכפל במחיר).

תוצרת בעיבוד

תוצרת בעיבוד תירשם תוך ציון הכמות ביחידות פיזיות ושלב העיבוד (רמת הגמר) במועד הספירה. רצוי להשאיר 3 עמודות נוספות לחישוב התפוקה שוות הערך (כמות היחידות הפיזיות מוכפלות ברמת הגמר), לעלות ליחידה ולשווי הכולל.

חישוב שווי המלאי

את חישוב השווי ניתן לעשות במועד מאוחר יותר. בחישוב השווי אין לכלול טובין שאינם שייכים לכם (כגון שנמכרו לפני תאריך המאזן) אך יש לכלול את אלה הנמצאים ברשותם של אחרים והשייכים לכם.

השווי של חומרי גלם, אריזה וטובין המשמשים למכירה יחושב בדרך-כלל לפי העלות (לא כולל מע"מ). במקרה של טובין שאינם תקינים או שמחיר מכירתם המשוער נמוך מהעלות, יחושב השווי לפי ערך המימוש הנקי והדבר יודגש ברשימה תוך ציון בסיס החישוב וסיבתו. העלות תחושב לפי שיטת "פיפו" ("נכנס ראשון - יוצא ראשון") או לפי הזיהוי הספציפי של מחיר קניית הסחורה.

אם החישוב בעצמו נעשה שלא על-גבי גיליונות הספירה המקוריים, יש לדאוג לסימול שיאפשר מעקב הדדי בין רשימות הספירה לבין רשימות השווי הסופיות.

תוצרת בעיבוד ותוצרת גמורה

יוערכו בשיטה הנהוגה בחברתכם/עסקכם (עלויות בפועל, מחיר מכירה בניכוי אחוז רווח גולמי וכד'). בכל מקרה של ספק, או בעיות כלשהן בחישוב השווי, נבקשכם להודיענו על-כך. רשימות המלאי יסוכמו בנפרד לפי הקבוצות כגון: חומרי גלם, חומרי אריזה, חומרי עזר, תוצרת בעיבוד, מוצרים מוגמרים וכד'.

הוראות מס הכנסה לספירת המלאי

תקנות מס ההכנסה קובעות נוהלי ספירת המלאי כדלקמן:

ממצאיה ירשמו בדיו על דפים ממסופרים בציון כמויות, סוגים, סימני זיהוי (מספר קטלוגי וכו') ומקום אחסנה. מוצרים במשגור ירשמו בנפרד. תוצרת בעיבוד תרשם תוך ציון שלב העיבוד במועד הספירה.

בגמר הספירה יחוברו הדפים המקוריים ובדף האחרון יצוין מספר הדפים, תאריך הספירה וחתימת המשתתפים בה (לפחות 2 אנשים).

במקרה וחלק מהמלאי שלכם נמצא בתאריך הספירה ברשותו של אחר - יש לרשמו בנפרד בציון מקום הימצאו וסיבת החזקתו מחוץ למפעל (כמו: "נשלח לעיבוד", "סחורה בדרך" וכד'). מלאי שבהחזקתכם והשייך לאחרים, ירשם אף הוא בנפרד.

שמירת הרשימות

רשימות הספירה המקוריות מהוות חלק בלתי נפרד ממערכת החשבונות ויש לשמרן במשך שבע שנים מתום שנת המס או שש שנים מתום שנת המס בה הוגש הדוח על ההכנסה, הכל לפי המאוחר יותר.

פקידי השומה נוהגים לדרוש לפעמים את רשימות ספירת המלאי זמן קצר לאחר תאריך המאזן, במקרים כאלה עליכם להמציא לפקיד השומה, מיד עם קבלת הדרישה, העתק אחד מרשימות המלאי המקוריות בלי להמתין לחישוב השווי.

עם גמר הספירה וחישוב המחירים והערך, יש להעביר למשרדנו עותק נוסף ומלא של רשימות הספירה, כשהוא חתום ע"י המנהל.

פרויקטים או עבודות בביצוע

יש לערוך רשימה ולהעריך את אחוז הביצוע בהתאם לעלות ההשקעה או לשלב הגמר. רצוי לתמוך הערכה זו בחוות דעת של מהנדס או מנהל העבודה בחברה.

פנקסים חדשים

ניתן להתחיל את השנה בספרי חשבוניות חדשים (חשבוניות, קבלות, ספרי קופה וכו'). מי שמנהל את ספריו באמצעות תוכנת מחשב, יכול להתחיל את השנה בספרור חדש.

ספירת קופה

- יש לספור את המזומנים בקופה ולהכין רשימה של המחאות, שוברי כרטיסי אשראי והשטרות שנמצאים בקופה ליום 31.12.2019 אשר תכלול את הפרטים הבאים: מס' ההמחאה או השטר, שם החותם, שם המסב האחרון, הבנק, מועד הפירעון והסכום בקופה.
- בכדי להקל על הספירה יש להפקיד בבנק בתום יום העסקים האחרון בחודש דצמבר 2019 (יום שלישי ה-31.12.2019) או מיד בבוקר ביום העסקים הראשון בחודש ינואר 2020 (יום רביעי ה-1.1.2020) את כל יתרת הכספים הנמצאת בקופה.
- הרשימות שישללו את סכום המזומנים בקופה ורשימת ההמחאות והשטרות כאמור בסעיף 1 לעיל יערכו בשלושה עותקים ויחתמו בידי עורך הספירה.

עם גמר הספירה יש להעביר למשרדנו עותק מלא של רשימות הספירה.
דוגמת גיליון לספירת קופה (נספח 2).

חלק ז - תשלומים שניתן לבצע לאחר סיום שנת המס 2019

תשלומים לבעלי שליטה

ניתן להשלים תשלומים מסוימים לבעלי שליטה גם לאחר סיום שנת המס ולרשום כהוצאה בשנת 2019 בחברה המשלמת. המדובר במשכורות, מענקים, דמי ניהול, דמי שכירות עבור נכסים וכד'.

הסכומים יותרו כהוצאה בשנת 2019 **בתנאי שישולמו עד 31.3.2020** או יזקפו לזכותם של בעלי השליטה **והמס מהם ינוכה במקור וישולם** לפקיד השומה תוך שבוע מיום הניכוי בתוספת ריבית והצמדה לתקופה מיום 1.1.2020 ועד לתשלום בפועל. לעניין זה, דין זיכוי המקבל בספרים כדין תשלום, כלומר, הזיכוי לסוף שנת המס מתחייב בריבית והצמדה מיום 1.1.2020 ועד לתשלום המס לפקיד השומה.

יצוין שהתקנות לוקחות בחשבון, בתנאים מסוימים, את היתרות לזכותם של בעלי השליטה לצורך חישוב הפרשי ההצמדה המתווספים עליהם והפטורים ממס. תנאי נוסף הוא שבעל השליטה (מקבל ההכנסה) יצהיר על הכנסתו זו בדוח האישי שלו שיוגש לשנת המס 2019.

יצוין, כי התשלומים לבעלי השליטה שיבוצעו לאחר תום שנת המס וכן תשלומים חריגים ששולמו להם במהלך השנה מתווספים לסכום ההכנסה החייבת של החברה המשלמת לצורך קביעת בסיס למקדמות לשנים הבאות. רשויות המס עוקבות אחרי תשלומים כאלה והם עלולים, כתוצאה מכך, להגדיל דרישתם למקדמות שוטפות לשנת 2020.

תשלומים לתושבי חוץ

תשלומים ששולמו לתושבי חוץ המתחייבים בניכוי מס במקור כגון עמלה, ריבית וכד' (לא כולל תשלום עבור יבוא טובין) יותרו כהוצאה אצל המשלם בשנת 2019 בתנאי שהמס ינוכה במקור וישולם לפקיד השומה עד ליום 31.3.2020 וזאת בתוספת הפרשי הצמדה למדד וריבית בשיעור הקבוע על ידי מס הכנסה לתקופה מיום 1.1.2020 ועד לתשלום הניכויים לפקיד השומה.

חלק ח - חיסכון פנסיוני מאת שלומי שדה *

הפקדות לקופות גמל

הגדרות

"הכנסה מבוטחת" - הכנסת עבודה אשר בגינה שילם המעביד עבור עובד סכומים לקופת גמל לקצבה וכן הכנסת עבודה שבגינה לעובד זכות לקצבה על פי חוק או הסכם (למשל - פנסיה תקציבית).

"הכנסת עמית עצמאי" - סה"כ הכנסותיו של היחיד עד 211,200 ש"ח לשנה בניכוי הכנסה מבוטחת (כשכיר כמובן). כיום הגדרה זו אינה שימושית עוד, בשל הגדרת רובד נוסף ל"עמית מוטב" כפי שיוגדר בהמשך.

"הכנסה נוספת" - אצל שכיר, הכנסה לא מבוטחת עד תקרה של 105,600 ש"ח לשנה (8,800 ש"ח לחודש).

"עמית מוטב" - נישום יחיד שהופקדו בעבורו בקופת גמל לקצבה סכומים שלא פחות מ-16% מהשכר הממוצע במשק (להלן - שמ"ב הסכום כיום 10,273 ש"ח) קרי, בשנת 2019 סך של 19,724 ש"ח (1,644 ש"ח לחודש).
גם שכיר, נחשב עמית מוטב באם הפקדותיו ביחד עם מעבידו לקצבה עומדות לפחות על הסכומים לעיל. שכיר שכזה רשאי ליהנות מעוד הטבות מס הן לניכוי והן לזיכוי בגין הכנסה נוספת (כמוגדר לעיל - שכר לא מבוטח) עד 16% ועד התקרה של 105,600 ש"ח (11% ניכוי + 5% זיכוי).
שכיר אשר הכנסתו המבוטחת גבוהה מ-264,000 ש"ח אינו יכול לנצל הטבה נוספת זו.
ההטבות יינתנו רק בשל הפקדות העמית או בן זוגו או ילדו שמלאו לו 18 בשנת המס.

ניכויים וזיכויים בגין תשלומים לקופת גמל לקצבה

שכיר (שאינו עמית מוטב) - חל לגביו סעיף 47(ב)(2) והניכוי לפי הכללים:
שיעור של 6% משכר לא מבוטח עד לסך של 8,800 ש"ח לחודש (105,600 ש"ח שנתי) וכאמור לעיל רק עד שכר מבוטח שאינו מעל 264,000 ש"ח לשנה (22,000 ש"ח לחודש).
למעשה אלו שכירים בעלי שכר נמוך שכן אינם עמית מוטב (הפקדות עובד ומעביד נמוכות מסכום של 1,644 ש"ח לחודש) ולכן מן הסתם המגבלה הקבועה בתקנות אינה רלוונטית.

* שלומי שדה, סוכן פנסיוני לעצמאיים ולחברות. משנת 1993 בעלים של ש.שדה ביטוח בע"מ, במשך שנים הכשיר, הדריך ופיקח על סוכנים בחברת ביטוח ציון.

סעיף 45א(ד) זיכוי לפי הכללים:

הכנסה מבוטחת - שכיר - יוענק זיכוי בסך 35% בגין 7% מההכנסה המבוטחת ועד תקרה של 8,800 ש"ח לחודש (105,600 ש"ח לשנה).

הכנסה נוספת של שכיר (כעצמאי) - זיכוי בסך 35% בגין 5% מההכנסה ועד תקרה של 8,800 ש"ח לחודש.

עצמאי ושכיר (שהינם עמית מוטב) - חל סעיף 47(ב1) והניכוי לפי הכללים:

עצמאי - ניכוי בסך 11% עד לתקרת הכנסה שנתית של 211,200 ש"ח.

שכיר - בעבור משכורת לא מבוטחת, יוענק ניכוי בסך 11% עד תקרה של 105,600 ש"ח לשנה, וכאמור לעיל ובתנאי שההכנסה המבוטחת אינה עולה על 264,000 ש"ח לשנה.

סעיף 45א(ה) - כללי זיכוי לעמית מוטב:

עצמאי - על הפקדה בסך 5.5% מההכנסה ועד תקרה של 211,200 ש"ח לשנה יוענק זיכוי בסך 35% מן הסכום שהופקד.

שכיר - על הפקדה בסך 5% מהכנסה לא מבוטחת יוענק זיכוי 35% עד תקרה של 105,600 ש"ח לשנה.

לנוחיותכם טבלה מפורטת ברמה חודשית ושנתית של ההטבות בסוף הפרק.

הפקדות בעבור בעלי שליטה

כידוע תיקון 190 שנכנס לתוקף כבר בשנת 2013 שיפר מאד את מצבם של בעלי השליטה ככל שזה נוגע לחסכון הפנסיוני שלהם.

בכל הנוגע להפרשות לתגמולים וכן אי כושר עבודה, הושווה מצבם לזה של שכירים רגילים. ההפרשות המוכרות בניכוי לחברה, עד לתקרת שכר של 25,683 ש"ח לחודש, יעמדו על 7.5% שהם 1,926 ש"ח לחודש בגין תגמולי מעביד ואי כושר עבודה ביחד.

לעניין הפקדה לפיצויים החברה תוכל לנכות כהוצאה לא יותר מ-12,380 ש"ח לשנה וכמובן אם השכר נמוך יותר, לא יותר משיעור של 8.33% מן השכר.

הפקדה לביטוח אובדן כושר עבודה

לכיסוי ביטוח כנגד אובדן כושר עבודה יש כמה אפשרויות:

1. כיסוי מובנה בתוך קרן פנסיה - סובל מחסרון הגדרתי בולט במקרה תביעה. העלות היא מתוך ההפרשות לתגמולים.
 2. כיסוי במסגרת ביטוח מנהלים קצבתי כולל הפרשה נפרדת שלרוב ממומנת בידי המעבידים ולעיתים ממומנת על ידי העובד.
 3. כיסוי במסגרת ביטוח מנהלים קצבתי מתוך ההפרשות לתגמולים ועלותו לא יותר מ-35% מסך ההפרשות לתגמולים.
 4. כיסוי פרטי הנרכש על ידי העובד שלא כחלק מן ההסדר הפנסיוני.
- מספר הערות בנוגע לאובדן כושר העבודה:

1. הכיסוי מוגבל בדרך כלל ל-75% מהשכר ברוטו או ההכנסה המזכה של העצמאי. במקרה של שכר משתנה חברות הביטוח מחויבות לחשב ממוצע שכר של 12 חודשים שקדמו למועד התביעה.
2. במקרה של כיסוי לבעל שליטה המושך דיבידנדים יש לוודא שהפוליסה תכסה גם הכנסות אלו (דבר שלא ניתן להסדיר בקרן פנסיה למשל) כולל כאלו שאף לא חולקו. יש למלא שאלון מיוחד לשם עריכת ההסדר ולרוב חלק זה של ההכנסות יבוטח בפוליסה עצמאית, עליה יש לקבל אישור מראש. הוצאה זו, חשוב לציין אינה מותרת בניכוי.
3. במקרה של כיסוי במסגרת ביטוח מנהלים מתוך ההפרשות, הפקדת המעסיק כוללת הפקדה לכיסוי אובדן כושר עבודה הדרוש להבטחת 75% משכר הקובע של העובד, כאשר בכל מקרה שיעור הפקדות המעסיק לחלק התגמולים לבדו לא יפחת מ-5% מהשכר הקובע, ולא יעלה על 7.5% מהשכר הקובע.
4. בעת תשלום קצבת אבדן כושר עבודה ישנה חבות מס רגילה כהכנסה מיגיעה אישית. יש לזכור כי בגין נכויות ניתן לקבל פטורים מיוחדים.
5. לכיסוי אובדן כושר עבודה ניתן להצטרף הן במסגרת ביטוח מנהלים והן בקרן פנסיה עד גיל 60. הכיסוי ניתן בדרך כלל עד גיל 67.

הפקדות לקרנות השתלמות

קרן השתלמות לעצמאים - עצמאי בעל הכנסה מעסק או ממשלח יד רשאי להפקיד בקרן השתלמות 7% מהכנסתו ועד תקרה של 264,000 ש"ח בשנה. סכום הפקדה מרבי בגינו יקבל עמית עצמאי ניכוי בגין הפקדה לקרן השתלמות הוא 4.5% מתקרת הכנסה קובעת, כלומר 11,880 ש"ח. תקרת הפקדה שהרווחים הריאליים בגינה פטורים ממס רווח הון של 25% הינה 18,480 ש"ח.

קרן השתלמות לשכירים - מעביד רשאי להפריש עד 7.5% משכר העובד לקרן השתלמות ועד תקרת שכר של 188,544 ש"ח ההוצאה מוכרת בניכוי ובתנאי שהעובד מפריש את חלקו בשיעור של 1/3 לפחות (במקרה של הפרשה מקסימלית בשיעור 7.5% יפריש העובד לפחות 2.5% לקרן ההשתלמות).

עצמאי שהוא גם שכיר - הסכומים שיוותרו בניכוי רק לאחר שיופחתו מן התקרה (264,000 ש"ח לשנה) או מהכנסתו בפועל סכום השכר שבגינו הפריש כשכיר לקרן ההשתלמות ביחד עם מעבידו.

קרן השתלמות לבעלי שליטה - בעל שליטה כשכיר רגיל חייב בהפרשה של 1/3 לפחות מהסכום ששילמה בעבורו החברה.

התקרה זהה לזו של שכיר רגיל (188,544 ש"ח) אולם 3% מהוצאת המעביד אינה מותרת לו בניכוי. כלומר רק 4.5% מהוצאת המעביד מותרת בניכוי קרי, 8,484 ש"ח יותרו לניכוי. מומלץ מאד להפקיד את כל השיעור של 7.5% שכן אין זקיפת מס בידי העובד ובעת המשיכה הסכום פטור ממס במלואו. מס החברות נכון לשנת 2019 הינו 23% בלבד, מה שמגדיל את הכדאיות. הפקדות לקרנות ההשתלמות של בעלי שליטה חייבות להיעשות ברמה חודשית שוטפת.

כללי משיכה:

בתום 6 שנים ממועד התשלום הראשון.
בתום 3 שנים למי שכבר עבר את גיל הפנסיה (64 לנשים, 67 לגברים).
בתום 3 שנים באם אכן יש צורך בכספים לצורך השתלמות ובאישור פקיד השומה.
במקרה של פטירת היחיד (שכיר/עצמאי/בעל שליטה).
במקרים סוציאליים מיוחדים מומלץ לפנות לנציבות.

מיסוי קצבאות בגיל פרישה - תיקון 190

נושא מיסוי קצבאות בגיל הפרישה עבר תיקון ושיפור משמעותי מאד במסגרת תיקון 190 לפקודה. הוכנס והורחב מושג ה"קצבה המוכרת" - על מנת למנוע כפל מס על סכומים שהופרשו לקופות גמל לקצבה (להוציא קרנות פנסיה וותיקות ופוליסות קצבה עד סוף שנת 1994), התיקון קבע כי קצבה מוכרת תהיה פטורה ממס, ללא תקרה, לרבות הרווחים שגלומים בה.

מקורות הכספים הללו יכולים להיות אחד או יותר מאלו: תגמולי מעביד עודפים שנזקפו כשווי מס לעובד, תגמולי עובד עודפים שלא העניקו זיכוי ממס, כספי פיצויים פטורים שהועברו לקופה לא משלמת לקצבה, כספי נפטרים, לאחר מס, שהועברו לחשבון חדש בקופה לא משלמת בבעלות המוטב (היורש), כספי עמית עצמאי שבגינם לא הוענק זיכוי וניכוי (כספים עודפים מעל התקרות או מעבר להכנסה החייבת).

הפטור ממס יינתן מגיל 60 לגבר ואישה באופן זהה, ואינו קשור לפטורים אחרים כמו קצבה מזכה או פטור על כספי פיצויים. זהו מסלול פטור ממס העומד בפני עצמו ואינו תלוי בהכנסות אחרות או פעולות שנעשו בעבר.

למעשה הפטור יוצר מסלול השקעה מצוין שהרי אין כיום מסלולי השקעה או חסכון שפטורים ממס גם על הרווחים.

קיימת גם אפשרות להיוון מלא של הקצבה המוכרת עד תקרה ומעבר אליה ישולם מס מוגבל של 15% בלבד על רווח ריאלי.

בכל הנוגע לנוסחת השילוב החדשה וההגדלה ההדרגתית של הפטורים על הקצבה, אנו ממליצים להפנות את הפורשים ליועצים מומחים לצורך ייעוץ פרטני בשל מורכבות הנושא כולו ומשמעויות מיסוי רחבות ומשמעותיות. יעוץ מושכל בנוגע לשילובים השונים בגיל פרישה יכול לחסוך לפורשים עד מאות אלפי ש"ח שיהיו פטורים ממס.

בשולי הדברים נדגיש כי בכל שלב שבו עובד שעזב מקום עבודה מתלבט האם למשוך פיצויים פטורים ממס או לאו, האפשרות המועדפת וההמלצה הינה שלא למשוך פיצויים ולדחות את האירוע לגיל פרישה שכן אז אפשרויות השילוב לפטורים רבות יותר.

פיצויים ומענקי פרישה

1. כיום ניתן להפריש את רכיב הפיצויים רק לקופות גמל אישיות. ישנן שתי אפשרויות: פיצויים בלבד לקופה המוגדרת שאינה משלמת קצבה או פיצויים ותגמולים (לפחות 5% מצד מעביד ו-5% מצד העובד במקביל) לקופה משלמת קצבה. לכך יתרונות בתכנון מס עתידי בגיל הפרישה. קופה משלמת קצבה יכולה להיות קופת פנסיה או קופת ביטוח (מנהלים). כידוע מזה מספר שנים נחסמה האפשרות להפקיד בקופות פיצויים מרכזיות.
 2. השלמות חוב ותקן פיצויים תעשנה לפי הכללים הקבועים, בקופה שאינה משלמת (קרן פנסיה במסלול חסכון בלבד או קופת ביטוח) קצבה.
 3. נזכיר כי ניתן לפרוס חוב ותקן (פער בין עתודה ליעודה - תשלומים לא קבועים) בגין פיצויים על פני 3 שנים (הפריסה נומינלית) או תשלומי השלמה קבועים באותה שנת מס.
 4. כמובן שתשלום השלמות פיצויי פיטורין מעבר לתשלומים השוטפים שהופקדו בקרן הפנסיה או בקופת הביטוח, יהיו מוכרים בניכוי למעביד רק בשנת המס בה שולמו.
 5. פריסת מענקי פרישה אצל יחיד שפרש יכולה להיעשות אחורה עד 6 שנות מס, או קדימה (לפי כללים כמובן, שנת פריסה אחת לכל 4 שנות עבודה או סך השנים בהן נעשה רצף פיצויים). בחירה מושכלת יכולה לחסוך לפורש הרבה מאד כסף בחבויות המס. לרוב הפריסה נעשית קדימה ואז בשל מצב שאצל רוב הפורשים ההכנסה שנובעת מקצבת הגמלאי נמוכה יותר מההכנסה שבשנת העבודה האחרונה, שיעורי המס יהיו נמוכים בהרבה ומכאן גם חבות המס על המענק. פריסה תחייב הגשת דו"ח שנתי בכל אחת מן השנים ויש לתאם זאת מול פקיד השומה.
 6. סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין חל כיום למעשה על כלל השכירים במשק הן בשל צו ההרחבה הכללי לביטוח פנסיוני המחייב הפרשה מינימלית של 6% במקום פיצויי פיטורין, והן בשל הסדר מטיב אחר, אם קיים.
- החלת סעיף 14 בהפרשה לקרן פנסיה הינה ללא כל התניה ואילו לקופת ביטוח חייבת להיות הפרשת מעביד של עד 2.5% לכיסוי אבדן כושר עבודה.

המלצתנו, לרוב המעבידים, תהיה להפריש לפיצויים 8.33% מלא ולא רק את 6% המתחייבים לפי צו ההרחבה, הדבר מהווה יתרון שכן סעיף 14 מהווה מעין עסקה דו צדדית: העובד זוכה בפיצויים גם בעת שהוא מתפטר ואילו המעביד פטור מהשלמות חוב וותקן שלעיתים הינן כבדות ביותר. השלמה זו של עוד 2.33% והחלת סעיף 14 ניתן להציגה כיתרון ביחסי עבודה. החלת סעיף 14 על מלוא הכספים בקופה אישית תגן על המעביד גם מפני הפסדים בגין השקעות של הקופה בשוק ההון.

הסכם קיבוצי כללי להגדלת הפקדות לביטוח פנסיוני

בחודש מאי 2016 נחתם צו הרחבה המחיל חלקים מההסכם הקיבוצי הכללי להגדלת ההפקדות לביטוח פנסיוני, על כלל העובדים והמעסיקים בישראל, החל משנת 2017.

עיקרי הסכם המסגרת

1. בהתאם להוראת הסכם המסגרת, כפי שהוחלו בצו ההרחבה, שיעורי ההפקדות לביטוח הפנסיוני יוגדלו ויעמדו, לכל הפחות, על שיעור של 18.5% וזאת לכל העובדים בישראל. ההגדלה התבצעה בשתי פעימות על פי הפירוט הבא:

רכיב ההפקדה	מצב לפני ההסכם (לפי צו הרחבה לפנסיונית חובה)	החל מיוני 2016	החל מיואר 2017
תגמולי מעסיק	6.00%	6.25%	6.50%
תגמולי עובד	5.50%	5.75%	6.00%
פיצויים	6.00%	6.00%	6.00%
סה"כ	17.50%	18.00%	18.50%

2. אובדן כושר עבודה: הפקדת המעסיק בשיעורים הנ"ל כוללת תשלום עבור רכישת כיסוי אובדן כושר עבודה בשיעור הדרוש להבטחת 75% משכרו של העובד וכל שיהיה צורך להגדיל את שיעור ההפקדה בשל הכיסוי בגין אובדן כושר עבודה (מעבר ל-6.5% נכון להיום), המעסיק יישא בכך עד לתקרה של 75% מהשכר הקובע, ועד סה"כ של 7.5% הפרשת המעסיק לתגמולים מהשכר הקובע שכוללת בתוכה את ההפרשה לכיסוי אובדן כושר עבודה.
3. שיעור תגמולי מעסיק לא יפחת מ-6.5% מהשכר הקובע כולל הפרשה לאובדן כושר עבודה ושיעור תגמולי עובד יעמוד על 6% מהשכר הקובע.
4. הפרשות לפיצויים:

 - 4.1 שיעור ההפקדה לפיצויים שנקבע בצו ההרחבה לא יפחת מ-6% אך אין בשיעור זה כדי לפגוע בעובד חדש המגיע עם תוכנית פנסיונית קיימת ופעילה, בה אחוז ההפרשה לרכיב הפיצויים עומד על 8.33%.
 - 4.2 מעסיק לא יוכל לשנות את שיעור ההפרשות לרכיב פיצויים לגבי עובד קיים, לרבות הסדר סעיף 14 אם היה קיים ערב כניסת ההסכם לתוקף.
 - 4.3 עובד בעל שיעור פיצויים של 8.33% העובר מביטוח מנהלים לקרן פנסיה (או קופת גמל), יתמשך עבורו ההפקדה בשיעור זה גם בקופה החדשה.

הפקדות והתחשבנות בגין כספי פיצויים

להלן השינויים שנחקקו במסגרת חוק ההסדרים לשנים 2017 ו-2018

1. הפקדות שוטפות

החל מינואר 2017 התבצעה זקיפת הכנסה על הפקדה לכספי פיצויים בגין שכר העולה על 32,800 ש"ח וכן השלמת חוב ותק בהתאם.
משיכת צבירת ערך פדיון הפיצויים שנזקף עליהם מס במועד ההפקדה לא תהיה חייבת במס פעם נוספת למעט מס רווחי הון בשיעור של 15% על הרווחים שנצברו.
עובד בגיל פרישה יוכל למשוך את אותם כספי פיצויים כקצבה חודשית ולהנות מפטור מוחלט ממס מכיוון שסכומים אלו ייכללו בהגדרת כספי קצבה מוכרת.

2. עזיבת עבודה

עובד העוזב מקום עבודה וסך צבירת הפיצויים בכל קופות הגמל על שמו אינו עולה על סכום התקרה (ראה להלן), יראו בכספים הצבורים בקופת הגמל ככאלה שהושארו למטרת קצבה (רצף קצבה) אלא אם הודיע אחרת לפקיד שומה. אם סכומי הפיצויים שנצברו לעובד בכל קופות הגמל לקצבה עולים על סכום התקרה כלהלן, על העובד לפנות לפקיד השומה.

סכום התקרה הינו הגבוה מבין אלו:

- 365,400 ש"ח.
- משכורת עד 34,000 ש"ח כפול שנות העבודה.

3. הנחיות

בהעדר הנחיות המבוטח באמצעות טופס 161א או הנחיות פקיד שומה, ובתום 90 יום מיום עזיבת העבודה או בחלוף שנת המס (המאוחר מבניהם), ייועדו כל כספי הפיצויים הקצבתיים בפוליסות ו/או בחשבון הפנסיה לרצף קצבה ופדיון כספים אלו בעתיד, יחייב פניה לפקיד השומה.

עובד אשר נקבע לו מענק פיצויים (**מכל המשלמים**) בסך העולה על סכום התקרה כפי שפורט לעיל, יופנה להתחשבנות מול פקיד השומה ועד לקבלת הנחיות מתאימות יישארו כספי הפיצויים במעמד "לא יועדו" ולא במעמד רצף קצבה.

חוק פנסיית חובה לעצמאיים ודמי אבטלה

בחודש ינואר 2017 נכנס לתוקף חוק פנסיית חובה לעצמאיים ודמי אבטלה (להלן - "החוק 1"). חוק זה נועד להסדיר את הפערים הקיימים בין אוכלוסיית השכירים והעצמאיים בישראל בנושאי אבטלה, ביטוח לאומי והיחסון הפנסיוני, ובמסגרתו הוחלה החובה על אוכלוסיית העצמאיים להפקיד כספים לפנסיה במטרה להבטיח את הכנסתם לגיל הפרישה. עצמאי שלא יחסוך בהתאם לחוק, צפוי לשלם קנס ולאבד הטבות מס.

חוק פנסיית חובה לעצמאים

נושא	הסבר	גובה ההפקדה מההכנסה החייבת	הערות
כמה נדרש להפקיד	עד מחצית מהשכר הממוצע במשק (0 - 5,136.5 ש"ח)	4.45%	הפקדה שנתית עד לגובה 2,743 ש"ח
	מעל מחצית מהשכר הממוצע במשק ועד לגובה השכר הממוצע במשק (5,136.5 - 10,273 ש"ח)	12.55%	הפקדה שנתית עד לגובה 7,735.2 ש"ח
מרכיב החיסכון למטרת אבטלה	מתוך סך הפקדות העצמאי בשנת המס ייוחסו למרכיב חיסכון למצב אבטלה הנמוך מבין, 1/3 מהפקדות העצמאי לקופת גמל לקצבה בשנת המס או 12,380 ש"ח לכל שנת מס		

החוק חל על כל עצמאי בישראל כהגדרתו בחוק.

חובת ההפקדה על פי החוק אינה חלה במקרים הבאים:

- עצמאי שטרם מלאו לו 21 שנים בתום שנת המס.
- עצמאי שהגיע לגיל פרישה מוקדמת בתום שנת המס (גיל 60).
- עצמאי אשר בתום שנת המס טרם חלפו 6 חודשים מהמועד בו נרשם לראשונה כעוסק ברישומי מס ערך מוסף.
- עצמאי אשר מלאו לו 55 ביום תחילתו של החוק (1.1.2017).
- עצמאי אשר סך ההפקדה שלו כשכיר (עובד + מעביד) גבוהה יותר מההפרשה הנדרשת כעצמאי.

הטבות מס

- בגין ההפקדות לקופת גמל לקצבה, זכאי העצמאי מכוח החוק להטבות מס בדמות ניכוי וזיכוי בהתאם לכללים שנקבעו.
- ניתן להפקיד סכום העולה על הסכום המחויב בהפקדה וליהנות מהטבות מס בגין ההפקדה העודפת, הפקדה עד 16.5% מתקרת הכנסה שנתית של 211,200 ש"ח (הגדלת ההטבה ב-0.5% לטובת סעיף הזיכוי, למי שאינו מקבל הטבת מס בגין הפקדה לאובדן כושר עבודה).

משיכת רכיב החיסכון במצב אבטלה

- מצב אבטלה לעניין עצמאי מוגדר כמצב בו הפסיק העצמאי לעסוק במשלח ידו או סגר את עסקו או מצב שבו הגיע העצמאי לגיל פרישה (יודגש כי במצב אבטלה לא ניתן שיהיו הכנסות מעסק או משלח יד) במצב זה תתאפשר משיכה של רכיב החיסכון למצב אבטלה, עבור:
- עצמאי שהפקיד לקופת גמל לקצבה לפי החוק לפחות שנתיים מתוך 3 שנות המס שקדמו למועד המשיכה.
 - עצמאי שהפקיד לקופת גמל לקצבה לפחות שנתיים מתוך ארבע השנים שקדמו למועד תחילת החוק (1.1.2017) ובהתאם לתנאים הקבועים בחוק אילו היה חל על העצמאי במועד ההפקדה.

כמו כן, תוקנה פקודת מס הכנסה כך שבמשיכת רכיב החיסכון במצב אבטלה יחול פטור ממס לפי הנמוך מבין:

1. משיכת כספים בידי עמית מקופת גמל לקצבה, בסכום חד-פעמי שלא בדרך של היוון קצבה, על פי הכללים שנקבעו בסעיף 23(ב3) לחוק הפיקוח על קופות גמל.
2. מכפלת שנות עבודתו ב- 12,380 ש"ח בניכוי משיכות כספי פיצויים בפטור באותה תקופת עבודה (תחולת הפטור הינה מיום 1.1.2018).

עוד יצוין כי משיכת רכיב החיסכון למצב אבטלה בפטור ממס כאמור לעיל, תילקח בחשבון בעת חישוב זכאותו של החוסך לפטור מקצבה מזכה (הקטנת הזכאות לפטור ממס בגין משיכה בדרך של קצבה או היוון קצבה).

השלכות של אי הפקדה

לא הפקיד עצמאי שחלה עליו חובת הפקדה לקופת גמל לקצבה, ושהכנסתו השנתית החייבת בהפקדה עולה על סכום השווה ל-12 פעמים שכר מינימום באותה שנת מס, יקבל התראה מהמרכז לגביית קנסות לפיה אם לא יפקיד את התשלומים בתוך 90 ימים ממשלוח ההתראה, יוטל עליו קנס שנתי בגובה 500 ש"ח.

1. נכון לחודש ינואר 2019 שכר מינימום לחודש עומד על 5,300 ש"ח.
2. סכום הקנס יעודכן בהתאם לשיעור מדד המחירים לצרכן.

יתרות צבורות בקופה מרכזית לפיצויים - עדכון

בחודש יוני 2017 פרסמה רשות המיסים את חוזר מס' 4/2017 "יתרות צבורות בקופה מרכזית לפיצויים". מטרת החוזר היא להסדיר ולקבוע כללים להעברת כספים ולשימוש בכספים הצבורים בקופות המרכזיות לפיצויים.

על המעסיק לברר מהם הסכומים בקופה המהווים "חבות לעובדים הוותיקים" (עובדים שהחלו את עבודתם אצל המעסיק טרם 1.1.2008), מהו "הסכום במחלוקת" והאם יש "סכום עודף" בקופה.

מיפוי הכספים בקופה המרכזית:

1. "חבות לעובדים הוותיקים" - סך כל ההתחייבויות לפיצויים לעובדים הוותיקים בגין כל שנות הותק שלהם אצל המעסיק בניכוי הסכום שנצבר עבורם בקופות האישיות לפיצויים, בין אם בקרנות הפנסיה, ביטוחי מנהלים או קופות גמל.
2. "הסכום במחלוקת" - ככל שיש תביעות משפטיות לפיצויי פיטורים של עובדים וותיקים. יש לייעד סכום בקופה למטרה זו (יש לקבל את הצהרת היועץ המשפטי של המעסיק בנושא).
3. "הסכום העודף" - הסכום שיש בקופה המרכזית לפיצויים בניכוי החבות לעובדים הוותיקים ובניכוי הסכום במחלוקת.

הכללים לגבי הסכום העודף:

1. אם הסכום העודף עולה על 10% מהחבות - לא תוכר למעסיק כל הפקדה בגין הפרשה לפיצויים, בכל שנת המס, לכל עובדיו, בכל קופת פיצויים שהיא.
2. המעסיק אחראי להעברת הסכום העודף מהקופה המרכזית לפיצויים לקופות האישיות לפיצויים.
3. המעסיק אחראי לביצוע הנידוד של כספים העודפים מתוך הקופה המרכזית לפיצויים.

חשוב לדעת:

1. על פי הוראות החוזר המקורי, המעסיק מחויב להצהיר לקופה המרכזית לפיצויים כי הוא מעסיק עובדים ופועל על פי הוראת החוזר עד לסוף שנת 2018. במרץ 2018 הוציאה רשות המיסים עדכון על הארכת תוקף ההוראות המצויות בחוזר עד ליום 31 במרץ 2019. ככול שהמעסיק לא יצהיר יהיה עליו לשלם מס בשיעור 40% מהצבירה בקופה המרכזית לפיצויים.
2. המעסיק מחויב לטפל בסכום העודף, ככול שסכום העודף עולה על 10% מהחבות לעובדים הוותיקים, עד לסוף שנת המס וכך בכל שנת מס. למעסיק שלא טיפל בסכום העודף לא תוכר כל הפקדה בגין הפרשה לפיצויים, בכל שנת המס, לכל עובדיו, בכל קופת פיצויים שהיא.
3. הוראות החוזר לשימוש בסכום העודף יחולו רק בתנאי שיש זהות בין הבעלים של הקופה למעסיק. בכל מקרה שבו הבעלות על הקופה המרכזית לפיצויים היא של ישות אחת והזהות הרשומה כמעסיק הינה של ישות אחרת, המעסיק לא יוכל להשתמש בכספים הצבורים בקופה המרכזית לפיצויים.

במידה וקיים חוסר פיצויים ל"עובדים הוותיקים" בקופות האישיות לפיצויים המתנהלות על שמם, יש להשלים את החוסר מתוך כספי הקופה המרכזית לפיצויים.

במידה ויישאר עודף בקופה המרכזית לפיצויים הוא יועבר למעסיק וישמש תחליף להפקדות השוטפות לפיצויים או יחשב כהכנסה בידי המעסיק בשנת המס 2018 לפי סעיף 3(ד) לפקודת מס הכנסה.

בעלי קופות מרכזיות שאינם מעסיקים עובדים וותיקים, יראו את היתרה בקופה כהכנסה בידי בעל הקופה בשנת המס 2018, וזאת על אף שלא נמשכו הכספים בקופה המרכזית על ידי המעסיק.

סיום הסכמי ברירת מחדל בין המעסיקים לחברות הביטוח

הוראת רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון קבעה כי הסכמי ברירת מחדל בין מעסיקים לחברות הביטוח מסתיימים ב 31.3.2019. לפיכך לא יתאפשר צירוף עובדים חדשים לקרנות הפנסיה השונות מתוקף הסדרים אלו.

האפשרויות העומדות בפני מעסיקים לצרוף עובדיהם הן:

1. מתן אפשרות לעובד לבחור באופן יזום את קרן הפנסיה בה הוא מבקש לנהל את החיסכון הפנסיוני שלו.
2. בחירה מאחת קרנות הפנסיה, קרנות ברירת מחדל, שנבחרו על ידי רשות שוק ההון. למידע נוסף ניתן להיכנס לאתר רשות שוק ההון.

הוראות הממונה על שוק ההון בנוגע לתשלומים בהמחאות

בהתאם להוראות הממונה על שוק ההון, החל מחודש ספטמבר 2019, לא ניתן לשלם תשלומים בעבור קופות גמל, קרנות השתלמות, קרנות פנסיה וביטוחי מנהלים באמצעות המחאות. התשלום יתאפשר באמצעות העברות בנקאיות או הוראות קבע בלבד. חרף האמור לעיל, ככל שהמעסיק מעסיק פחות מ- 10 עובדים וסך התשלום החודשי בעבורם אינו עולה על 10,000 שח, ניתן לשלם בהמחאות וזאת עד חודש ספטמבר 2020 בלבד.

תקרת הפקדות לקרנות השתלמות וקופות גמל לשנת 2019

קרן השתלמות

שנתי							
מעמד העמית	תקרת שכר מעסיק להטבות מס או הכנסה קובעת לעצמאי	שיעור ההפרשה מס להטבות מס ע"ח מעסיק	תקרת הפרשות ע"ח מעסיק	שיעור ההפרשה מס להטבות מס ע"ח מעסיק	תקרת הפרשות ע"ח עובד או עצמאי	סה"כ	הערות
	ש"ח	%	ש"ח	%	ש"ח	ש"ח	
שכיר	188,544	7.5%	14,141	2.5%	4,714	18,855	משכורת קובעת מרבית 15,712 ש"ח לחודש
שכיר בעל שליטה	188,544	7.5%	14,141	2.5%	4,714	18,855	3% מהפרשות המעסיק אינם מוכרים כהוצאה
עצמאי	264,000	אין	אין	7%	18,480	18,480	על פי חוברת ניכויים לשנת 2019

פנסיה וגמל - שנתי

שנתי											
סה"כ חיסכון במס הכנסה +נכס+זכויות	הכנסה המרבית לזכויות המס 47% של	סה"כ חיסכון המס 47% של	שכר הניכוי המס 47% של	סכום הזכויות	שכר הניכוי המס 47% של	סכום הזכויות	שכר הניכוי המס 47% של	סכום הזכויות	שכר הניכוי המס 47% של	סכום הזכויות	שכר הניכוי המס 47% של
ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח
2,587.20	אין	אין	אין	2,587.20	35%	7,392	7%	105,600	7.5% (כולל ביטוח א.כ.ג.)	8.33%	פיצויים 408,000 תגמולי מעסיק 308,196
5,068.80	2,481.60	5,280	264,000 של (עוד 5% תקרת שכר בניכוי השכר המובטח)	2,587.20	35%	7,392	7% (בניכוי הפרשות שכר)	105,600	אין	אין	שכר/בעל שליטה (שכר לא מובטח) עמית שאינו מוטב
7,307.52	5,459.52	11,616	264,000 של (עוד 11% תקרת שכר בניכוי השכר המובטח)	1,848.00	35%	5,280	5%	105,600	אין	אין	שכר/בעל שליטה (שכר לא מובטח) עמית מוטב
14,615.04	10,919.04	23,232	11%	3,696.00	35%	10,560	5%	211,200	אין	אין	עצמאי (הכנסות מעסיק/משלוח יד)
2,587.20	אין	אין	אין	2,587.20	35%	7,392	7%	105,600	7.5% (כולל ביטוח א.כ.ג.)	8.33%	פיצויים 148,560 תגמולי מעסיק 308,196

* שלומי שדה, סוכן פנסיוני לעצמאיים ולחברות. משנת 1993 בעלים של ש.שדה ביטוח בע"מ, במשך שנים הכשיר, הדריך ופיקח על סוכנים בחברת ביטוח ציון.

חלק ט - הוצאות

תשלום הוצאות שכר והוצאות סוציאליות על בסיס מזומן

בהתאם לסעיף 18(א) לפקודת מס הכנסה הוצאות בגין מענק פרישה, דמי חופשה, דמי הבראה, דמי חגים, דמי מחלה, וכיו"ב יותרו בניכוי למעסיק רק בשנה שבה הם שולמו בפועל, למי שזכאי להם (לעובד ו/או לחברת הביטוח).

יש לבחון את תשלומן עד תום שנת המס על מנת שיוותרו בניכוי בשנת המס הנוכחית - 2019.

תשלומי משכורות

בדיקת כדאיות תשלומי משכורות, מענקים וכדומה זאת בהתחשב במקדמות המס השוטפות ובהוצאות העסקיות השוטפות לשנה.

עוסקים המדווחים לרשות המיסים על בסיס מזומן יכולים לשלם גם את ניכוי המס לפני סוף השנה כך שיוכרו כהוצאה שוטפת.

תשלום פיצויים ומענקי פרישה

הקדמת תשלומי פיצויי פיטורין

תשלומי פיצויי פיטורין למפוטרים בעסק מעבר לסכומים השוטפים ששולמו - יותרו בניכוי לצרכי מס רק בשנת המס שבה שולמו לזכאי להם.

הקדמת תשלומים אחרים

הקדמת תשלומים בהתאם להסכמי העבודה, כגון: פדיון חופשה, דמי הבראה, חגים.

הקדמת תשלומים לתושבי חוץ ולבעלי שליטה

הקדמת תשלומים לתושבי חוץ ולבעלי שליטה שיש לנכות מהם מס במקור, או לחילופין תשלום של סכום הניכוי במקור, על מנת שההוצאה תוכר בשנת המס 2019. יש לזכור כי ניתן לשלם את סכום הניכוי במקור תוך תקופה של עד 3 חודשים מתום שנת המס בתוספת הפרשי הצמדה וריבית (ראה גם חלק ו).

תשלום הוצאות עד סוף השנה למדווחים על בסיס מזומן

המדווחים על בסיס מזומן צריכים לשלם את מלוא ההוצאות העסקיות המותרות לניכוי עד ליום 31.12.2019, לרבות תשלום למוסד לביטוח לאומי, למס הכנסה ניכויים, תשלומים לקופות גמל ולביטוח חיים ותשלומי שכר נטו לעובדים.

חובות אבודים

רצוי להקדים ולסכם הטיפול בחובות בעיתיים, קרי לקבוע את סכום ההפחתה המוסכם עם החייב ולזקוף אותו בחשבונות או להביא לסיום הליכי גבייה או פשרה. דבר זה יקל על תביעת ההוצאה לצרכי מס הכנסה.

חובות אבודים מוכרים כהוצאה רק אם מוכח לפקיד השומה, כי נעשו כל המאמצים לגבותם (ולכן רצוי להיערך לביצוע פעולות לגביית החובות כגון פנייה חוזרת לחייבים, פניה לעורכי דין להגשת תביעות משפטיות וכדומה) או כשההוצאה לטיפול בגבייתם עשויה לעלות על סכום החוב שניתן לגבותו.

יש לדאוג לקבל מעורך דין אישור על השקים שחזרו ואשר נמצאים בטיפול, הליכי הגבייה שנעשו והערכה לגבי סיכויי גבייתם.

לגבי ההכרה בחובות אבודים לעניין מע"מ, להלן הוראות הפרשנות של המחלקה המקצועית של רשויות מס ערך מוסף בשילוב מבחני בית המשפט העליון והוראות תקנה 23א לתקנות מע"מ.

"חוב" לעניין מע"מ פירושו תשלום עבור עסקה שלא נגבה (ואם נגבה חלק מהסכום - החלק שלא נגבה) ושולם עבורו מס העסקאות.

מבחן שנקבע בפס"ד של בית המשפט העליון	הבהרות מע"מ
בוצעה עסקה	"עסקה" כהגדרתה בסעיף 1 לחוק מע"מ.
הוצאה חשבונית	העוסק הוציא חשבונית מס התואמת את דרישות החוק בסעיפים 54 ו-74 לחוק מע"מ וסעיף 9א להוראות מס הכנסה (ניהול פנקסי חשבונות).
מס העסקאות בגין החשבוניות שולם	על העוסק להוכיח כי החשבונית נכללה בדוח התקופתי המתייחס וכי המס המתחייב ממנה שולם.
המוכר או נותן השרות לא קיבל את התמורה	תמורה - יכול שתהא בכסף או בשווה כסף. החוב האבוד מתייחס לחלק שלגביו לא נתקבלה תמורה כלשהי.
החוב הפך ל"חוב אבוד"	חוב שהוכח להנחת דעת המנהל שלא ניתן לגבותו ובלבד שהוא עומד באחד מהתנאים האמורים - • חוב לעוסק של חייב שננקטו כנגדו הליכי פירוק או פשיטת רגל - החוב יוכר כאבוד במועד אישור המפרק או הנאמן לחלוקת דיבידנד סופי. • חוב לעוסק שננקטו לגביו הליכי הוצאה לפועל. אם לא ננקטו הליכי הוצאה לפועל, יוכר החוב כאבוד רק אם החייב נפטר ואין בעזבונו נכסים למימוש, או החייב עזב את הארץ ואין לו נכסים למימוש. • כאשר החוב האבוד אינו בסכומים גבוהים רשאי הממונה על מע"מ להכיר בו כחוב אבוד, אם יוכח שננקטו הליכי גבייה ואלה לא הניבו תוצאות. • חוב שנמחק במסגרת הסדר נושים ואושר בפס"ד סופי של בית המשפט.
ניתנה הודעה למנהל מע"מ	מתן הודעה למנהל מע"מ - חשבונית זיכוי בצירוף מסמכים התומכים בעובדות המפורטות בהודעה. ההודעה תצא לפחות שישה חודשים ולא יותר משלוש שנים מהמועד שבו הוצאה חשבונית המס בשלה נוצר החוב.

מכירת מלאי מת או שתנועתו איטית

מומלץ לבצע מכירות של פריטי מלאי שערכם ירד מהותית על מנת לשכנע את פקיד השומה שאכן ערך השוק של פריטים אלו נמוך מעלותם.
לחילופין, יש לשקול לפרסם מודעות "חיסול מלאי" בעיתונות או לערוך מכרז במגמה לממש את ההפסד, או לפחות לקבל הצעות מחיר שיאפשרו הוכחה להערכת שווי השוק (הנמוך) של אותו מלאי. מאחר ולפעולות אלה יש השפעה על שיעור הרווח הגולמי, מומלץ ליידע את רואה החשבון לצורך ניתוח הדוח המוגש לרשות המיסים.

מכירות בין-חברתיות

יש להקטין את מכירות המלאי הבין חברתיות למינימום הנדרש על מנת למנוע חבות מס בחברה המוכרת ואי-ביטוי של ההוצאה בחברה הרוכשת שטרם מימשה את המלאי.

מוניטין

כללים להפחתת מוניטין

בהתאם לתקנות מס הכנסה (שיעור פחת למוניטין) התשס"ג-2003 נקבע, כי החל מיום 1.7.2003 שיעור הפחת על מוניטין ששולם בעדו יעמוד על 10%.
הפחת לא יתאפשר במידה והמוניטין נרכש מקרוב או מתושב חוץ, אלא אם הוכח, כי הרכישה הייתה חיונית לצורך ייצור ההכנסה ונעשתה בתום לב ומטעמים עסקיים בלבד.
כמו כן נקבע כי מוניטין לא ייחשב לנכס בר פחת לעניין שחלוף נכסים לפי סעיף 96 לפקודת מס הכנסה.

מכירת מוניטין שלא שולם בעדו

שיעור המס המקסימלי על מכירת המוניטין בידי חברה הינו כשיעור מס החברות, אצל יחיד יחול מס בשיעור 25%.

חובת ניכוי מס הכנסה במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים

צו מס הכנסה (קביעת תשלומים בעד שירותים או נכסים כהכנסה) קובע את החובה לנכות מס במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים.

החובה לנכות מס במקור משירותים או נכסים חלה על כל מי שמחזור עסקיו בשנת 2017 עלה על סך של 5.3 מיליון ש"ח (כולל מע"מ), ו/או על כל מי שחייב בניהול חשבונות בשיטה הכפולה בשנת 2019, בין שהוא יחיד או חברה.

חברה שחלה עליה חובת ניכוי מס במקור לפני שנת המס 2019, ומחזור בשנת המס 2017 ירד מתחת לסך 5.3 מיליון ש"ח, תמשיך לחול עליה חובת ניכוי מס במקור גם בשנת המס 2019.

החובה בניהול חשבונות בשיטה הכפולה נקבעת בהתאם לתוספות לפי הפרוט הבא:

התוספת להוראות שחלה על הנישום	סוגי הנישומים	תנאים לחיוב במערכת חשבונות כפולה המחייבים בניכוי במקור עפ"י הצו (התנאים אינם במצטבר)
א	יצרנים	המחזור השנתי עולה על 3.8 מיליון ש"ח או 18 מועסקים ומעלה.
ב	סיטונאים	המחזור השנתי עולה על 3.8 מיליון ש"ח או 4 מועסקים ומעלה.
ג	קמעונאים	המחזור השנתי עולה על 3.8 מיליון ש"ח או 7 מועסקים ומעלה.
ד	קבלנים	עלות הבניה או מחזור עסקים עולה על 3.8 מיליון ש"ח.
ז	בעלי בתי ספר לנהיגה	הכנסה מהפעלת 5 כלי רכב לפחות ללימוד נהיגה.
ח	בעלי בתי ספר	מספר התלמידים הממוצע עולה על 150.
ט	סוחרי מקרקעין	מחזור עסקים בתוספת עלות המלאי עולה על 11.4 מיליון ש"ח.
ט	מתווכי מקרקעין	העמלה השנתית עולה על 620 אלף ש"ח.
י	סוחרי רכב	מחזור עסקים עולה על 11.4 מיליון ש"ח.
י	מתווכי רכב	העמלה השנתית עולה על 460 אלף ש"ח.
יא	נותני שירותים ואחרים (למעט מקצועות חופשיים)	המחזור השנתי עולה על 2.15 מיליון ש"ח.
יא	מוסכים	המחזור השנתי עולה על 2.95 מיליון ש"ח.
יב	חקלאים	המחזור בחקלאות עולה על 5.1 מיליון ש"ח. שטח כולל של נטיעות העולה על 375 דונם.
יד	בעלי תחנות דלק	בעל תחנת דלק העוסק במכירת דלק בלבד, או בנוסף עוסק במתן שירותי סניכה או רחיצה.
טו	סוכנויות ביטוח	סוכן של חברת ביטוח המורשה להדפיס פוליסות.
טז	יהלומנים	למעט יהלומן שעיקר עיסוקו עיבוד יהלומים מחומר גלם של אחרים או מתווך.
	מוסד ציבורי/ ארגון מקצועי/ מלכ"ר	מוסד ציבורי לפי סעיף 9(2), ארגון מקצועי לפי סעיף 9(א2) ומלכ"ר (כולל קופות גמל) שמחזורו (**) עולה על חצי מיליון ש"ח או המעסיק מעל ל-10 עובדים.
		(**) במוסד ציבורי המונח מחזור כולל גם תרומות ומענקים.

"מחזור" - סכום המכירות וסכום התמורה בעד שירותים - לרבות מיסים עקיפים, בשנת המס הקודמת או בשנת המס האחרונה שלגביה נערכת שומה סופית (להלן - "השנה הקובעת"), והכל לפי הסכום הגבוה כשהוא מוכפל ב-12 ומחולק למספר חודשי פעילות העסק בשנת המס הקודמת או בשנה הקובעת, לפי העניין.
"מועסק" - לרבות הבעלים ובני משפחותיהם העובדים בעסק וכן שותפים העובדים בעסק.

לעניין זה - חניך או מי שעבד לא יותר מארבע שעות ביום ייחשב לחצי מועסק.
מי שעבד בעסק חלק משנת המס ייחשב לחלק ממועסק כיחס תקופת עבודתו לשנה שלמה.

מודגש ומובהר - אין חובת ניהול כפולה לתוספת ה' (בעלי מקצועות חופשיים) או תוספת ו' (רופאים) בלא קשר לרמת המחזור ו/או מספר המועסקים בהם.

נסיעה עסקית לחו"ל

הוצאה בגין נסיעה לחו"ל תותר בניכוי במידה שהייתה הכרחית לייצור ההכנסה.
הפירוט הנדרש לגבי כל נסיעה הינו:
שם הנוסע, מטרת הנסיעה, יעד הנסיעה, תקופת השהיה בחו"ל, הוצאות במט"ח והוצאות בארץ (לרכישת כרטיסים), הוצאות לינה וכיו"ב.
בשנת המס 2019 תקרת ההוצאות המותרות בניכוי הינה כדלקמן:

כרטיסי טיסה

מותרת מלוא ההוצאה עד לגובה מחירו של כרטיס טיסה במחלקת עסקים.

הוצאות לינה

כנגד קבלות

1. בעבור 7 לילות ראשונים - מלוא ההוצאות עד לתקרה של \$284 ללילה.
2. מעבר ל-7 לילות ראשונים - מלוא ההוצאות עד וכולל \$125 ללינה.

במידה והוצאות הלינה מעל \$125 - תותרנה הוצאות בשיעור של 75% מן הסכום ששולם אך לא פחות מ-\$125 ועד לתקרה של \$213 ללילה.

בנוסף - תותרנה הוצאות אש"ל ללא קבלות בסך \$80 ליום.

ללא קבלות

אם לא נדרשו הוצאות לינה תותרנה הוצאות אש"ל בסך \$133 לכל יום שהיה.

שכירת רכב

הוצאות השכירות בפועל אך לא יותר מ-\$62 ליום (לרבות דלק, שירותים וכל הוצאה אחרת).

הוצאות אחרות בחו"ל

אין כל הגבלה לגבי הוצאות עסקיות אחרות הנעשות בחו"ל כגון: טלפונים ופקס, אירוח ספקים או לקוחות וכיו"ב (כנגד קבלות).

נציב מס הכנסה השתמש בסמכותו והרחיב את רשימת המדינות לגביהן ניתן להגדיל את הוצאות הלינה והשהייה המותרות בניכוי ב-25%. להלן רשימת המדינות: אוסטרליה, אוסטרליה, איטליה, איסלנד, אירלנד, אנגולה, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דובאי, דנמרק, הולנד, הונג-קונג, טייוואן, יוון, יפן, לוקסמבורג, נורבגיה, ספרד, עומאן, פינלנד, צרפת, קטאר, קוריאה, קמרון, קנדה, שבדיה ושווייץ.

דו"ח נסיעה לחו"ל ראה נספח 4.

ניכוי בשל דמי ביטוח לאומי לעצמאים

יותר כניכוי מההכנסה 52% מהסכום ששולם בשנת 2019 לביטוח לאומי (למעט סכומים ששולמו עבור מס בריאות וסכומים ששולמו כקנס פיגורים).

למרות שמועד הפירעון האחרון של דמי הביטוח הלאומי לעצמאים לחודש דצמבר 2019 הינו עד ליום 15.1.2020, הרי שמומלץ להקדים ולשלם את דמי הביטוח עד ליום 31.12.2019 וזאת על מנת שתוכלו לקבל הניכוי מההכנסה גם בגין חודש 12/2019.

בנוסף, מומלץ למי שיש חובות לביטוח הלאומי להקדים ולשלם יתרת החוב (אפילו בפריסת תשלומים באמצעות כרטיס אשראי) עד ליום רביעי ה- 25.12.2019 וזאת על מנת לקבל הניכוי עוד השנה.

מתנות ושי לחג

מתנות לתושבי ישראל - מותרות בסכום של עד 210 ש"ח לשנה למקבל בשנת 2019.

מתנות לתושבי חוץ - מותרות בסכום של עד \$15 של ארה"ב לאדם לשנה.

התנאי להתרת ההוצאה הינו קיומו של קשר עסקי בין מקבל המתנה לבין העסק (ספקים, לקוחות וכן עמיתים לעיסוק או למקצוע).

מתנות לשכירי העסק לרגל אירוע אישי - מתנה שניתנה לעובד לרגל אירוע אישי (חתונה, בר מצווה, לידה וכד') תותר בניכוי עד לסך של 210 ש"ח לשנה ואילו היתרה העולה על 210 ש"ח תוגדר כהוצאה עודפת.

שי לחג לשכירי העסק - שי לחג הניתן לעובד נחשב כתוספת לשכרו ומתחייב במס הכנסה ובביטוח לאומי.

בסוף השנה יש להכין רשימה מפורטת של מקבלי המתנות.

אירוח

הוצאות אירוח כולל הוצאות כיבודים שלא במקום העסק אינן מותרות בניכוי, פרט להוצאות אירוח אורחים מחו"ל. הוצאה לאירוח אורחים מחו"ל תותר בניכוי ללא תקרה, בתנאי שתהיה סבירה. על מנת שהוצאה זו תותר בניכוי יש לדאוג לרישום פרטים כגון שם האורח, ארץ מוצאו והקשר העסקי עם אותו אורח. לפיכך, יש להפריד ברישומי הנהלת החשבונות הוצאות לאירוח אורחים מחו"ל.

הוצאות כיבוד

יותרו בניכוי 80% מההוצאות שהוצאו לכיבוד קל ב"מקום העיסוק" של הנישום. כ"כיבוד קל" ייחשבו שתייה קרה וחמה, עוגיות, פירות וירקות העונה וכיו"ב הניתנים לאורח המבקר במקום העסק. על יתרת ה-20% מההוצאות אשר לא יותרו בניכוי יחולו ההוראות בדבר תשלום מקדמות בשל הוצאות עודפות. ארוחות הניתנות לאורח (למעט ניכוי הוצאה סבירה לאירוח אדם מחו"ל) לא יותרו כלל בניכוי.

הוצאות לינה בארץ (כולל ארוחת בוקר)

לא יותרו הוצאות לינה בתפקיד, אם הלינה נעשתה במרחק של פחות מ-100 ק"מ ממקום העיסוק הקבוע או ממקום המגורים - אלא אם כן פקיד השומה אישר כי הייתה הכרחית לייצור ההכנסה. על הוצאות לינה בתפקיד שנעשתה במרחק של 100 ק"מ ויותר, ממקום העיסוק הקבוע או ממקום המגורים, או לינה שפקיד השומה אישר כאמור תחול תקרת הסכומים הקבועה בתקנות לגבי הוצאות לינה בחו"ל החל מהלינה השמינית ואילך, כשהיא מתורגמת לשקלים לפי השער היציג הידוע במועד הלינה. נכון לשנת 2019, סכומי התקרה עבור הלינה הינם כלהלן:

1. לינה שעלותה נמוכה מ-\$125 - כל ההוצאות.
 2. לינה שעלותה גבוהה מ-\$125 - 75% מההוצאה אך לא פחות מ-\$125 ולא יותר מ-\$213.
- כ"הוצאות לינה" עליהן חל המוסבר לעיל, ייחשבו גם הוצאות ארוחת בוקר הכלולה במחיר הלינה. כל האמור לעיל לא יחול על לינה הנדרשת לצורך השתתפות בכנס בתחום העיסוק.

היבטי מיסוי בגין ימי גיבוש לעובדים

סעיף 2(2) לפקודת מס ההכנסה מהווה מקור נפרד ועצמאי לתקבולים הנובעים מהכנסת עבודה ובין היתר כולל בהגדרת "הכנסת עבודה" כל טובות הנאה הניתנות לעובד ממעסיקו, בכסף או בשווה

כסף ובין שניתנו במישרין או בעקיפין. בגין הכנסה כאמור יש לזקוף לעובד שווי בגין "טובת הנאה" ולנכות בגינה מס הכנסה וביטוח לאומי וזאת בהתאם לשיעורי המס השולי של העובד מקבל טובת ההנאה.

בפסק דין שניתן בעניין ניכוי דמי ביטוח לאומי בגין אירועי גיבוש שערכה חברת "טרפיק" לעובדיה נקבעו מבחנים מסייעים להבחנה האם השתתפות העובד באירוע של המעסיק מהווה "טובת הנאה" בידי העובד או שמא מדובר באירוע המשרת את "נוחות המעביד" אשר אינו מחייב זקיפת הכנסה לעובד.

כבוד השופט טננבוים הסביר בפסק הדין כי הקושי בהפעלת מבחן זה - "נוחות המעביד או הנאת העובד" - מתעורר במצבים מעורבים בהם ההוצאה משרתת את נוחות המעביד ובד בבד גורמת הנאה לעובד. כמו כן הסביר בית הדין כי הן נוחות המעביד והן הנאת העובד אינם נבחנים ב"משקפי המעביד" כי אם ב"משקפיים אובייקטיביים", תוך התייחסות לעובד ולתפקיד שהוא ממלא. כחלק מיישום מבחן נוחות המעביד או הנאת העובד בעניין טרפיק, בית הדין נתן משקל, בין היתר, למבחנים הבאים:

- החברה ערכה את אירועי הגיבוש רק בישראל.
- אירועי הגיבוש נערכים אך ורק במהלך שבוע העבודה, על חשבון ימי העבודה.
- העובדים מקבלים שכר בעבור השתתפותם בימי הגיבוש.
- לעובדים אין אפשרות לצרף בני משפחה.
- עובד שנעדר נדרש לספק למעסיק הסבר מתקבל על הדעת.
- החברה קובעת את סדרי הישיבה באוטובוסים ואת אופן חלוקת העובדים בפעילויות חברתיות בהתאם לצורכי הגיבוש של החברה.
- שלושה עובדים לנים בכל חדר ואין לעובדים זמן חופשי לעצמם.

מכאן הגיע בית הדין למסקנה כי העובדים אינם מפיקים "טובת הנאה ניכרת" מאותם אירועי גיבוש. זאת ועוד, נקבע כי אירועי הגיבוש נועדו לאפשר היכרות ושיתוף בין העובדים ובין המחלקות השונות ובכך לסייע ביצירת תרבות ארגונית אחידה אשר תומכת בהשגת המטרות העסקיות של החברה. נוכח חשיבות הגיבוש לתפקודה של החברה קבע בית הדין כי, החברה היא הנהנית העיקרית מהאירועים שהפיקה. לפיכך, קיבל בית הדין את תביעתה של החברה וקבע כי לא היה מקום לחייב את החברה בניכוי דמי ביטוח לאומי משכרם של העובדים בגין אירועי הגיבוש.

לדעתנו, דומה כי אין חולק על כך שפעילויות חברתיות עשויות לשפר את הגיבוש בין העובדים ואת הזדהותם עם מקום העבודה, ובכך הן תורמות לתפוקה והפריון של העובדים. הפרשנות שניתנה על ידי בית הדין בעניין "טרפיק" לקחה בחשבון את האינטרס המובהק של המעסיק בקיומן של פעילויות חברתיות בקרב עובדיו תוך הפנמה שאף שהעובדים נהנים לא אחת מהפעילות, מטרתן העיקרית אינה להיטיב עמם אלא לקדם אינטרסים של המעסיק.

בחודש נובמבר 2017 יצאה מטעם רשות המיסים הבהרה שנועדה לאפיין את המקרים בהם ניתן לראות בפעילות גיבוש לעובדים, כפעילות שבה טובת המעסיק גוברת על טובת העובד (ואז תוכר ההוצאה בידי המעביד).

ההנחיה קובעת כי במקרים בהם מתקיימים כל התנאים שלהלן, ניתן לראות באירוע כזה שבו טובת המעביד גוברת על טובת העובד, ולכן אין צורך לזקוף שווי לעובדים:

1. צרכי העבודה מצדיקים עריכת אירוע גיבוש לעובדים, כגון: מקום עבודה בעל מספר רב של עובדים, נדרשת עבודת צוות וכיו"ב.
2. ההחלטה על קיום האירוע היא של המעסיק והעובדים הרלוונטיים מוזמנים לאירוע.
3. ימי הגיבוש נחשבים ימי עבודה ומשולם שכר מלא בגינם.
4. העובדים לא זכאים לצרף בת/בן זוג לאירוע הגיבוש או לחלק ממנו (לרבות כל קרוב, כהגדרתו בסעיף 76(ד) לפקודת מס הכנסה).
5. פעילות הגיבוש נערכת רק במהלך שבוע העבודה. במידה וחלק מהפעילות נערכת בסוף שבוע ו/או במהלך חופשות, יש לזקוף שווי מלא על כל הפעילות.
6. ל"ז הפעילות נקבע או מאושר על ידי המעסיק.
7. הפעילות נערכת בישראל.
8. מטרת הפעילות הינה לצורך שיפור העבודה והממשקים בין העובדים. כמו כן, הפעילות חייבת לכלול הרצאה מקצועית או פעילות העשרה.

בנוסף, קובעת ההנחיה כי:

1. על המעסיק לשמור מסמכים מאמתים לקיום הכללים לעיל.
2. העלויות הינן סבירות ביחס לפעילות ומטרתה. לעניין זה עלויות סבירות הינן כ-400 ש"ח לפעילות של יום שלם ללא לינה או 700 ש"ח ליום פעילות הכוללת לינה.
3. בכל מקרה שאינו עומד בכללים אלו, יש לזקוף שווי הטבה.

הוצאות ביגוד

הוצאות ביגוד יוכרו כלהלן:

1. אם לא ניתן להשתמש בביגוד שלא לצרכי העבודה, כגון סרביל טייסים, חלוק אחיות, גלימה שחורה של עורכי דין, קסדה וכיו"ב - ההוצאה תוכר במלואה.
2. אם מדובר בביגוד שניתן להשתמש בו גם שלא לצרכי העבודה, כגון חליפת מדים ייצוגית להופעת עורכי דין, חליפת מדים ייצוגית (גם אם סמל העסק מוטבע בה) - יותרו לניכוי 80% מההוצאה.
3. נקבע, כי "בגדים המשמשים לצרכי העבודה" הינם אלה שניתן לראות בהם באופן בולט את ההשתייכות לעסק, או שעל פי דין קיימת חובה ללבוש אותם. אם לא מתקיימים תנאים אלה אזי אין מדובר ב"ביגוד לצרכי העסק". בנסיבות אלה, אם ביגוד ממומן ע"י המעסיק עבור עובדיו, הוא יחשב כטובת הנאה ששוויה ייזקף להכנסת העובד ויחולו כל הכללים החלים על משכורת.

הוצאות אחזקת טלפון שאינו נייד

על מנת שיתורו הוצאות בשל אחזקת טלפון במקום המגורים, יש להוכיח כי בית המגורים משמש את עיקר עיסוקו או משלח ידו של הנישום. המדובר במקום המגורים של הנישום שהוא בעל העסק עצמו, או של בעל שליטה בחבר בני אדם שבבעלותו העסק.

ההוצאות שיתורו בשל שיחות טלפון עסקיות ממקום המגורים

שיחות טלפון בארץ

1. אם ההוצאה לא עלתה על 23,900 ש"ח בשנה - 80% מההוצאות או חלק מההוצאות העולה על 2,400 ש"ח, לפי הנמוך.
2. אם ההוצאה עלתה על 23,900 ש"ח לשנה - חלק מההוצאות העולה על 4,800 ש"ח.
3. אם מקום המגורים שימש את עיקר העיסוק בחלק מהשנה, יותר חלק מההוצאות הנ"ל באופן יחסי לתקופת השימוש.

שיחות טלפון לחו"ל

שיחות טלפון לחו"ל יותר כבעבר, אם נוהל רישום כנדרש. להבדיל מהוצאות טלפון בארץ, אין חובה שמקום המגורים ישמש את עיקר עסקו של הנישום.

הוצאות אחזקת טלפון נייד (סלולרי)

מותר לעסק או למשלח יד לנכות את כל הוצאותיו בשל טלפון נייד אשר הועמד לרשות עובדיו. אם העובד משלם למעסיק עבור חלק מהשימוש אזי יופחת סכום זה מההוצאה המותרת. כאשר הטלפון הנייד **לא הועמד לרשות העובד** - לא יותרו בניכוי הוצאות בסכום של 1,260 ש"ח לשנה או מחצית מההוצאות, הנמוך שבהם. סכום ההוצאה שאינו מותר בניכוי מוגדר כ"**הוצאה עודפת**", והחייבים בתשלום מקדמות בגין הוצאות עודפות צריכים לשלם בגינה מקדמה.

חוב במס של שכיר שמעסיקו העמיד לרשותו טלפון נייד

אם מעסיק מעמיד לרשות עובדו טלפון נייד כאמור, או משתתף בהוצאותיו לטלפון כאמור, יחויב העובד במס על 50% מסכום ההוצאה החודשית, או על 105 ש"ח לחודש, **לפי הנמוך מביניהם**. מסכום השווי, הנחשב כהטבה חייבת במס של העובד, יש להפחית את הסכום ששילם העובד בשל טלפון נייד זה. סכום השווי יתואם כפי שמתואמות תקרות מס הכנסה.

תקנות אלה אינן חלות על טלפון נייד המותקן במרכזיית העסק.

הוצאות אחזקת רכב

"רכב" - כל רכב המוגדר ברישיון מסוג M1 ו-N1 ואופנוע שסיווגו L3 (אופנוע שנפח המנוע שלו עולה על 33 כ"ס).
הוצאות לאחזקת רכב תוכרנה במגבלות המפורטות להלן:

רכב תפעולי

נוספה הגדרת "רכב תפעולי" שהינו רכב שהוכח להנחת דעתו של פקיד השומה, כי נתקיימו בו אחד מאלה:

1. רכב ביטחון - כהגדרתו בתקנות התעבורה. הכוונה לאמבולנסים, רכבי משטרה וכיבוי אש.
 2. רכב שלא הועמד על ידי המעסיק לרשות עובד והרכב משמש אך ורק לצורך העסק ואינו יוצא ממקום העסק בתום שעות העבודה. במקום העבודה הכוונה למקום העסק שאינו בבית המגורים.
- לגבי רכב תפעולי נקבע כי לא נדרשת בגינו זקיפת שווי וכי כל ההוצאות בגינו יותרו בניכוי.**

רכב הצמוד לעובד

הוצאות בגין רכב צמוד לעובד (שבגינו חייבים לזקוף שווי רכב), יותרו בניכוי במלואן.

יש לשים לב, שבעיקרון אצל חברה לא אמור להיות רכב שהוא אינו תפעולי וגם אינו צמוד. במידה וקיים רכב שאינו צמוד לעובד אחד, כלומר מספר עובדים "נהנים" ממנו ולא ניתן לייחס את ההטבה בין העובדים, הרי שמקרה כזה שבו לא נזקף שווי שימוש בגין אותו רכב, כל ההוצאה לא תותר לחברה בניכוי.

הוצאות רכב אצל עצמאים

הוצאות רכב של עצמאי (ברכב שאינו צמוד לעובד שלו), יותרו בניכוי על פי הגבוה מבין השניים:

1. 45% מתוך הוצאות אחזקת הרכב (ובאופנוע - 25%).
2. סך הוצאות אחזקת הרכב, בניכוי שווי רכב מסוג זה אילו היה מוצמד לעובד.

ביום 25.5.2010 פורסם תיקון לתקנות הקיימות אשר נכנס לתוקף ביום 1.1.2008.
בתקנות החדשות שונתה הגדרת "רכב" ונקבע, כי רכב הינו כל רכב מסוג M1 ורכב מסוג N1.

בנוסף נקבע, כי הוצאות אחזקת רכב יותרו בניכוי בשנת מס כמפורט להלן:

רכב מסוג M1 שסיווג המשנה שלו אוטובוס ציבורי או מונית - סכום הוצאות אחזקת רכב בניכוי שווי השימוש ברכב או סכום בגובה 90% מהוצאות אחזקת הרכב לפי הגבוה.

רכב מסוג M1 שסיווג המשנה שלו רכב סטור או מדברי - סכום הוצאות אחזקת הרכב בניכוי שווי השימוש ברכב או סכום בגובה 80% מהוצאות אחזקת הרכב לפי הגבוה.
בניכוי שווי הכוונה למעשה ל"אומדן" השימוש הפרטי ברכב.

דגשים

1. בכל מקרה בו עצמאי מעמיד לרשות עובדיו רכב צמוד, יש לזקוף שווי רכב ולגביהם הוצאות הרכב תותרנה במלואן, כאמור לעיל.
2. התקנות החדשות, לא בטלו את החובה לדווח לפקיד השומה את מונה הקילומטראז' של הרכב, בתחילת השנה ובסופה (ראה נספח 3).

שווי רכב - רכב שנרכש עד 31.12.2009

בשנת 2019 יעמוד סכום שווי הרכב החודשי כדלקמן:

קבוצת מחיר	שווי רכב
1	2,740
2	2,970
3	3,820
4	4,580
5	6,340
6	8,220
7	10,570
L3	910

בשנת המס 2019, שווי השימוש ברכב היברידי יופחת בסכום קבוע של 500 ש"ח לחודש, הן לרכב חדש שנרשם מ-1.1.2010, והן לרכב שנרשם לראשונה לפני המועד האמור.

שווי שימוש ליניארי - רכב שנרשם לאחר 1.1.2010

בחודש ינואר 2010 נכנס לתוקף תיקון לתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב). על-פי התיקון, יחושב שווי השימוש של כלי רכב חדשים (שנרשמו לראשונה מ-1.1.2010) לפי השיטה הליניארית, לפיה סכום שווי השימוש יהא התוצאה המתקבלת מהכפלת מחיר הרכב לצרכן בשיעור שווי השימוש.

משנת 2011 ואילך שיעור שווי השימוש הוא 2.48% מהמחיר לצרכן של כלי הרכב. תקרת המחיר לצרכן לצורך חישוב שווי השימוש בשנת 2019 נקבעה לסכום של 507,530 ש"ח. לגבי כלי רכב שנרשמו לראשונה לפני 1.1.2010, תמשיך לחול שיטת קבוצות המחיר.

רשות המיסים מפרסמת את המחיר לצרכן ואת סכומי שווי השימוש לדגם, באתר רשות המיסים באינטרנט, בכתובת הבאה: www.shaam.gov.il/mmm-usecar. המידע באתר מובא במתכונת של שאילתא לחיפוש לפי קוד תוצר וקוד דגם (בהתאם לשיטת הקודים של משרד הרישוי, כפי שאלה מוטבעים על גבי רישיון הרכב) וכן במתכונת של קבצי Excel להורדה.

החלטת מיסוי בעניין שווי שימוש ברכב

ביום 30.7.2012 פורסמה החלטת מיסוי 4586/12 הדנה בעניין שווי שימוש ברכב לטכנאי שירות. המדובר בחברה העוסקת במתן שירות בכל רחבי הארץ המעסיקה טכנאי שירות המטפלים באלפי

לקוחות. השירות ניתן במהלך 24 שעות ביממה שבעה ימים בשבוע. בכל יום כ-10% מהטכנאים הינם כוננים בשעות שמעבר לשעות העבודה. לטענת הטכנאים למעלה מ-75% מהשימוש ברכב (על-פי קילומטרים) הינו שימוש לצרכי מתן השירות, ולפיכך ביקשו הטכנאים לקבוע את שווי השימוש הפרטי על פי חישוב פרטני לכל עובד.

לפי החישוב המוצע ע"י המבקשים, שווי השימוש ברכב לעובד יהיה בהתאם לחלק היחסי מסך העלות הכוללת של השימוש ברכב, לפי יחס הנסיעות הפרטיות בפועל של אותו עובד מסך הנסיעות ברכב.

החלטת המיסוי:

הבקשה נדחתה והובהר כי, יש לחייב את הטכנאים בשווי שימוש ברכב כאמור בתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב), התשמ"ז-1987.

עוד הובהר כי, שווי השימוש ברכב נקבע בתקנות מכוח סמכותו של שר האוצר לפי סעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה ובהתאם לרכב שהוצמד לעובד.

פס"ד בעניין חכם את אור זך עורכי דין ואור חי הנדסה בע"מ

בחודש מאי 2019 ניתן פסק דין של בית המשפט העליון בעניינים של חכם את אור - זך עורכי דין ואור חי הנדסה בע"מ ובו נקבע כי חישוב ההטבה הגלומה בהעמדת רכב לרשות עובד, הקבוע בתקנה 2(א) לתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב) התשמ"ז-1987 מהווה כלל מחייב אשר לא ניתן לסטות ממנו. הסדרת אופן החישוב בדרך של נוסחה אחידה וברורה מקדמת את היעילות והפשטות בגביית המס. לפיכך, אין לקבל את הנתונים הנצברים באמצעות תוכנת Save Tax ודומיה והם אינם יכולים לשמש בסיס לקביעת שווי השימוש ברכב.

מיסוי שווי שימוש ברכבי מאגר

ביום 21.10.2014, פרסמה רשות המיסים חוזר מקצועי בנוגע להקלות בזקיפת שווי רכב בכל הנוגע ל"רכב מאגר".

ההנחיה מתייחסת לרכב מאגר שהשימוש בו הוא לפעילויות שוטפות של המעסיק ואינו מוקצה לעובד כלשהו ולבד שלא הוצמד רכב אחר כלשהו לאותו עובד והכל בנסיבות מיוחדות של העמדת הרכב, הן באשר לחריגה משעות העבודה הרגילות והן באשר לפעילות מחוץ למקום העבודה הקבוע וכן בכפוף לאישורים של הדרג הבכיר אצל המעסיק ולניהול רישומים מפורטים לצרכי ביקורת המס.

החוזר אינו משליך על ההוראות באשר לקביעת שווי שימוש לעובד בשל רכב צמוד. כאשר מדובר ברכב צמוד יש לקבוע את השווי בהתאם לתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב), התשמ"ז-1987.

יובהר כי באופן עקרוני, באותם מקרים בהם יש שימוש פרטי ברכב או פוטנציאל שימוש כאמור, יש לזקוף שווי לעובדים, גם אם לא מדובר ברכב צמוד במשמעות הרגילה של המושג (למשל - רכב הנותר בחניית עובד).

יחד עם זאת, רשות המיסים אישרה הקלה, לפיה אם הרכב נותר בידי העובד ללילה לצורך חניה בביתו באופן חד פעמי בחודש, ביום שבו עבד העובד עד לשעות הלילה, **לא בסופי שבוע** (החל מיום ה' בערב), באופן אקראי ולא שיטתי - אין צורך לזקוף שווי לעובד.

הקלה נוספת שאושרה ע"י רשות המיסים הינה במקרים של שימוש ברכב מאגר יותר מפעם אחת בחודש. נקבע כי אם לא מדובר ברכב הנותר בידי העובד לסוף שבוע יש לזקוף שווי יחסי על פי היחס שבין מספר הימים שהרכב נותר ברשות העובד ללילה לבין מספר הימים בחודש (30 יום) ובלבד והתקיימו כל התנאים הבאים:

1. הועמד/ו לרשות העובד רכב/י מאגר (לרבות חניית לילה בחניית העובד) במהלך חודש קלנדרי מספר ימים מוגבל שאינו עולה על עשרה ימים וכן במספר ימים מוגבל במהלך שנה קלנדרי שאינו עולה על מאה ימים.
2. לא הועמד לרשותו של העובד רכב אחר באותו חודש (אין לו רכב צמוד).
3. לא מדובר ברכב המוצמד לעובד אלא רכב מאגר המיועד לפעילויות שוטפות.
4. הרכב נותר בידי העובד למשך הלילה בלבד (החל מתום יום העבודה המלא של העובד בתום פעילות מחוץ למקום העבודה הקבוע והסתיים לאחר שעות העבודה הרגילות או לקראת פעילות מחוץ למקום העבודה הקבוע ביום המחרת הדורשת יציאה לעבודה לפני שעות העבודה הרגילות). הרכב יוחזר למחרת בבוקר למקום העבודה הקבוע למעט אם נדרש לפעילות כאמור לעיל ביום המחרת.
5. הרכב מועמד לשימוש העובד באופן אקראי ולא שיטתי בשל צרכי העבודה ועל פי אישור של הגורם המוסמך במקום העבודה.
6. הרכב לא נמצא בידי העובד החל מסוף יום ה' ועד יום א', בחגים, בשבתות, ימי חופשה, ימי מחלה או בכל יום היעדרות אחר מהעבודה.

יודגש כי:

1. בכל מקרה שאינו עומד בכללים אלו, יש לזקוף שווי שימוש חודשי מלא.
2. יובהר כי בגין רכב מאגר אחד לא ייזקף יותר משווי שימוש חודשי מלא אחד.

ניכוי הוצאות רכב שרכש תאגיד ונרשם ע"ש אחר במשרד הרישוי

על פי הנחיה מיום 13.6.2007 שהוציא היועץ המשפטי לרשות המיסים, החל מיום 1.9.2007, לא תינתן עוד לחברות האפשרות לטעון, כי כלי הרכב הנרכש הינו בבעלות החברה, אם במרשמי משרד הרישוי כלי הרכב אינו רשום על שם החברה, אלא על שם בעל המניות.

מאחר יותר, אף הובהר כי מי שיפעל בניגוד להוראה יראו אותו כמי שמשך כספים מהחברה ולפיכך יש לחייבו במס בהתאם.

הננו לציין, כי קיימות חוות דעת משפטיות הטוענות, כי הנחיה זו מנוגדת לדיני הקניין ולעקרונות ההכרה בהוצאה לצרכי מס.

אנו ממליצים ללקוחות אשר בוחרים לפעול בשונה מהנחיית היועץ המשפטי של רשות המיסים, לפנות לשם קבלת ייעוץ.

חלק י - דיווחים והודעות לרשויות המס

חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה

חלה חובה לדווח תוך 30 יום על כל מכירה הונית, בין אם נבע מהמכירה רווח הון או שנוצר הפסד הון ולשלם מקדמה מסכום המס החל על הרווח, במידה והיה כזה.

לגבי ניירות ערך הרשומים למסחר בבורסה (בישראל או מחוץ לישראל) או לגבי מכירת קרן נאמנות נקבע שבכל מקרה בו נוכח במועד מכירתן מס במקור מרווח ההון, לא יהיה צורך בדיווח כאמור.

באם לא נוכח מס במקור מרווח ההון והמוכר חייב בהגשת דוח שנתי, נקבע כי המוכר יהיה חייב בהגשת דוח על רווח ההון ותשלום המקדמה בגין רווח ההון, פעמיים בשנה: ביום 31 ביולי בשל מכירות שהיו במחצית הראשונה של השנה וב-31 בינואר של השנה העוקבת, בגין מכירות שהיו במחצית השנייה של השנה.

חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין

על פי סעיף 75 לחוק מיסוי מקרקעין, חלה חובה לדווח תוך 30 יום על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין, יודגש, כי החל מתיקון 76 לחוק (1.8.2013) כל הקצאת מניות כאמור חייבת במס רכישה.

חובת דיווח על תכנוני מס, חוות דעת ועמדות מס

מכח סעיפים 31ד, 31ה וסעיף 131(ז) לפקודת מס הכנסה (שמכוחו הותקנו תקנות "תכנון מס החייב בדיווח") על כל נישום לבדוק באם עליו לתת גלוי בקשר עם:

1. ביצוע פעולה המהווה תכנון מס (בחלק מתכנוני המס רק בהתקיים רף כספי מסויים).
2. נקיטת עמדה פרשנית מסויימת (רק אם התקיים רף כספי מסויים).
3. קבלת חוות דעת.

במסגרת תיקון 147 לפקודת מס הכנסה החל מיום 1.1.2006 נקבעה חובת דיווח על תכנוני מס מסוימים.

אי דיווח על תכנון המס החייב בדיווח הינו עבירה פלילית על פי סעיף 216 לפקודה. כמו כן, באם פקיד השומה לא יקבל את תכנון המס הנ"ל יהא הנישום חייב בקנס בשיעור של 30% מסכום הגרעון שנוצר בשל תכנון המס.

להלן הרשימה של תכנוני המס החייבים בדיווח

מס הכנסה

1. העברת תשלומים בסך 2 מיליון ש"ח לשנה לפחות, בשל דמי ניהול/יעוץ בין צדדים קשורים, כשבעקבות העברתם פחת סכום המס שהיה צריך להשתלם אילולא הועברו וזאת לאור העובדה ששיעורי המס החלים על מקבל ההכנסה נמוכים/פטורים.
 2. מכירת נכס לצד קשור, שיצרה הפסד בר קיזוז למוכר בסכום של 2 מיליון ש"ח לפחות.
 3. מכירת נכס לאחר, אם הנכס הגיע לידי המוכר במכירה פטורה ממס מקרוב והמוכר מכר את הנכס תוך 3 שנים מיום שהגיע לידי ונוצר לו בעקבות המכירה הפסד בסכום של 2 מיליון ש"ח לפחות, הניתן לקיזוז.
 4. מכירת נכס לאחר, אם הנכס הגיע לידי המוכר במכירה פטורה ממס מקרוב והמוכר מכר את הנכס תוך 3 שנים מיום שהגיע לידי וכנגד הרווח שנוצר לו בעקבות המכירה קוזז הפסד קודם שהיה לו, בסכום של 2 מיליון ש"ח לפחות.
 5. מחילת חוב בין צדדים קשורים, כשנוצר הפסד או רווח בסכום של 2 מיליון ש"ח לפחות, אשר קוזז מהכנסות המוחל/נמחל ובעקבות המחילה פחת סכום המס שהיה צריך להשתלם אילולא מחילת החוב.
 6. פירעון יתרת חובה בסכום של 2 מיליון ש"ח לפחות, של יחיד בעל מניות בחברה ברבעון האחרון של שנת המס, כאשר ברבעון העוקב גדלה יתרת החובה שלו ב-25% לפחות מהסכום שנפרע.
 7. רכישת אמצעי שליטה בחבר בני-אדם כשלרוכש המוחתה זכותו של אחר כלפי חבר בני-אדם והרוכש הגיע במקביל להסדר לתשלום מקצת החוב לצד ג' ונוצרה לרוכש יתרת זכות.
 8. רכישת 50% מאמצעי השליטה של חברה בתקופה של 24 חודשים, כשלחברה הפסד בר קיזוז בסכום של 3 מיליון ש"ח לפחות.
 9. רכישה או החזקה של תושב ישראל ב-25% או יותר מאמצעי השליטה בחבר בני-אדם תושב מדינה שאינה מדינת אמנה וקבלת תקבולים מאותו חבר בני-אדם בשווי כולל של מיליון ש"ח לפחות, בשנת המס.
 10. רכישה או החזקה של תושב ישראל ב-25% או יותר מאמצעי השליטה בחבר בני-אדם תושב מדינת אמנה, שמעל 50% משווי נכסיה או השימוש בהם נעשה בישראל, במישרין או בעקיפין וקבלת תקבולים מאותו חבר בני-אדם בשווי כולל של מיליון ש"ח לפחות, בשנת המס.
 11. העברת הפסדים בסכום של חצי מיליון ש"ח לפחות, מחברה משפחתית לנישום המייצג שמקורם בתשלומים ששולמו לו, ונדרשו על ידה כהוצאה.
- הדיווח יעשה באמצעות טופס 1213.

מיסוי מקרקעין

12. כל התקשרות עם בעלים של מקרקעין בעסקת מתן שירותי בניה או למתן שירותי מימון לבניה, כשהתמורה מחושבת לפי התמורה ממכירת המקרקעין וכן התקשרות עם בעלים של מקרקעין למכירת זכות במקרקעין לקבוצת רוכשים המתארגנת כקבוצה לבניה על המקרקעין באמצעות גורם מארגן.

מס ערך מוסף

13. כל התקשרות עם בעלים של מקרקעין למכירת זכות במקרקעין לקבוצת רוכשים המתארגנת לקבוצה לרכישת הזכות ולבניה על המקרקעין באמצעות גורם מארגן.
14. כל החזקה במישרין ובעקיפין, של מלכ"ר או מוסד כספי ב "עוסק" בשיעור של 75% לפחות. הדיווח יעשה באמצעות טופס 872.

חובת הדיווח בקבלת חוות דעת ובנקיטת עמדה חייבת בדיווח

סעיפים 131ד ו-131ה לפקודת מס הכנסה קובעים הנחיות דיווח מסוימות לגבי שימוש בחוות דעת שניתנה מיום 1.1.2016 ואילך, וכן לגבי מה שהם הגדירו כעמדה החייבת בדיווח משנת 2016 ואילך.

חוות דעת תהיה חייבת בדיווח אם שכר הטרחה בגינה כולל מענק הצלחה וגבוה מ-100,000 ש"ח או שהמדובר בחוות דעת שמי שכתב אותה עשה זאת מעל שלוש פעמים (נותן חוות הדעת צריך לציין שהיא חוות דעת מדף). ההנחיות חלות על יחיד או חבר בני אדם, בתנאי שהכנסתם בשנת המס, למעט רווח הון, עולה על שלושה מיליון ש"ח וההכנסה הקשורה לחוות הדעת עולה על מיליון וחצי שקלים חדשים. חוות דעת שדווחה ככזו לא חייבת להימסר לרשות המיסים. הדיווח יעשה באמצעות טופס 1345.

עמדה חייבת בדיווח היא עמדה בנושא שדומה לעמדות שרשות המיסים מפרסמת באינטרנט מעת לעת. עמדות הרשות משקפות את עמדתה ביחס לסוגיות מיסוי שונות. במידה ובדוח יושמה גישה הנוגדת את עמדת הרשות כאשר יתרון המס (בין אם זה הנחה, הקלה, דחייה של תשלום מס או הימנעות מניכוי מס ועוד) הנובע מכך עולה על חמישה מיליון ש"ח באותה שנת מס או על עשרה מיליון ש"ח במהלך ארבע שנות מס לכל היותר. הדיווח ייעשה באמצעות טופס 1346.

אי דיווח כאמור הן על "חוות דעת" והן על "עמדה חייבת בדיווח" מהווה עברה פלילית.

חלק יא - ביטוח לאומי חידושים והדגשות ר"ח אורנה צח-גלרט *

נתונים לדיווח ולתשלום דמי ביטוח לאומי

שיעורי דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות בשנים 2013 עד 2019

שיעורי דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות (להלן: "דמי ביטוח"), למבוטחים בגיל 18 עד גיל פרישה, שאינם בעלי שליטה, בשיעורים הרגילים (טור 1 בטופס 102) החל מינואר 2013 :

שיעור מלא (%)	שיעור מופחת (%)		
12.00	9.61		הכנסות שאינן מעבודה
16.23	9.82	עד 12/2016	עובד עצמאי
17.83	5.97	החל מ-1/2017	
12.00	3.50		שכיר (חלק העובד)
6.50	3.45	2013	חלק המעסיק
6.75	3.45	2014	
7.25	3.45	2015	
7.50	3.45	2016-2018	
7.60	3.55	2019	
11.79	3.49		פנסיה מוקדמת

שיעור מופחת - עד הכנסה בשיעור 60% משכר ממוצע במשק
שיעור מלא - עד הכנסה מרבית

השכר הממוצע במשק, לעניין תשלום דמי ביטוח	הכנסה מרבית לעניין שיעור מופחת	ההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח	
ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	
8,828	5,297	42,435	2013
9,089	5,453	43,240	2014
9,260	5,556	43,240	2015
9,464	5,678	43,240	2016
9,673	5,804	43,240	2017
9,906	5,944	43,370	2018
10,273	6,164	43,890	2019

*ר"ח אורנה צח-גלרט, בעלת פרקטיקה פרטית לפתרונות בתחום הביטוח הלאומי ומרצה על חוק הביטוח הלאומי. בין תפקידיה הציבוריים: חברת נשיאות לשכת רואי חשבון, יו"ר ועדת הקשר של לשכת רואי חשבון עם המוסד לביטוח לאומי ונציגת הלשכה בכנסת בנושא זה.

שיעורי דמי ביטוח באחוזים לבעלי שליטה (טור 2 בטופס 102)

להלן פירוט שיעורי דמי הביטוח בעבור בעלי שליטה בחברת מעטים, המדווחים כשכירים בחברה שבבעלותם (מבוטחים בגיל 18 עד גיל פרישה בשיעורים הרגילים):

שכיר (חלק העובד)	שיעור מופחת (%)	שיעור מלא (%)
חלק המעסיק	3.49	11.79
	3.41	6.36
	3.41	6.59
	3.41	7.05
	3.41	7.28
	3.51	7.38
	2013	
	2014	
	2015	
	2016-2018	
	2019	

בעלי שליטה בחברת מעטים אינם מבוטחים לענף אבטלה ולענף זכויות עובדים בפשיטת רגל ובפירוק מעסיק.

מקדמות דמי ביטוח בסכום מינימום למי שאין הכנסות חייבות בדמי ביטוח

מבוטחים במעמד של "לא עובד ולא עובד עצמאי" (ללא הכנסות חייבות בדמי ביטוח), תלמיד, תלמיד ישיבה, עובד בחל"ת, מי שמצוי בהכשרה מקצועית ומי שמשלם דמי ביטוח בריאות בלבד, משלמים מקדמות דמי ביטוח בסכום מינימום, בהתאם לסיווגם הביטוחי.

המקדמות הרבעוניות נגזרות מן השכר הממוצע במשך שהוא 10,273 ש"ח בשנת 2019. בסיס המינימום שלפיו מחושבים דמי ביטוח לאומי למבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי שאין לו הכנסות הוא 4,623 ש"ח לרבעון (15% כפול שכר ממוצע במשך לכל חודש), ולתלמיד (לרבות תלמיד ישיבה) ולמי שמצוי בהכשרה מקצועית - 1,541 ש"ח לרבעון (5% כפול שכר ממוצע במשך בכל חודש). דמי ביטוח בריאות מחושבים בסכום קבוע של 104 ש"ח בחודש בשנת 2019.

התשלום מחושב כדלקמן:

$$\text{לרבעון } 525 = 312 + (9.61\% - 5\%) \times 4,623 \text{ (שהם } 175 \text{ ש"ח לחודש).}$$

$$\text{לרבעון } 383 = 312 + (9.61\% - 5\%) \times 1,541 \text{ (שהם } 128 \text{ ש"ח לחודש).}$$

שינויים בשכר הממוצע במשך החל בחודש ינואר 2006 וקביעת "הסכום הבסיסי"

הסכום הבסיסי לגמלאות, כגון: נכות כללית, דמי פגיעה, מענק לידה ודמי לידה, דמי תאונה וגמלאות נידות, הוא 8,888 ש"ח לחודש (הכנסה מרבית - 44,440 ש"ח לחודש) בשנת 2019.

הסכום הבסיסי לגמלאות, כגון גמלאות אזרח ותיק (זקנה) ושירים וכן חישוב ההכנסה המרבית לעניין תגמולי מילואים ולעניין דמי ביטוח, הוא 8,778 ש"ח לחודש (הכנסה מרבית - 43,890 ש"ח לחודש) לשנת 2019.

דמי אבטלה מרביים מבוססים על השכר הממוצע במשך (10,273 ש"ח לחודש בשנת 2019).

התיישנות חובות דמי ביטוח במוסד לביטוח לאומי

ביום 1.1.2015 נכנס לתוקף תיקון 159 לחוק הביטוח הלאומי, לפיו דרישות לתשלום חוב דמי ביטוח לאומי יתבצעו בתוך שבע שנים לכל היותר ממועד קיומו של החוב, בהתניות והוראות מעבר המפורטות בתיקון לחוק.

התיקון לחוק חל גם על דמי ביטוח בריאות בהתאם לסעיף 15 בחוק ביטוח בריאות ממלכתי, שקובע שלעניין גביית דמי ביטוח בריאות ותשלום דמי ביטוח בריאות חלות הוראות חוק הביטוח הלאומי כאילו היו דמי ביטוח לאומי.

עוד קובע תיקון 159 כי לאחר שעברה תקופת ההתיישנות והביטוח הלאומי אינו רשאי לגבות חוב בדמי ביטוח (וכל חוב הנצמח מהם) - אי תשלום החוב לא יפגע בזכויות לגמלאות, על אף הוראות כל דין אחר.

סוגיות הקשורות לעצמאים ולבעלי הכנסות שאינן מעבודה

"עובד עצמאי" על פי סעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי הוא מי שעוסק בשנת מס פלונית (או חלק ממנה) במשלח ידו שלא כעובד שכיר (בקשר לאותו משלח היד), ומתקיים בו אחד מאלה:

1. הוא עוסק במשלח ידו לפחות שנים עשרה שעות בשבוע בממוצע, והכנסתו החודשית הממוצעת ממשלח ידו היא לפחות 15% מהשכר הממוצע במשק.
2. הוא עוסק במשלח ידו לפחות 20 שעות בשבוע בממוצע.
3. הכנסתו ממשלח ידו היא לפחות 50% מן השכר הממוצע במשק.

מי שמתקיימת בו אחת החלופות לעיל נחשב "עובד עצמאי" במוסד לביטוח לאומי. מבוטח מוגדר גם כעובד עצמאי על פי התוספת השנייה לצו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, לדוגמה: נהג מונית ומי שעובד רק בביתו - בתנאים שמפורטים בצו.

האחריות לדיווח ולתשלום של עצמאים במוסד לביטוח לאומי

האחריות על הדיווח למוסד לביטוח לאומי ולתשלום דמי הביטוח חלה רק על העצמאי. אי רישום כ"עובד עצמאי", או אי תשלום דמי הביטוח במועד, או דיווח על הכנסה נמוכה מדי לצורך תשלום מקדמות, יכולים בתנאים מסוימים, לשלול זכויות לגמלאות, כולן או חלקן.

מי חייב לדווח ולשלם דמי ביטוח

לפי סעיף 342(א) לחוק הביטוח הלאומי מבוטח שהוא עובד עצמאי, ומבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי, חייבים בתשלום דמי ביטוח בעד עצמם; ואולם מבוטחת לפי פרק ג' בלבד מכוח היותה אשת מבוטח אינה חייבת בתשלום דמי הביטוח.

לפי סעיף 77 לחוק הביטוח הלאומי יש לבצע רישום עובד עצמאי במוסד לביטוח לאומי מיד עם תחילת העיסוק, כדי שהמבוטח יהיה מבוטח לעניין פגיעה תוך כדי ועקב העבודה. על פי תקנות הרישום, עובד עצמאי חייב אמנם להירשם תוך 90 ימים מהיום שבו החל לעבוד כ"עובד עצמאי", אך לעניין ביטוח נפגעי עבודה עליו להירשם מיד.

החייב בדמי ביטוח של מבטח שאינו עובד שכיר

החייב בדמי ביטוח של מבטח שאינו עובד שכיר הוא שנתי ומבוצע בהתאם לשומת המס של המבטח, לפי סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי. החבות בדמי ביטוח היא על ההכנסות בשומה של המבטח על פי סעיפים 2(1) ו-2(8) לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן: "פקודת מס הכנסה" או "הפקודה") לפני כל פטור, ניכויים או זיכויים לפי פקודת מס הכנסה, למעט ניכויים בשל תשלומים לקופת גמל ודמי ביטוח לאומי, המותרים בניכוי לצורכי מס. מי שאין לו הכנסות משלם דמי ביטוח מינימליים.

כל עוד לא נערכה שומה סופית, המבטח משלם מקדמות על חשבון דמי הביטוח על פי הצהרה, או לפי שומה אחרונה המצויה במערכת הביטוח הלאומי.

עובד לשעה

לפי סעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי ולפי התקנות, עובד לשעה הוא מבטח שהקשר בינו לבין מעסיקו הוא לתקופה שאינה עולה על שבעה ימים רצופים. עובד לשעה כפוף לחובת הרישום לעניין זכאות לגמלאות בשל פגיעה בעבודה.

חובת הרישום ותשלום דמי הביטוח הם כדלקמן:

1. "עובד לשעה" בעבודה שאינה לצורך עסקו או משלח ידו של המעסיק, משלם את דמי הביטוח בעד עצמו.
2. "עובד לשעה" בעבודה לצורך עסקו או משלח ידו של המעסיק, אם כלל מספר שעות העבודה אצל אותו מעסיק אינו עולה על 4 לשבוע, מדווח ומשלם את דמי הביטוח בעד עצמו. אם מספר שעות העבודה אצל אותו מעסיק עולה על 4 שעות, המעסיק חייב בניכוי ובתשלום דמי הביטוח בעדו.

קביעת מעמד המבטח

מעמד מבטח במוסד לביטוח לאומי נקבע בדרך כלל על פי הצהרת המבטח, בהתאם לחוק ולתקנות. מומלץ לבחון את ההתאמה בין המעמד האמיתי למעמד המוצהר, כדי למנוע שלילת גמלאות בעת הצורך, או לחלופין - כדי למנוע תשלום מיותר. מבטח שנפגע בעבודה ולא היה רשום במוסד לביטוח לאומי כ"עובד עצמאי" או כ"עובד לשעה" בעת הפגיעה, אינו מבטח לעניין זה.

קידום שומה והפרשים בעקבות קבלת מידע במוסד לביטוח לאומי

המוסד לביטוח לאומי מחייב בהפרשי שומה לשנים קודמות בעת קבלת שומה ממס הכנסה. אולם, יש מקרים שבהם נוצרים הפרשים לשנים קודמות בעקבות קבלת מידע חדש במוסד לביטוח לאומי. לדוגמה, משומה שהתקבלה ממס הכנסה או מטופס 126.

כאשר עיסוקיו של המבטח אינם מעודכנים במחשב הביטוח הלאומי (לדוגמה, יש למבטח הכנסות חייבות בדמי ביטוח מדמי שכירות, או שהוא עובד כשכיר, או שהפסיק לעבוד כשכיר) ומגיע למוסד לביטוח לאומי מידע מעודכן על עיסוקיו, נוצרים הפרשים גם בשנים הבאות באופן אוטומטי.

אם המידע אינו נכון, יש להודיע בכתב על העיסוקים הנכונים ולתקן את הדרישה. אם המידע נכון, תיקון לשנים קודמות יתקבל רק עם קבלת השומה לשנים אלה.

עצמאי שאינו רשום יקבל הודעה על דרישת דמי הביטוח החל משנת השומה ועד מועד ההודעה (לרבות מקדמות לשנה הנוכחית). כאשר עצמאי מקבל הודעה על קביעת מעמדו כעובד עצמאי וחולק על כך, עליו לפנות מיד למוסד לביטוח לאומי לשינוי המעמד.

מועד שינוי הסיווג של עובד עצמאי

בסעיף 5 לחוק הביטוח הלאומי נקבע שמי שחדל להיות עובד עצמאי והפך למבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי נחשב לעובד עצמאי עד ליום שבו הודיע למוסד לביטוח לאומי, או שהמוסד לביטוח לאומי הודיע לו, על היותו למבוטח כאמור. המוסד לביטוח לאומי רשאי, לפי שיקול דעתו ולבקשת העובד העצמאי, לראותו כעובד עצמאי או כמבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי למרות ההודעה האמורה או אף בהיעדרה.

כלומר, לפקיד הביטוח הלאומי יש אפשרות להפעיל שיקול דעת בתיקון מעמד רטרואקטיבי, אך הוא אינו חייב לתקן רטרואקטיבית.

מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי

בקבוצה זו נכללים סוגי מבוטחים החייבים בתשלום דמי ביטוח בעד עצמם, כדלקמן:

1. מבוטח שיש לו הכנסות שאינן מעבודה או מעסק או ממשלח יד (להלן גם: "הכנסות שאינן מעבודה" או "הכנסות פסיביות").
2. עצמאי שאינו עונה להגדרת עובד עצמאי.
3. מובטל.
4. תלמיד במוסד להשכלה גבוהה, או בישיבה, או במכללה, שאין לו הכנסות.
5. תושב ישראל השוהה בחו"ל שהות של ארעי (שלא נשלח לעבוד בחו"ל אצל מעסיק ישראלי).
6. ספורטאי - בתנאים שנקבעו בתוספת השלישית בצו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים.
7. מבוטח שאין לו הכנסות.
8. הכנסות מועברות מחברה משפחתית או מחברת בית.

עצמאי שאינו כלול בהגדרת "עובד עצמאי"

קיימים מצבים שבהם אדם נחשב עצמאי אצל רשויות המס, אך במוסד לביטוח לאומי ההכנסה מסווגת כהכנסה פסיבית. המצבים הללו מתקיימים כאשר לא מתקיימים התנאים שבהגדרת "עובד עצמאי" בסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי.

מי שלא מתקיימים בעניינו התנאים אינו מוגדר "עובד עצמאי" והכנסותיו כעצמאי נחשבות להכנסה אחרת: הכנסה של מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי (הכנסה פסיבית).

מי שבעת רישומו כ"עובד עצמאי" בביטוח הלאומי התקיימו התנאים בעניינו, ולאחר מכן שונו התנאים, המוסד לביטוח לאומי ממשיך לראות בו עובד עצמאי וכל עוד לא שינה את סיווגו במוסד לביטוח לאומי, הוא נהנה מזכויות ביטוחיות ומשלם מקדמות דמי ביטוח כעובד עצמאי.

יזכר ויודגש כי מי שבעקבות שינוי בתנאים עומד בהגדרת "עובד עצמאי", חייב לשנות מיד את סיווגו הביטוחי (בטופס 6101). האחריות לדיווח על עיסוקו ועל תשלום דמי הביטוח חלה עליו בלבד. מבוטח שלא עשה את המוטל עליו כדי להירשם כעובד עצמאי, אינו מבוטח בענף נפגע עבודה.

החל משנת 2008, ההכנסה של מבוטח שאינו עונה להגדרת "עובד עצמאי" כאמור לעיל, חייבת בדמי ביטוח בשיעורים של מי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי, למעט הכנסה שאינה עולה על 25% מן השכר הממוצע במשק, הפטורה מתשלום.

מבוטח שאינו עובד שכיר ואינו עובד עצמאי אינו מבוטח לגמלאות מחליפות שכר כמו לענף נפגעי עבודה, לדמי לידה ולגמלה לשמירת היריון ויקבל תגמולי מילואים ודמי תאונה לפי המינימום. נניח למשל שלמבוטח בן 40 יש משכורת חודשית ממוצעת בסך של 10,000 ש"ח והוא אינו רשום כ"עובד עצמאי". הכנסתו ממשלח ידו כעצמאי בכל שנת המס היא 35,000 ש"ח ושעות עבודתו הן חמש שעות בממוצע בשבוע. מאחר שאינו עונה להגדרת עובד עצמאי, ההכנסה נחשבת להכנסה פסיבית. ההכנסה החייבת בדמי ביטוח בשיעור של 12% היא בסכום ההכנסה שעולה על סכום בשיעור של 25% מן השכר הממוצע במשק. לכן, אם המבוטח נפגע במהלך עיסוקו כעצמאי, אזי הפגיעה הזו לא תוכר כפגיעה בעבודה, והמבוטח לא יקבל דמי פגיעה גם בעבור המשכורת שלא יקבל בתקופת אובדן הכושר.

מבוטחות שאינן חייבות בדמי ביטוח לאומי ו/או בדמי ביטוח בריאות

עקרת בית היא אישה נשואה (לרבות ידועה בציבור ולמעט עגונה, כמפורט בחוק), שכן זוגה תושב ישראל המבוטח בביטוח הלאומי כחוק לענף אחרים ותיקים ושאינם, והיא אינה עובדת כשכירה ואינה "עובדת עצמאית" על פי ההגדרות בחוק הביטוח הלאומי ("עקרת בית נכה" נחשבת "מבוטחת חובה" כמפורט בחוק הביטוח הלאומי).

עקרת בית כאמור פטורה מתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות, אף על פי שהיא מבוטחת בביטוח בריאות ומבוטחת באופן חלקי לענפי הביטוח הלאומי. בג"ץ דחה עתירה משנת 2009 להכיר בגבר "עקר בית" לצורך פטור מתשלום דמי ביטוח.

אלמנה בת קצבה היא אלמנה, המקבלת קצבת שאירים או קצבת תלויים מן המוסד לביטוח לאומי בישראל. כאשר אלמנה בת קצבה אינה עובדת כשכירה ואינה "עובדת עצמאית" על פי ההגדרה בחוק הביטוח הלאומי, היא אינה משלמת דמי ביטוח לאומי. דמי ביטוח בריאות מנוכים מהקצבה. לאלמנה בת קצבה יש מעמד מיוחד בתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח).

ידועים בציבור

ידועים בציבור אמורים לעדכן את מעמדם במוסד לביטוח לאומי. המעמד של ידועים בציבור משפיע על תשלום דמי ביטוח ועל זכויות לגמלאות. המוסד לביטוח לאומי רשאי להכיר גם בבני אותו מין כידועים בציבור ולהצהיר מי תהיה בת הזוג "המבוטחת" ומי תהיה "עקרת הבית".

הכנסה הונית

הכנסה הונית, שהיא הכנסה שמקורה אינו בסעיף 2 לפקודת מס הכנסה, אינה חייבת בתשלום דמי ביטוח (למעט בשנים 2008 עד 2013 כשמקור ההכנסה בחברה משפחתית, על פי עמדת המוסד לביטוח לאומי).

בפסק דין גילאון מתן נגד המוסד לביטוח לאומי (עב"ל 22517-02-12 מיום 6.1.2014) קבע בית הדין הארצי שלעניין תשלום דמי ביטוח קיימת זיקה ברורה בין חוק הביטוח הלאומי ובין פקודת מס הכנסה ויש חשיבות גדולה לאופן שבו מוצגת ההכנסה.

רישום עובד/ת עצמאית/ לעניין זכאות לדמי לידה והורות (ליולדת - גם שמירת היריון)

יש חשיבות רבה לעדכון מעמד מבוטח/ת בהיריון כ"עובדת עצמאית", אם היא עונה על הגדרת "עובדת עצמאית" ואינה רשומה כנדרש. הרישום ובעיקר חובת התשלום, חייבים להתבצע לפני היום הקובע לשמירת ההיריון או הלידה.

הדבר נכון גם לכל מי שבכוונתו לתבוע דמי לידה והורות, לרבות בן הזוג שמתכוון לצאת לחופשת לידה ולתבוע דמי לידה, להורה מאמץ, להורה מיועד ולמשפחות אומנה.

גמלה חוסמת

ההכנסה החייבת בתשלום מקדמות דמי ביטוח של עובד עצמאי היא הבסיס, בדרך כלל, להכנסה שממנה מחושבת גמלה בעת פגיעה בעבודה, או פגיעה בעת התנדבות מוכרת, המזכה בדמי פגיעה לתקופה של 90 ימים לפחות, בין שהם רצופים ובין שאינם רצופים, או פגיעה המזכה בקצבת נכות מעבודה, בקצבת תלויים או במענק לנכה ולאמנה ("גמלה חוסמת").

לגבי מבוטח שנפגע בעבודה בחודשיים הראשונים של שנת מס, המוסד לביטוח לאומי נוהג להפעיל כללי "גמלה חוסמת" הן על השנה שבה אירעה הפגיעה והן על השנה שקדמה לה.

שומה מיטיבה

המוסד לביטוח לאומי מגדיל את ההכנסה בשומה שעל פיה נקבע הבסיס לדמי הפגיעה כאשר נמצא בידו (עוד מלפני הפגיעה) מידע שמיטיב עם המבוטח. שומה מיטיבה זו מגדילה גם את הגמלאות.

צו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים שחל על עצמאים

אם למבוטח יש הכנסות כעצמאי שמהן מנוכים דמי ביטוח כעובד שכיר על פי צו הביטוח הלאומי (סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים), התשל"ב-1972 אזי אין לכלול הכנסות אלה בחשבון בעת עריכת החישוב בדבר סך ההכנסות של המבוטח כעצמאי. זאת כיוון שהמוסד לביטוח לאומי מתייחס להכנסות אלה כעיסוק נפרד - כאילו המבוטח שכיר.

כדי להימנע ממצב של כפל דמי ביטוח על אותן הכנסות בשנים הקודמות - פעם אחת כשכיר לפי הצו, ופעם שנייה מההכנסה המדווחת ממקור עצמאי למס - יש להעביר לפקיד הגבייה בסניף הביטוח הלאומי את אישור מקבל השירות על ניכוי דמי הביטוח הלאומי ודמי ביטוח הבריאות, כדי שיפחית מהשומה את ההכנסות שמהן נוכו דמי הביטוח.

ניכוי דמי הביטוח לפי צו סיווג מבוטחים נעשה על ידי המשלם כברירת מחדל בשיעור המלא. בהתאם לצורך, ניתן לבצע תיאום דמי ביטוח על ידי המשלם או על ידי ביטוח לאומי ולקבל החזר על סכומים ששולמו ביתר.

תיקון מקדמות דמי ביטוח

אם הכנסות המבוטח בפועל שונות מההכנסה שעל פיה חושבו מקדמות דמי הביטוח, אפשר להגדיל או להקטין את המקדמות.

התנאים להוכחת הצורך בשינוי בשיעור המקדמה הם: שומה לשנה הקודמת, שינוי מקדמות במס הכנסה, שינויים במחזור העסקאות שדווחו לצורכי מס במהלך שלושה חודשים רצופים בשנה השוטפת מול הדיווחים המקבילים למס הכנסה בשנה הקודמת או נימוקים משכנעים אחרים.

מבוטח שמגדיל מקדמות באופן עקבי מדי שנה ובסוף כל שנת מס מגיש שומה נמוכה באופן משמעותי מההצהרה שמסר למוסד לביטוח לאומי, מוזמן לבירור במוסד לביטוח לאומי. המוסד לביטוח לאומי בודק אם הייתה הגדלת כיסוי ביטוחי שלא בהתאם לתקנות.

בהתאם לתקנות, שינוי מקדמות אפשרי עד 31 בדצמבר באותה השנה פעם אחת בכל רבעון: ארבע פעמים בשנה. כאשר הטופס משמש להגדלת מקדמות רשאי לחתום עליו המבוטח או המייצג, ואילו הקטנת מקדמות מחייבת בכל מקרה חתימה של המבוטח על הטופס. מייצג אינו רשאי לחתום במקום המיוצג על הקטנת מקדמות. שינוי מקדמות אינו משנה את מעמדו של המבוטח במוסד לביטוח לאומי.

אי אפשר לתקן מקדמות של שנה קודמת באופן רטרואקטיבי, לכן רצוי ומומלץ לתקן מקדמות במהלך השנה. כאשר בוחנים את ההכנסה השנתית, יש להביא בחשבון את ההכנסה הגבוהה ביותר הרלוונטית (כפוף לתקנות) בשל סוגיית "הגמלה החוסמת". לעניין הגמלה החוסמת, ההכנסה המתוקנת המהווה בסיס למקדמות בשנה השוטפת - היא הבסיס למקדמות בשנה הבאה אחריה. כאשר מבוטח משלם מראש מקדמות (בדרך כלל בחודש דצמבר), עליו לבקש מפקיד הביטוח הלאומי לעכב את החזר התשלום שבוצע ביתר, כדי שהתשלום לא יוחזר אוטומטית למבוטח. המייצג רשאי לעכב החזר במערכת ייצוג הלקוחות.

הגדלת מקדמות למי שבכוונתו לתבוע גמלה לשמירת היריון ודמי לידה והורות

יש לזכור שנשים עצמאיות בהיריון, החייבות דמי ביטוח או המגדילות מקדמות, חייבות לשלם את הפרשי דמי הביטוח ואת המקדמות עוד לפני הלידה או לפני שמירת ההיריון והדבר נכון גם לכל מי שבכוונתו לתבוע דמי לידה (היולדת), בן הזוג שמתכוון לצאת לחופשת לידה במקום בת זוגו, הורה מאמץ, הורה מיועד ומשפחות אומנה). זאת, כדי שהגמלה לא תישלל, בחלקה או במלואה, עקב פיגור בתשלום דמי ביטוח לפי סעיף 50 לחוק הביטוח הלאומי. כאשר מבוטחת בהיריון, לדוגמה, מקבלת דרישה עתידית לתשלום דמי ביטוח (לדוגמה בעת שינוי סוג לעובדת עצמאית), יש לשלם את הדרישה מיד, כפי שהוסבר לעיל.

העברת תלוש משכורת כאשר למבוטח יש הכנסות נוספות החייבות בדמי ביטוח

מבוטחים שחייבים בתשלום דמי ביטוח בעד עצמם כעצמאים או כבעלי הכנסות פסיביות, שהם גם שכירים בו זמנית, יעבירו תלושי משכורת למוסד לביטוח לאומי (לתחום גבייה מלא שכירים בסניף). זאת, כדי שהמידע הקיים במחשב הביטוח הלאומי יהיה מעודכן. כאשר המידע אינו מעודכן או אינו מאומת, המבוטח משלם בשלב הראשון דמי ביטוח בשיעור המלא במקום גם בשיעור המופחת, או משלם דמי ביטוח בשיעור מופחת בעוד שהיה אמור לשלם רק בשיעור המלא.

התרת דמי הביטוח הלאומי בניכוי לצורכי מס

לצורך תשלום דמי ביטוח חייב המבוטח לקבל הודעת חיוב שאותה יש לשלם. דמי ביטוח המשולמים ללא הודעת חיוב, נחשבים לתשלום ביתר ואינם כלולים בתשלומים המותרים בניכוי לצורכי מס הכנסה.

יש לשים לב שרק 52% מדמי הביטוח הלאומי ששולמו בפועל מותרים בניכוי לצורכי מס. דמי ביטוח הבריאות אינם מותרים בניכוי.

תשלום דמי הביטוח באמצעות הסדר תשלומים מכל סוג (בהמחאות, בהוראת קבע בכרטיס אשראי, בהוראת קבע בבנק או בקיזוז מגמלה) מותר בניכוי לצורכי מס רק בשל התשלומים שנפרעו עד תום שנת המס. תשלום ששולם בעסקה בודדת בכרטיס אשראי מותר במלואו בניכוי במועד ביצוע העסקה (אף אם חולק לתשלומים או בקרדיט).

תשלומים בעבור הפרשי שומות בדמי ביטוח ובשל חיובי רטרו, שמשולמים עד תום שנת המס מזכים בהטבות במס באותה השנה אם הדרישה לתשלום היא עד 14 בפברואר בשנה העוקבת (לדוגמה, תשלום עתידי בסוף שנת 2019 שנדרש לתשלום עד 14.2.2020, מזכה בהטבות בשנת 2019). תשלום בשל הגדלת מקדמות נכלל באישור השנתי לשנת 2019 רק אם החיוב העתידי היה עד ליום 3.3.2020.

פיגור בתשלום דמי ביטוח

על פי סעיף 366 לחוק הביטוח הלאומי, אי תשלום דמי ביטוח, לרבות הפרשי דמי ביטוח, במועד הנקוב בדרישה, יוצר עומק פיגור בדמי ביטוח שעלול לשלול גמלה באופן מלא או באופן חלקי (למעט חריגים). כלומר, כל עוד לא הוסדר החוב:

1. במקרה של שלילה חלקית יקבל המבוטח, חלק מהגמלה בקיזוז חלק מהחוב.
2. במקרה של שלילה מלאה לא תשולם גמלה.

הפיגור בתשלום דמי הביטוח נבחן מהיום שבו דמי הביטוח היו אמורים להשתלם ולא מהמועד שבו נשלחה הדרישה לתשלום.

לכיסוי החוב נדרש המבוטח לעתים לשלם 25% מהחוב מיד ואת היתרה בהסדר תשלומים. כלומר, בכל תביעה לגמלה (למעט באוכלוסיות מיוחדות, לדוגמה, נכים קשים בעלי הכנסות נמוכות), נערכת ביקורת גבייה כדי לבדוק אם קיים פיגור בתשלום דמי ביטוח ששולל גמלה באופן מלא או באופן חלקי.

פיגור בתשלום דמי ביטוח של עובד עצמאי או של עובדת עצמאית עלול לגרום לשלילת דמי לידה והורות, דמי אימוץ וגמלה לשמירת היריון.

חישוב דמי ביטוח בעבור שנים קודמות

המוסד לביטוח לאומי אמור לשלוח הודעות על הפרשי שומה לאחר קבלת השומה ממס הכנסה, כפוף להוראות ההתיישנות בסעיף 363 לחוק הביטוח הלאומי.

אם המעמד של המבוטח הוא של עובד שכיר וגם של עובד עצמאי, כדאי לבדוק אם סכום המשכורת מעודכן ברישומי המוסד לביטוח לאומי (סכום זה משפיע על החישוב בשיעור המופחת או המלא של דמי הביטוח).

הכנסות נכים מתקבלות במוסד לביטוח לאומי בסכום אחד ללא פירוט ובדרך כלל נשלח למבוטח מכתב המבקש את הפירוט. יש לבדוק קליטת ההכנסות כאשר הנכה הוא בן/ת הזוג. רצוי ומומלץ לשלוח את הפירוט וההסברים עם אסמכתאות.

עדכון גמלאות בעקבות הפרשי דמי ביטוח

עדכון הפרשי השומה אמור לעדכן גם את הגמלאות שהתקבלו מן המוסד לביטוח לאומי, למעט במקרה שהשומה חסומה בשל "גמלה חוסמת" כתוצאה מפגיעה בעבודה (או מחלת עבודה או בהתנדבות מוכרת).

בגמלאות: דמי פגיעה, אימהות (מאפריל 2016) ותגמולי מילואים, המוסד לביטוח לאומי עורך חישוב משולב של הפרשי דמי ביטוח והפרשי גמלאות.

הכנסות ממערכת סולארית ביתית - לוחות פוטו וולטאיים

במסגרת החוק לעידוד השקעה באנרגיות מתחדשות (הטבות מס בשל הפקת חשמל מאנרגיה מתחדשת), התשע"ז-2016, נקבע כי החל מיום 1.1.2016 לא יראו בהכנסה ממכירת החשמל של הצרכן הביתי כהכנסה לעניין חוק הביטוח הלאומי וחוק ביטוח בריאות ממלכתי. הסכום הפטור הוא עד סכום של "עוסק פטור" במע"מ, סך של 100,187 ש"ח בשנת 2019. הוראות הביטוח הלאומי מבהירות כי הפטור ניתן מדמי ביטוח וההכנסה מובאת בחשבון לעניין גמלאות, כגון, הבטחת הכנסה.

הכנסות מדיבידנד, ריבית ודמי ניכיון

על פי סעיף 350(א)(6) לחוק הביטוח הלאומי, ההכנסות שלהלן אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח החל משנת 2008:

1. הכנסות מדיבידנדים שחל עליהן שיעור מס מוגבל בסעיף 125ב לפקודה (למעט הכנסה בחברה משפחתית, בחברת בית ובחברה שקופה). לרבות הכנסה מדיבידנד שמקבל בעל שליטה.
2. הכנסות ריבית ודמי ניכיון שחל עליהן שיעור מס מוגבל בסעיפים 125ג(ב) ו-125ג(ג) לפקודה. יודגש כי ריבית המחויבת בשיעור מס שולי חייבת בדמי ביטוח.

הכנסות פטורות ממס

סעיף 350(א)(7) לחוק הביטוח הלאומי פוטר מתשלום דמי הביטוח הלאומי הכנסה שאינה הכנסה כעובד שכיר או כ"עובד עצמאי" הפטורה ממס לפי כל דין, לרבות שכר דירה פטור ממס מהשכרה למגורים, למעט הכנסה מפנסיה מוקדמת כהגדרתה בסעיף 345ב(א) לחוק הביטוח הלאומי, ולמעט הכנסות ששר האוצר יקבע בעתיד בתנאים שבסעיף.

הכנסות מדמי שכירות

על פי סעיף 350(א)(7) לחוק הביטוח הלאומי ההכנסות מדמי שכירות שמפורטות להלן חייבות במס הכנסה ואינן חייבות בתשלום דמי ביטוח, החל משנת 2008:

דמי שכירות מחו"ל - לפי סעיף 122א לפקודה (כל שכר דירה שבמסגרת הסעיף: הכנסות בניכוי פחת וניכוי בשל פחת החייבות במס בשיעור מוגבל של 15%).

דמי שכירות למגורים בישראל - לפי סעיף 122 לפקודה (הכנסות ממגורים בלבד, החייבות במס בשיעור 10%).

להלן הבהרות נוספות הקשורות לחוזר 219/04 משנת 2004 ו-1368 משנת 2008.

בהתאם לחוות דעת משפטית שצוינה בחוזרים הכנסות משכר דירה למגורים בישראל (שרשומות בשומה כהכנסות הל"ע - אינן מיגיעה אישית) פטורות מדמי ביטוח ללא הגבלת סכום.

1. הפטור מדמי ביטוח לפי החוזר על הכנסות מהשכרת דירה למגורים בישראל אינו מוגבל בשלב זה בגובה ההכנסה מדמי השכירות (באופן שונה מהוראות מס הכנסה), ובלבד שמדובר בדירת מגורים בישראל המושכרת למטרת מגורים. מדובר בהכנסות שאינן מעבודה, ואינן מעסק או ממשלח יד (הל"ע).

2. כדי להפחית מהשומה הכנסה מהשכרת דירה למגורים שחויבה בשיעור מס שולי, המבוטח מעביר לפקיד הגבייה את העתק הדוח שהגיש למס הכנסה עם הנספח המעיד על חישוב ההכנסה משכר הדירה, את שומת המס ואת הסכמי שכר הדירה.
3. השכרת דירת מגורים לצורך עסק לא הייתה פטורה בעבר ואינה פטורה מתשלום דמי ביטוח (לדוגמה, משרד או גן ילדים). כאשר ההכנסה שמקורה בשכר דירה למגורים מופיעה בשומה בשדה 150 (משלח יד או עסק) - המבוטח מתבקש לתקן את השומה במס הכנסה.
4. המוסד לביטוח לאומי טרם פרסם הנחיות בעניין הכנסות משכר דירה למגורים שהיו פטורות מדמי ביטוח והפכו להכנסות מעסק בעקבות דיוני שומות בעקבות הלכת לשם ובירן בבית המשפט העליון. נמסר לנציגי המייצגים בישיבה במוסד לביטוח לאומי, כי פסיקת העליון קובעת גם למוסד לביטוח לאומי וכלל שפקיד השומה יקבע את סיווג ההכנסות האלה מעסק, גם המוסד לביטוח לאומי יתייחס להכנסה כהכנסה מעסק, כפוף למבחני הגדרת עובד עצמאי שבסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי.

חלוקת הכנסות שאינן מעבודה בין בני זוג

חוזר מספר 242/2004 והבהרות נוספות של מנהל הביטוח והגבייה בביטוח הלאומי, מפרטים את דרך הטיפול בחלוקת הכנסות שאינן מעבודה המשותפות לשני בני הזוג, שמקורן מנכסים הרשומים על שם שני בני זוג, או על שם אחד מהם.

כאשר בני הזוג מעוניינים לחלק את ההכנסה שאינה מעבודה כאמור לעיל, על כל אחד מהם לפתוח עיסוק של מבוטח עם הכנסות שאינן מעבודה בטופס 6101 ולצרף הצהרה חתומה על ידי שניהם.

הערות:

1. ההצהרות הן חד פעמיות. אין צורך להצהיר מחדש על אופן החלוקה בכל שנה.
2. כאשר המוסד לביטוח לאומי מקבל מידע מגורמים נוספים, הוא רשאי לנהוג במידע על פי הכללים שבחוזר (לדוגמה, בעת ביקורת גבייה בתביעה לגמלה).
3. האפשרות לחלוקת הנכסים על פי החוזר ניתנת בשנה השוטפת ובשנתיים שקדמו לה (על פי מכתב מיום 17.8.2006, שהרחיב את ההוראות משנה אחת לשנתיים שקדמו לשנה השוטפת).
4. החוזר עוסק בבני זוג נשואים, באלמנים ובגרורים.

סיווג הכנסות של חבר דירקטוריון

ביום 18.2.2013 הפיץ המוסד לביטוח לאומי הוראות לסניפים (חוזר ביטוח/1407) בנושא סיווג הכנסות של חבר דירקטוריון. להלן ההוראות:

בחוזר ביטוח 1315 מיום 26.10.2004, נקבע כי יש לראות בהכנסת "חבר דירקטוריון" כהכנסה שמקורה בסעיף 2(10) לפקודת מס הכנסה, דהיינו הכנסה שאינה מעבודה (הכנסה פסיבית), וזאת גם אם ההכנסה סווגה במס הכנסה כהכנסה ממקור עצמאי לפי סעיף 2(1) או 2(8) לפקודה.

במקרים אלה נקבע, כזכור, כי יש להפחית מהשומה שנתקבלה ממקור עצמאי את ההכנסה שנטען לגביה כי היא מהשתתפות בישיבות דירקטוריון, ולסווגה כהכנסה פסיבית.

החל משנת 2012 ובעקבות חוות דעת משפטית הוחלט שהכנסה שמקורה מישיבות דירקטוריון אשר צורפה או דווחה במס הכנסה כהכנסה ממקור עצמאי לפי סעיף 2(1) או 2(8) לפקודה תיבחן לפי הגדרת "עובד עצמאי" שבסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי.

הכנסה זו תצטרף לכלל הכנסת המבוטח שדווחה ממקור עצמאי. כך, שאם ישנה הכנסה ממקור עצמאי, הכנסת הדירקטור תתווסף אליה, ושתי ההכנסות יחדיו ייבחנו לפי הגדרת עובד עצמאי.

החל משנת 2012 לא יתאפשר יותר פיצול ההכנסות כנהוג בעבר.
הכנסה שדווחה כהכנסה ממקור 2(10) לפקודה, תמשיך להיחשב כהכנסה שאינה מעבודה כפי שקיים היום.

הערה: ההתייחסות לשכר דירקטורים בחברה פרטית או משפחתית היא שונה, שכן שכר דירקטורים בחברה פרטית או משפחתית ממילא צריך להיכלל במסגרת דיווחי השכר. זאת גם לפני שנת 2012, שכן מדובר בחלופת שכר לכל דבר ועניין.

קיצוז הפסד של עצמאי ממשכורת או מהכנסות פסיביות לעניין דמי ביטוח

ביום 3.4.2011 קבע בבית הדין האזורי לעבודה, כי לא ניתן לקבל החזר דמי ביטוח שנוכו ממשכורת, כאשר לצורך מס הכנסה נוכו מהמשכורת הפסדי המבוטחת כעצמאית (ב"ל 34797-10-10).
ביום 15.8.2016 דחה בית הדין האזורי לעבודה את תביעת מבוטח שביקש לצורך חישוב ההכנסה החייבת בדמי ביטוח לקזז מהכנסותיו שאינן מעבודה את ההפסד שנבע מעסקו (שכנראה לא קוזז בשומה). לדעת בית הדין, המחוקק יצר זיקה הדוקה בין ההוראות הנוגעות לתשלום דמי ביטוח לבין פקודת מס הכנסה והמוסד לביטוח לאומי גוזר את החבות בדמי ביטוח מהשומות של מס הכנסה (ב"ל 51979-01-16).

קביעת מעמדו של עובד עצמאי - כעובד שכיר

בית הדין האזורי בהביר באופן חד משמעי בעניינו של יובל דרור (ב"ל 20171-07-09 מיום 1.1.2012) כי צורת תשלום התמורה כעובד עצמאי במקום משכורת, אינה קובעת את מעמד המבוטח במוסד לביטוח לאומי (במקרה זה המשמעות הייתה אישור תביעת המבוטח לדמי אבטלה).

שיעורי דמי ביטוח נמוכים לזכאים לקצבאות מהביטוח הלאומי

פטור ממס לפי סעיף 9(5) לפקודה אינו מזכה באופן אוטומטי את הנכה בפטור מדמי ביטוח לאומי. פטור או הנחה מדמי ביטוח לאומי ניתנים רק למי שמקבל קצבת נכות כללית מלאה לשנה לפחות, או למי שמקבל קצבת נכות כללית מלאה לצמיתות (ועוד 36 חודשים בתנאים מסויימים לזכאים), או למי שמקבל קצבת נכות מעבודה בשיעור 100% לצמיתות, או שהוא מקבל קצבת אזרח ותיק (זקנה) בפועל, או שהוא זכאי לקבל קצבת אזרח ותיק אך בחר לקבל קצבת נכות מעבודה בגיל פרישה במקום קצבת אזרח ותיק.

עובד עצמאי שזכאי לקבל קצבת אזרח ותיק ובחר לקבל קצבת נכות מעבודה, פונה לפקיד גבייה מלא שכירים בסניף הביטוח הלאומי עם האישור ממחלקת אזרחים ותיקים כדי להקטין את שיעורי דמי הביטוח.

סעיף 320(ד) לחוק הביטוח הלאומי קובע שאם "היה אדם זכאי, לולא הוראות סעיף זה, ליותר מגמלה אחת, הברירה בידו לקבל אחת מהן". כלומר, כאשר למבוטח מגיעות שתי קצבאות: קצבת נכות מעבודה וקצבת נכות כללית - בו זמנית, הוא חייב לבחור באחת מהן, עם כל הזכויות והחובות של הגמלה שבחר.

דיווח על הכנסה שמקורה מפיצוי בגין אובדן כושר עבודה הכנסה של עובד עצמאי מאובדן כושר עבודה תסווג כהכנסה ממקור 2(5) - פסיבי ולא ממקור 2(1) או 2(8) אקטיבי. החל משומות 2017 אין לצרף הכנסה מאובדן כושר עבודה להכנסות ממקור עצמאי.

סוגיות הקשורות למעסיקים לשכירים ולמיסוי רווחי חברה

"עובד" הגדרת

הגדרת "עובד" כוללת את הסוגים העיקריים, כדלקמן:

1. עובד העובד אצל מעסיקו כשכיר ומתקיימים יחסי עבודה (לרבות בני משפחה על פי ההגדרה שבסעיף 1 בחוק, גם כשאין מתקיימים יחסי עבודה).
2. עובד, המועסק כעצמאי אך נחשב לעובד שכיר כלפי המוסד לביטוח לאומי בלבד, בהתאם לצו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, בהתקיים התנאים הקבועים בצו. דוגמאות: עובד ניקיון או חצרן, מורה, מרצה או מדריך, אמנים, מורי דרך, ספורטאים ועוד סוגי מבוטחים, בתנאים שנקבעו בצו האמור.
3. לעניין תשלום דמי ביטוח רואים כעובד גם את מי ששכרו נקבע בחוק, או בהחלטת הכנסת או על פיה, ואת החייב בתשלום השכר רואים כמעסיקו (סעיף 334 לחוק הביטוח הלאומי).
4. חבר אגודה שיתופית וחבר קיבוץ, כמפורט בחוק.
5. בחבורת עובדים, בין שהיא תאגיד ובין שאינה תאגיד, רואים לעניין חוק הביטוח הלאומי את כל אחד מבני החבורה כעובדו של האדם שמסר לחבורה את העבודה, אם היו רואים כך אילו היה קיים קשר ישיר בינו לבין כל אחד מבני החבורה.
6. עובד שכיר בארץ שמעסיקו אינו תושב ישראל מדווח במוסד לביטוח לאומי כעובד החייב בעד עצמו, משלם דמי ביטוח כעובד עצמאי ומבוטח כעובד שכיר.
7. עובד בחל"ת (כולל עובדת בחל"ת ובחל"ד ללא דמי לידה) החל מהחודש השלישי המלא, מדווח בעד עצמו ומשלם דמי ביטוח בהתאם.
8. עובד לשעה לצורך עסקו או משלח ידו של המעסיק, אם כלל מספר שעות העבודה אצל אותו מעסיק עולה על ארבע שעות בתוך שבועה ימים רצופים (עובד לשעה: מבוטח שהקשר בינו לבין מעסיקו הוא לתקופה שאינה עולה על שבועה ימים רצופים, כולל בהעסקה במשק בית).

המבחנים "המסורתיים" לקביעת יחסי עבודה

המבחנים לקביעת יחסי העבודה התפתחו במהלך השנים. ניתן לראות כי בית הדין נוקט ב"מבחן המעורב", כלומר, בוחן את משקלם של מספר מבחנים כאשר החשוב ביותר הוא "מבחן ההשתלבות". בעבר, מי שהיו בידיו השליטה והפיקוח היה המעסיק, ויתר המבחנים היו חשובים פחות. כיום, חלה התפתחות רבה במבנה ההעסקה. עובדים רבים עובדים מהבית או דרך חברות העסקה, קשה לפקח עליהם, כלי העבודה שייכים להם, שעות העבודה אינן מוגדרות ובכל זאת הפסיקה מכירה בהם כעובדים.

חשוב לציין, שהעובדה שהעובד מקבל כל חודש תלוש משכורת ומדווח כשכיר, אינה, כשלעצמה, תנאי מספיק לכך שמתקיימים יחסי עבודה. כאשר מתקיימים יחסי עבודה, המעסיק חייב לפרט את רכיבי המשכורת בתלוש השכר ולדווח כחוק על העובד.

חובת המעסיק לדווח ולשלם דמי ביטוח הינה מוחלטת ואינה ניתנת להתניה. אם נכרת הסכם עבודה ששולל מהעובד זכויות המוקנות לו בחוק, ההסכם בטל מעיקרו בהקשר להתניה זו.

קבוצות של מבוטחים בהן קיים ספק באשר לקיום יחסי עבודה

קרובי משפחה - קיימת הגדרה מיוחדת בחוק הביטוח הלאומי לבני משפחה (המוגדרים: כהורים, ילדים, נכדים או אחים).

עובד - לרבות בן משפחה, אף אם אין בינו לבין קרובו המעסיקו יחסי עבודה, ובלבד שהוא עובד במפעל, באופן סדיר ובעבודה שאילולא עשה אותה הוא, הייתה נעשית בידי עובד.

ההגדרה אינה כוללת בן או בת זוג, ולכן לפי עמדת הביטוח הלאומי, בין בני זוג חייבים להתקיים יחסי עבודה כדי שאחד מבני הזוג ייחשב כשכיר של בן הזוג השני, שאם לא כן, כל אחד מהם יחויב בדמי ביטוח בהתאם לחוק ולתקנות.

בעלי שליטה בחברה - קיים ספק אם מתקיימים יחסי עבודה בין בעלי השליטה לבין החברה. הסוגיה נבחנת בדרך כלל בעת תביעה לגמלה.

בעלי השליטה בחברת מעטים אינם זכאים לדמי אבטלה ולזכויות בפירוק חברה, והם אינם משלמים דמי ביטוח בעבור ענפי ביטוח אלה, וזאת החל מחודש ינואר 2004.

אחרים - נותני שירותים למיניהם, ועובדים שחתמו על חוזה העסקה בלי שבחנו קיום יחסי עבודה כראוי.

חוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987

חוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987 (להלן - "חוק שכר מינימום") ותקנות שכר מינימום (נוער עובד וחניכים), התשמ"ח-1987 קובעים שלכל עובד מגיע שכר שאינו נמוך משכר מינימום שנקבע בחוק. לעתים בהסכם קיבוצי בענף מסויים כלול שכר מינימום שהוא גבוה משכר המינימום שבחוק שכר מינימום. לדוגמה: בענף הבנייה והשיפוצים. שכר המינימום לנוער נמוך מהשכר שהוצג לעיל וכך גם שכר מינימום לבעלי יכולת עבודה מופחתת (אנשים עם מוגבלויות).

שכר המינימום יכול להיות לשעה, ליום או לחודש, ואינו כולל שעות נוספות, תוספת ותק, החזרי הוצאות, מענקים על בסיס שנתי ועוד, אלא תשלומים קבועים בלבד, כמפורט בחוק שכר מינימום. שכר המינימום שונה מעובד לעובד, ותלוי בחלקיות המשרה וברכיבי השכר השונים.

לפי סעיף 348(ב) ולוח י"א עובד שכיר ישלם ביטוח לאומי כאילו הכנסתו היא הסכום המזערי (שכר מינימום) של החודש הראשון ברבעון. והכנסה זו תהיה גם ההכנסה המבוטחת שלו לעניין גמלאות מחליפות שכר.

החל ממשכורת חודש אפריל 2018 שכר המינימום הוא 5,300 ש"ח לחודש. שכר המינימום לשעה הוא 29.12 ש"ח לשעה לאור קיצור שבוע העבודה ל-42 שעות שבועיות, וחלוקת שכר המינימום החודשי ל-182 שעות במקום ל-186 שעות בחודש.

הכנסות עובד שכיר הפטורות מתשלום דמי ביטוח

חוזר ביטוח לאומי 1479 מה-21.2.2019 מפרט את המצבים שבהם הכנסת עובד שכיר פטורה מתשלום ביטוח לאומי. להוספת רכיב שכר פטור שאינו מופיע ברשימת הרכיבים הפטורים שבחוזר, יש לפנות למוסד לביטוח לאומי לקבלת אישור מראש.

תשלום דמי ביטוח בתקופת חופשה ללא תשלום (חל"ת)

מי שנמצא בחל"ת בהסכמת המעסיק לפחות חודש קלנדרי אחד מלא (או בחל"ד ללא זכאות לדמי לידה), ובתקופה זו אינו עובד אצל מעסיק אחר ואינו עובד עצמאי, מעסיקו ינהג כאמור להלן: בכל אחד מהחודשים הראשונים (2 חודשים) של החל"ת על המעסיק לדווח על העובד ולשלם דמי ביטוח מינימליים. המעסיק רשאי לנכות סכום זה מכל סכום שיגיע לעובד ממנו (כמפורט בתקנה 6(ג) להוראות המיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח).

סכום דמי הביטוח המינימליים נגזר משכר המינימום כפול 6.57%. בתקופה הזו העובד בחל"ת מבטח לכל ענפי הביטוח, למעט לענף פגיעה בעבודה ולענף זכויות בפירוק חברה ופשיטת רגל של מעסיק. הכוונה **לחודש מלא או לחודשיים מלאים**, שבהם העובד נמצא בחופשה ללא תשלום. כאשר העובד עובד אפילו יום עבודה אחד בחודש, ישולמו דמי ביטוח בעד יום העבודה בלבד. החל מהחודש השלישי של החל"ת על המבוטח לשלם דמי ביטוח בעצמו, לרבות מבטחת בחל"ת (לפי עמדת המוסד לביטוח לאומי יחסי העבודה הושעו ולא נותקו). יש לפנות למוסד לביטוח לאומי בסניף המגורים, למחלקת גבייה ממבוטחים שאינם שכירים (גל"ש). כל עוד לא נותקו יחסי העבודה, לא תיחשב מבטחת כאמור שאינה עובדת לעקרת בית נשואה או לאלמנה בת קצבה לעניין הפטור מתשלום דמי ביטוח.

תקופת אכשרה לדמי לידה

בבחינת תקופת אכשרה לדמי לידה מובאים בחשבון החודשיים הראשונים של חל"ת, כאמור לעיל, אם הם לפני היום הקובע לזכאות לדמי הלידה.

מבטחת בחופשת לידה

המוסד לביטוח לאומי פרסם הבהרה בעניין מבטחות בחופשת לידה, שמאריכות את החופשה בלי שמגיעים להן דמי לידה לתקופת ההארכה, לפי תיקון מספר 46 לחוק עבודת נשים, התשי"ד-1954. בגין מבטחות אלה המעסיק משלם דמי ביטוח במעמד של חופשה ללא תשלום, ולכן החל מהחודש השלישי המלא של החל"ת חובת התשלום מוטלת על המבטחת כפי שהוסבר לעיל. החידוש בהבהרה של הביטוח הלאומי הוא ההתייחסות לחופשת הלידה כאל חל"ת, אף שהמבטחת נמצאת עדיין בחופשת לידה. כיוון שלא משתלמים לה דמי לידה - רואים בה עובדת בחל"ת לעניין הביטוח הלאומי.

התשלום של המעסיק הוא בעבור חודש מלא שלא הייתה בו העסקה, ולכן המעסיק לא ישלם את המינימום בעבור חודש שבו המבטחת עדיין מקבלת דמי לידה, אלא מהחודש העוקב. כמו כן לא ישולם המינימום בחודש שבו חזרה העובדת לעבוד, שכן בגין חודש זה ישלם המעסיק בעבורה בגין ימי עבודתה בפועל.

צו סיווג מבטחים וקביעת מעבידים

מי שמשלם תשלומים למרצים, למדריכים, לשומרים, לשחקנים, למורי דרך ולאחרים, חייב לבחון אם מתקיימים יחסי עבודה לפי חוקי העבודה. אם לא מתקיימים יחסי עובד ומעסיק, המשלם חייב לבחון אם תנאי העבודה מחייבים אותו לנכות מנותני השירות האלה דמי ביטוח כעובדים שכירים ולדווח עליהם למוסד לביטוח לאומי, בהתאם לצו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבטחים וקביעת מעבידים.

עמדת המוסד לביטוח לאומי שהובהרה בפגישות עם נציגי המייצגים היא, שתנאי הצו נבחנים במשך 12 חודשים רצופים מיום ההופעה או ההרצאה הראשונה. על המשלם להיערך לניכוי דמי הביטוח לפי הצו כבר בתשלום הראשון, או לתקן את הדוחות. עוד נמסר כי הדיווח למוסד לביטוח לאומי ותשלום דמי הביטוח לפי הוראות הצו נעשה על ההכנסה ללא המע"מ, בהתאם לחודש שבו ניתן השירות ולא לפי חודש התשלום, כאמור בסעיף 344 לחוק הביטוח הלאומי.

חשוב שהמשלם יקפיד על מילוי האישור לעובד. בין היתר עליו לכלול באישור את הסכום שממנו נוכו דמי ביטוח, את דמי הביטוח הלאומי שנוכו, את דמי ביטוח הבריאות שנוכו, את התשלום שהמשלם העביר למוסד לביטוח לאומי ואת פרטי סניף הביטוח הלאומי.

לצורך זכאות לגמלאות, המשלם אמור למסור לנותן השירות אישור חודשי ולא אישור שנתי על ההכנסות בחודש שבו עבד בפועל. מי שמשלם תשלום על פי הצו האמור ומנכה דמי ביטוח ממקבל התשלום, מדווח למוסד לביטוח לאומי מדי חודש בטופס 102. פעם ברבעון יש להעביר את קובץ המבוטחים הללו למוסד לביטוח לאומי.

הכנסות מהופעה אמנותית לאחר התיקון בצו סיווג מבוטחים

בחודש מרץ 2018 תוקן פרט 13 לתוספת הראשונה בצו המפרט את התנאים שבהם נכללת הופעה אומנותית במסגרת הצו. לאחר התיקון חל הצו בכל מקרה של הופעה אומנותית, כמפורט בצו, שלגביה נערך הסכם עבודה בכתב לסדרה של חמש הופעות לפחות או לרבע שנה לפחות. בחודש אפריל 2019 הגיע המוסד לביטוח לאומי להבנות עם האיגודים המקצועיים של המפיקים והשחקנים לגבי הקריטריונים להחלת הצו.

חובת דיווח חודשית ורבעונית

המשכורת המדווחת למוסד לביטוח לאומי מהווה בסיס לגמלאות. לכן, לפי סעיף 344 לחוק הביטוח הלאומי, יש לדווח מדי חודש על השכר הרגיל, גם אם השכר שולם באיחור. על בעלי שליטה להקפיד **לקבל** שכר באופן שוטף, כפי שנהוג לשלם לשאר העובדים. בעלי שליטה ולעתים גם בני משפחה מתבקשים לעתים לצרף לתביעה לגמלה מחליפת שכר (כמו דמי לידה), דף בנק שכולל הפקדת משכורות אחרונות. החל בחודש ינואר 2010 המעסיקים חייבים לדווח למוסד לביטוח לאומי, נוסף על הדיווח החודשי, דיווח שמי מפורט באופן ממוכן בלבד, פעם ברבעון.

אחריות המעסיק לדיווח ולתשלום דמי הביטוח

מעבר למיצי הזכויות של העובד, יש חשיבות לדיווח ככלל, ולדיווח על סכום ההכנסה האמיתי בפרט, לאור האפשרות שיש למוסד לביטוח לאומי לתבוע מהמעסיק את דמי הביטוח שלא שולמו לרבות חלק העובד (מגולם) עם הצמדה וקנסות וכן את היוון הגמלה ממעסיק שלא דיווח על העובד או שלא שילם כחוק את דמי הביטוח במועד, לפי סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי. סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי מאפשר למוסד לביטוח לאומי לגבות ממעסיק שלא נרשם, שלא דיווח על עובדיו או שלא שילם דמי ביטוח בעדם, וקרה מקרה המזכה בגמלה לפני הסדרת הדיווח והתשלום, את היוון הגמלאות העתידיות בכסף שהמוסד לביטוח לאומי שילם וישלם לעובד, ואת

השווי הכספי של הגמלאות בעין שהזכאי קיבל בקשר לאותו המקרה. בסעיף 369 אין החרגה לגבי מעסיקי עובדי משק בית ולכן כל עוד אין הוראה אחרת, מעסיקי משק בית כלולים בהוראות האלה בדומה למעסיקים אחרים.

הגבייה לפי סעיף 369 לחוק היא בנוסף על גביית דמי הביטוח שלא שולמו, כולל חלק העובד (מגולם) יחד עם הצמדה וקנסות. סעיף 369 לא הגביל את המוסד לביטוח לאומי בסוג הגמלה שבגינה הוא רשאי לתבוע את ההחזר. לאי דיווח על עובד ו/או אי תשלום דמי ביטוח יש גם היבטים פליליים לפי סעיף 398 לחוק הביטוח הלאומי.

סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי תוקן במסגרת חוק ההסדרים לשנת 2017 בנוגע למקרה המזכה בגמלה שקרה במועד זה ואילך.

בסעיף המתקן הוגבל בתקרה הסכום המרבי שהביטוח הלאומי רשאי לגבות מהמעסיק, כך שהחייב יהיה אמנם לפי סכום הגמלה המהווה, אך לא יותר מסכום מרבי לפי שלוש מדרגות בהתאם למשך ביצוע העבירה. הסכום המרבי האמור לא יעלה על 20 פעמים השכר הממוצע במשק (205,460 ש"ח בשנת 2019) בעבור אי רישום או אי תשלום לתקופה שעולה על 12 חודשים.

בסעיף מודגש כי המוסד לביטוח לאומי חייב למצות את זכותו לתבוע שיפוי מכוח סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי לפני הפעלת סעיף 369 לחוק. סעיף 369 יחול על חלק מהסכום שלא נגבה לפי סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי.

תשר (טיפ) למלצרים

ביום 26.3.2018 דן בית הדין הארצי בשני פסקי דין ונתן החלטה תקדימית בעניין התשר במסעדות, בבתי קפה וכד', המשנה הלכות ידועות לפיהן היה קיים מבחן הוולונטריות ואופן הרישום בספרי העסק. בית הדין הארצי מדגיש שההלכות החדשות הן לעניין הביטוח הלאומי ומשפט העבודה, כל עוד אין חקיקה. בית הדין אינו מתערב בדיני המס והמע"מ, אך הקביעה שלו שהתשר הוא הכנסה ששייכת לבית העסק לעניין משפט העבודה ודיני הביטוח הלאומי היא בעלת משמעות עקיפה גם על מס ערך מוסף, על ניכוי במקור של מס הכנסה, על ניהול ספרים וגם על חוקים נוספים (כמו הגבלת השימוש במזומן).

בית הדין הארצי קבע כי:

- יש לראות בתשר הכנסה ששייכת לבית העסק והכנסתם של עובדי שרשרת השירות משכר עבודה אצל המעסיק, מבלי אפשרות להפריד בין השניים, הן במישור דיני הביטוח הלאומי והן במישור משפט העבודה. פסק הדין קובע הלכות לעניין משפט העבודה והביטוח הלאומי ואינו קובע הלכות לעניין המס והמע"מ, אך מטבע הדברים, יש השפעה על כל ההתנהלות של המעסיקים במסעדות ובבתי קפה.
- התשר ניתן כיום על ידי הלקוח לכל שרשרת השירות ולא רק למלצר ולכן בית הדין מכנה את מקבלי התשר - עובדי שרשרת השירות.
- כל הכנסה מתשר תיחשב כשכר עבודה, בין אם התשר נרשם בספרי המסעדה או שלא.
- לגבי הוולונטריות שבתשלום התשר קובע בית הדין כי תשלום התשר הוא נוהג מושרש היטב שעולה כדי נורמה משפטית מחייבת ולא כפעולה שמקורה ברצונו הטוב של הלקוח.
- השירות שעובדי שרשרת השירות נותנים ללקוח הוא במסגרת עבודתם הרגילה ולכן כספי התשר הם הכנסת עבודה מהמעסיק, גם אם התשר משולם ישירות למלצר, גם אם שולם מרצון

הלקוח ללא דרישה מפורשת בחשבון שהוגש ללקוח, גם אם שולם באמצעי תשלום נפרד מהחשבון ולא עבר דרך קופת המסעדה, גם אם לא הועבר פיזית מהמלצר למעסיק וגם אם לא נרשם בספרי המסעדה או ביומן השירות.

6. בהיעדר התניה מפורשת אחרת בטופס הודעה לעובד על תנאי העבודה, או בדרך אחרת כדין, ברירת המחדל היא כי מעסיק רשאי לעשות שימוש בכספי התשר לשם תשלום שכר עבודה בלבד לעובדי שרשרת השירות. כלומר, בהיעדר הסכם עבודה שקובע אחרת, המעסיק אינו רשאי להשתמש בכספי התשר לתשלומי החובה שלו, לחלקו בהפרשות לפנסיה או לזכויות סוציאליות שהוא חייב בהן. את אלה יש להעביר בגין מלוא השכר שכולל את כספי התשר, והכול חייב למצוא ביטוי בחובות הרישומיות שבהן חב המעסיק על פי חוק הגנת השכר.
7. המעסיק רשאי להגיע להסכמה עם עובדי שרשרת השירות בדבר התניה החורגת מברירת המחדל האמורה, אך המעסיק לא ישלם לעובד שכר בשיעור הנמוך משכר המינימום על פי חוק, או מהשכר שבהסכם העבודה, כגבול. ההתניה החורגת כפופה לכל דין, לחוק המגן, להסכמים קיבוציים ולצווי הרחבה.
8. מהשכר שכולל את התשר המעסיק מנכה את כל תשלומי החובה שיש לנכות משכר העובד.
9. בקרות מקרה המזכה בגמלה, המוסד לביטוח לאומי אמור לחשב את הגמלה על יסוד הכנסת העובד שכוללת את כספי התשר, גם אם המסעדה לא דיווחה למוסד לביטוח לאומי על התשר כמשכורת ו/או לא שילמה דמי ביטוח כחוק.
10. הגדלת המשכורת משפיעה על כל הגמלאות מחליפות השכר כמו דמי לידה, דמי פגיעה, דמי תאונה, דמי אבטלה ותגמולי מילואים. השפעה נוספת היא על גמלאות אחרות כמו קצבת נכות כללית.
11. במקרה שבו לא שולמו דמי הביטוח על כספי התשר, קובע בית הדין כי המוסד לביטוח לאומי אמור לשקול אם הוא רשאי לחזור אל המעסיק בתביעת שיפוי.

המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזר המבהיר כי הכנסה מתשר היא הכנסת עבודה של העובד ממעסיקו לפי סעיף 2(2) לפקודה, והמעסיק נדרש לנהוג בסכום התשר כפי שהוא נוהג בכל רכיב אחר של שכר. התשר נכלל בגדר שכר עבודה מכוח הוראות סעיף 2(א) לחוק שכר מינימום ולכן העובד זכאי לקבל מהמעסיק שכר עבודה שלא יפחת משכר המינימום.

תשלום לאחר ניתוק יחסי עבודה

לעתים משולם לעובד שכר תשלום לאחר שנתקו יחסי העבודה, ויש לשלם בגינו דמי ביטוח. יש להבחין בין תשלום שניתן לאחר ניתוק יחסי עבודה אשר מוגדר כשכר עבודה (כגון: הפרשי שכר ובונוס), לבין מצב שבו התשלום במהותו הוא פיצוי שניתן רק לאחר שנתקו יחסי העבודה ועקב ניתוקם (כגון: פיצויי פיטורין ופדיון ימי חופשה - שפטורים מתשלום דמי הביטוח).

פיצוי בשל אי מתן הודעה מוקדמת לפי החוק נחשב בגדר משכורת.

נקבע במוסד לביטוח לאומי שדמי הביטוח בעבור תשלום שכר עבודה למי שנתקו יחסי העבודה, ישולמו כמקובל לעניין מי שלא נותקו בעבורו יחסי העבודה, אך המועד שאליו ייוחס החיוב יהיה המועד שבו נותקו יחסי העבודה וחלוקת ה"תשלום הנוסף" תתבצע בהתאם. התשלום בפועל של דמי הביטוח יהיה לפי מועד תשלום שכר העבודה.

מיליון טופס 101 וטופס 103

יש לבקש מכל עובד למלא טופס 101 מיד עם תחילת העבודה, לצרף צילום של תעודת הזהות שלו ומסמכים הקשורים לקצבאות שהוא מקבל מהמוסד לביטוח לאומי. טופס 103 ממלא מי שחל עליו צו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, בייחוד אם זה מקום עבודתו היחיד כ"שכיר". יש להקפיד לדרוש דיווח מעודכן מדי שנה, לרבות פרוט ההכנסות הנוספות באופן ברור.

חובת ניהול פנקס שכר ותלוש שכר

סעיף 24 לחוק הגנת השכר קובע את חובת המעסיק לנהל באופן מפורט את שכר העובדים. הסעיף מפרט את כל המידע שעל המעסיק לפרט בפנקס השכר ובתלוש המשכורת שניתן לעובד. ביתר: פרטי השכר, תקופת התשלום, מספר ימי עבודה, מספר שעות עבודה, מספר ימי חופשה וימי מחלה, השכר ששולם לפי מרכיביו, הניכויים מן השכר ופרטי הפירעון. הסעיף אינו מבחין בין העובדים, ולכן הפירוטים האמורים יבוצעו גם בעבור משכורות בעלי השליטה. הסעיף קובע גם אחריות לנושא המשרה בתאגיד וענישה למי שלא מקיימים את החוק.

תיאום דמי ביטוח מראש והחזר דמי ביטוח בדיעבד

- מבוטח שיש לו הכנסות משני עיסוקים או יותר (לרבות מפנסיה מוקדמת המשולמת לפני גיל פרישה), משלם דמי ביטוח על פי סדר החיוב המפורט להלן ובאופן המפורט להלן, אך לא יותר מההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח וזכאי לשיעור מופחת רק פעם אחת:
1. מהכנסותיו כעובד שכיר המעסיק מנכה את דמי הביטוח.
 2. כאשר הוא נכלל בהגדרת "עובד עצמאי" בחוק הביטוח הלאומי, הוא משלם דמי ביטוח בעד עצמו.
 3. מהכנסות "פסיביות": הכנסות שאינן מעבודה כעובד שכיר או כעובד עצמאי (ואינן פטורות מדמי ביטוח על פי החוק או על פי התקנות), הוא משלם דמי ביטוח בעד עצמו.
 4. מהכנסותיו מפנסיה מוקדמת (פנסיה המשולמת לפני גיל הפרישה), משלם הפנסיה מנכה את דמי הביטוח.

האחריות לניכוי דמי ביטוח בשיעור המלא

האחריות לתשלום דמי הביטוח במלואם מוטלת על העובד השכיר שעובד אצל מעסיקים שונים לפי סעיף 342(ד) לחוק הביטוח הלאומי. תקנות התיאום נקבעו לפי הוראות סעיף 342(ה) לחוק שקבעו בין היתר את חובת המעסיק לניכוי בשיעור המלא למי שעובד אצל מעסיק נוסף. כאשר למבוטח יש בעיסוקו כעובד שכיר (לרבות לפי צו סיווג מבוטחים) כמה מקורות הכנסה (לרבות פנסיה מוקדמת) או שיש לו פנסיה מוקדמת משני מקורות או יותר, יש לקבוע מי המעסיק העיקרי ומי המעסיק המשני, ובהתאם נערך ניכוי דמי הביטוח. המעסיק העיקרי מנכה מהעובד שיעור מופחת (3.5% בשנת 2019) ושיעור מלא (12% בשנת 2019). המעסיק המשני מנכה מהעובד שיעור מלא, אלא אם נערך תיאום כפי שיוסבר בהמשך. המעסיק העיקרי לעניין תיאום דמי ביטוח הוא המעסיק שעובדו הצהיר בטופס 101 שאצלו הוא משתכר "משכורת חודש". כלומר, אותו מעסיק מנכה מס הכנסה משכר העובד על פי לוח הניכויים של מס הכנסה.

המעסיק המשני הוא המעסיק שעובדו הצהיר בטופס 101 שאצלו הוא משתכר "משכורת נוספת" (המעסיק מנכה משכרו של העובד את שיעור המס המרבי, או שיעור מס אחר שקבע פקיד השומה). אם יש יותר משני מעסיקים, אזי העובד יבחר מי מהם הוא המעסיק העיקרי ויצהיר על כך בטופס. בטופס 620 שנמצא באתר הביטוח הלאומי מובהר כי המעסיק ינהג לפי ההצהרה בטופס 101 ואין להפנותו למוסד לביטוח לאומי לצורך קבלת אישור על ניכוי כמעסיק עיקרי. העובד חייב לעדכן את כל מעסיקיו בכל שינוי בהצהרה בטופס 101.

כאשר עובד שכיר מקבל גם פנסיה מוקדמת, הפנסיה היא ה"מעסיק המשני" לעניין תיאום דמי הביטוח. כלומר, כאשר לעובד יש משכורת ופנסיה מוקדמת, תיאום דמי הביטוח נערך בפנסיה אף על פי שבמס הכנסה התיאום נעשה במשכורת.

כאשר לעובד שכיר ההכנסה הנוספת היא ממשלח יד או שהיא הכנסה פסיבית, אין לערוך תיאום דמי ביטוח במשכורת כיוון שהחישוב נערך בתחום "גבייה מלא שכירים" במוסד לביטוח לאומי. אם ההכנסה מהמשכורת נמוכה מ-60% מן השכר הממוצע במשק אזי יש לשלוח את התלוש (או התלושים) למחלקת גבייה מלא שכירים בסניף המוסד לביטוח לאומי, כדי לעדכן את שיעורי דמי הביטוח המופחתים בהכנסה הנוספת.

כאשר אין צורך למלא טופס 101, כמו למשל בתשלום על פי צו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, העובד ממלא טופס 103/בל, ומצהיר אם זה מקום עבודתו היחיד כ"עובד שכיר" או שיש לנכות דמי ביטוח כמעסיק משני. ברירת המחדל של מעסיק, כאשר מבוטח הכולל בצו סיווג מבוטחים לא מילא טופס 103, היא שזה מקום עיסוקו המשני של המבוטח, ועליו לנכות מהעובד דמי ביטוח בשיעור המלא.

תיאום דמי ביטוח מבוצע לעובד בלבד ובאחריותו. אין תיאום דמי ביטוח למעסיק.

דמי אבטלה

החל מיום 1.4.2013, נקבעה תקופת אכשרה אחידה לכל סוגי העובדים השכירים, שנמנית בחודשים (ולא בימים). הזכאות לדמי אבטלה מושגת לאחר צבירת 12 חודשי עבודה מתוך 18 החודשים שקדמו לתקופת האבטלה, שבהם עבד העובד יום אחד או יותר מהימים בחודש. החל מיום 1.12.2017 תוקן החוק כך שבחישוב תקופת האכשרה ימנו את 18 החודשים בלי למנות תקופה שתחילתה ביום שבו הפסיק המבוטח את עבודתו בפעם האחרונה לפני התאריך הקובע וסיומה בתאריך הקובע, ובלבד שתקופה זו לא תעלה על 3 חודשים. המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזר בנדון.

החל מאפריל 2013 דמי האבטלה מחושבים על בסיס ממוצע השכר בששת חודשי העבודה האחרונים, כך שהשכר היומי הממוצע משקף את השכר הריאלי של העובד. נמסר מהמוסד לביטוח לאומי כי בתנאים מסויימים ובהתאם לשיקול הדעת של הפקיד, אפשר לדלג גם על חודשים שבהם מעסיק מקטין את השכר בצורה שרירותית ללא הקטנת היקף המשרה.

בדצמבר 2015 פרסם המוסד לביטוח לאומי הוראות הקשורות לחישוב בסיס ממוצע השכר בששת החודשים הקלנדריים האחרונים שלפני התאריך הקובע:

1. אפשר "לדלג" על חודש שבו השכר מופחת בשל מחלה או תאונה, ואף עקב טיפול בבן משפחה שחלה, עם המצאת אישורי מחלה או תאונה.
2. אפשר להכליל את חודש העבודה האחרון שלפני התאריך הקובע במניין ששת החודשים הקלנדריים, אף אם העובד לא עבד עד סוף החודש, ובלבד שהעובד לא התייצב בלשכת התעסוקה באותו החודש.

מעסיקי עובדים במשק בית

על פי הוראת המוסד לביטוח לאומי יש לדווח על העסקת עובד משק בית עם הפרטים המלאים של העובד.

יש לדווח גם על עובד תושב חוץ ולרשום את מספר הדרכון במקום מספר תעודת זהות. יש לחשב את דמי הביטוח בשיעור המתאים בעד עובד תושב חוץ. מומלץ שלא להעסיק עובד שאינו חוקי אך מי שמעסיק עובד כאמור חייב לבטח אותו במוסד לביטוח לאומי.

יש לזכור שמעסיק שאינו משלם דמי ביטוח בעבור עובד עלול להידרש לשלם את דמי הביטוח בצירוף הצמדה וקנסות, ולעתים אף להיתבע להחזיר גמלה שהמוסד לביטוח לאומי שילם וישלם לעובד. כאשר העובד תובע גמלה, אשר ייתכן שלא היה זכאי לה בשל העובדה שהוא עובד במשק בית, עלול המעסיק להיחשד כמי שסייע לעובד לקבל גמלה שלא כדין אם לא דיווח כדין על העובד.

מעסיקי עובדים במשק בית נדרשים לדווח על העובדים פעם ברבעון כולל את פרטי העובד וכן את פירוט השכר ושעות העבודה בכל חודש. באתר הביטוח הלאומי באינטרנט אפשר לדווח מדי חודש.

כאשר עובד ניקיון מועסק בבית פרטי והתגמול בעד העבודה משולם על ידי בעל הבית הפרטי ישירות לחברה ששלחה את העובד - חובת תשלום דמי הביטוח חלה על החברה/המעסיק, ולא חלה שום חובה מבחינת האדם הפרטי בהקשר לתשלום דמי הביטוח (הובהר בפגישה של נציגי הלשכות עם עו"ד דני זקן ונציגי תחום הביטוח ביום 10.2.2018).

עובד במשק בית מוגדר במוסד לביטוח לאומי כמי שמועסק בעבודות שוטפות ורגילות במסגרת ביתו הפרטי של המעסיק או בעבודות ניקיון בבניין משותף. נכללים גם מי שעוסקים בטיפול בילדים, במבוגרים, בקשישים ובסיעודיים. לא נכללים מי שעוסקים בעבודות לצורך עסקו או משלח ידו של המעסיק.

מדובר בעבודות שבטבען נחוצות לשמירה על אחזקה תקינה ועל תפקוד משק הבית הפרטי (ולא העסק) ו/או הבניין המשותף וסיוע לבעל הבית הפרטי ו/או לבני ביתו בניהול משק הבית.

בין היתר נקבעו בהוראות מי שאינם כלולים בין העבודות במשק הבית לצרכי הדיווח למוסד לביטוח לאומי: הוראה פרטית והנחיית סדנאות, גננים שעיקר עיסוקם בגננות וכן ניקיון ואחזקת עמותות. החל מחודש נובמבר 2019 נקבע שעבודות ניקיון ואחזקה תמורת שכר ולא בהתנדבות במוסדות דת (בתי כנסת, מסגדים וכנסיות) נכללים במסגרת עבודות במשק בית.

להלן העקרונות **המצטברים** שעל פיהם נחשב מבוטח לעובד במשק בית, על פי המוסד לביטוח לאומי:

1. המעסיק הוא אדם פרטי (או ועד בית, או קבוצת הורים) והעבודה אינה לצורך עסקו או משלח ידו.
2. העבודה נחוצה וחיונית, ואילו לא היו מעסיקים את העובד אזי היו מעסיקים עובד אחר במקומו.
3. לעובד במשק הבית משולם שכר ריאלי (ולא סמלי) והוא אינו עובד בהתנדבות או ללא שכר.
4. העובד במשק הבית אינו מבצע את העבודה במסגרת עזרה הדדית טבעית בין בני המשפחה או בין חברים.
5. העבודה שמבוצעת נמדדת בכסף ומוערכת כשכר עבודה במסגרת קשר חוזי להסדרת זכויות וחובות בין עובד למעסיקו.
6. עיקר העבודה נעשה באופן סדיר וקבוע במסגרת שעות עבודה או ימי עבודה קבועים.
7. העובד במשק הבית מחויב לבצע את העבודה באופן אישי.

8. העובד במשק הבית אינו מעסיק עובדים בביצוע העבודה.

9. היקף העבודה ריאלי וסביר ביחס לסוג העבודה.

הקבלן - כמעסיקם של עובדי קבלן המשנה (בעבודות בנייה)

על פי סעיף 355 לחוק הביטוח הלאומי הותקנו תקנות בדבר חובת קבלן להודיע על ביצוע עבודה באמצעות קבלן משנה ובדבר דינו של קבלן שלא קיים את החובה האמורה. תקנות אלו הן: תקנות הביטוח הלאומי (דינים וחשבונות של קבלנים), התשי"ח-1957.

התקנות קובעות כי קבלן המבצע עבודות בנייה באמצעות קבלן משנה, יודיע למוסד לביטוח לאומי, תוך שבוע מיום עריכת החוזה עם קבלן המשנה, או מהיום הראשון להעסקתו של קבלן המשנה, לפי המוקדם, על ההעסקה. אם לא הודיע הקבלן על העסקת קבלן המשנה, יראו אותו כאילו הוא המעסיק של עובדי קבלן המשנה. מספר הטופס הוא 648.

לפי פרסום של המוסד לביטוח לאומי (שמופיע על גבי טופס 648), עבודות "בנייה" לעניין זה, הן כל העבודות שבמסגרת הנדסה אזרחית: בניית מבנים, עבודות חפירה, סלילה, גישור, הנחת צנרת וכדומה.

בהתאם לחקיקה האמורה קבלן בניין שאינו מדווח למוסד לביטוח לאומי על קבלני המשנה שהוא מעסיק, מקבל עליו - במודע - את האחריות כמעסיקם של עובדי קבלן המשנה (לרבות הסנקציות לפי סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי).

אם קבלן המשנה מביא לקבלן אישור מהמוסד לביטוח לאומי שהוא מדווח ומשלם דמי ביטוח על פי החוק והתקנות, אין צורך לדווח על פי סעיף 355 לחוק והתקנות שהותקנו לפי סעיף זה. המוסד לביטוח לאומי שלח תזכורת לקבלני הבנייה בדבר קיום החובה הנ"ל, לרבות תזכורת על הסנקציות בסעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי, עם בקשה למלא את הטופס. בעקבות קבלת המכתב פנו קבלני משנה לסניפי המוסד לביטוח לאומי כדי לקבל את האישור שהם מדווחים על פי החוק. נמסר להם כי לא מנפיקים אישורים לקבלן המשנה לפי התקנות והם חייבים למלא את הטופס.

לשכת רואי חשבון פנתה מיד למוסד לביטוח לאומי בבקשה לתקן את הטופס (הטופס המקוצר מופיע כבר באתר הביטוח הלאומי), וגם בבקשה להנפיק את האישורים לפי תקנה 2 לתקנות. הוצאה הבהרה לכל הסניפים כי ניתן להוציא אישור לפי תקנה 2 לקבלן משנה בעל תיק ניכויים פעיל, המדווח לפחות על עובד אחד. על קבלן המשנה להעביר את האישור לקבלן הבנייה ובכך פטור קבלן הבנייה מחובתו להודיע למוסד לביטוח לאומי על קבלן המשנה. בשלב זה המוסד לביטוח לאומי לא הרחיב נוהל זה גם לקבלני משנה בענפים אחרים (כפי שמאפשר החוק), וטרם נקבעו תקנות המאפשרות את הרחבת הנוהל.

גביה מנהלית ממעסיק שלא דיווח ו/או לא שילם דמי הביטוח

סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי מאפשר למוסד לביטוח לאומי לגבות ממעסיק שלא נרשם, שלא דיווח על עובדיו או שלא שילם דמי ביטוח בעדם, וקרה מקרה המזכה בגמלה לפני הסדרת הדיווח והתשלום, את היוון הגמלאות העתידיות בכסף שהמוסד לביטוח לאומי שילם וישלם לעובד, ואת השווי הכספי של הגמלאות בעין שהזכאי קיבל בקשר לאותו המקרה.

דגשים בביקורת ניכויים של המוסד לביטוח לאומי

כדאי להקפיד על כמה הוראות בסיסיות בעת טיפול בביקורת ניכויים ולהבין את התהליך, כיוון שבכל שלב של התהליך אפשר להוסיף מסמכים ולתקן טעויות כדי שלא יהיה צורך להגיש השגה. ככלל, המוסד לביטוח לאומי אינו מאשר השגה נוספת.

הנושאים העיקריים שנבדקים בביקורת הניכויים של הביטוח הלאומי הם:

בדיקת כל רכיבי השכר, התאמה בין טופס 126 לטופס 102, בדיקת התאמות בין הדוחות לבין התשלומים, סיווג עובדים בטור הנכון בטופס 102, פריסת שכר נוסף, זקיפת הטבות שכר לעובדים (לרבות הוצאות שלא נזקפו), בדיקת שכר מינימום, ביקורת הכנסות מחברה משפחתית וחברת בית, תיאום דמי ביטוח (ניכוי דמי ביטוח בשיעור המופחת למי שעובד בעבודות נוספות), איתור תשלומים לאוכלוסיות שונות ללא דיווח לרבות מחברות ארנק, איתור דיווחים כוזבים, סיווג עובדים על פי צו סיווג מבוטחים ותשלום דמי הביטוח בעדם ועוד.

מבקר הניכויים בודק הטבות בשווה כסף שלא נזקפו בשכר כמו זקיפת שווי רכב. מעסיקים שזקפו שווי רכב חלקי לפי חישוב מדויק של הנסיעות הפרטיות - מחויבים בהפרש.

ביקורת ניכויים מבוצעת גם לגיבוי תביעת גמלאות, או כאשר המעסיק תובע החזרים, או מתקן דוחות, או כאשר יש צורך לבחון יחסי עבודה.

במהלך ביקורת הניכויים אפשר לבחון ביחד עם המבקר אם שולמו דמי ביטוח לאומי ו/או דמי ביטוח בריאות בטעות, מפני שספרי המעסיק נבדקים.

המעסיק יקבל את החזר דמי הביטוח באמצעות דיווח מתקן במערכת השכר ולא דרך הקטנת החיוב בביקורת הניכויים. זאת, כדי שהמעסיק יעביר לעובד את חלקו בדמי הביטוח הלאומי ובדמי ביטוח הבריאות ותיערך בדיקה אם העובד קיבל גמלאות בתקופה הרלוונטית. המוסד לביטוח לאומי מעביר את שומות הניכויים שלו למס הכנסה.

שומות ברשות המיסים

כאשר מבוצעת ביקורת ניכויים של רשות המיסים, ומבקר הביטוח הלאומי מגיעים לביקורת בגין אותן השנים, תיתכן ביקורת כפולה בנושא הטבות שכר.

הכלל על פי הלכת "גדות" תעשיות פטרוכימיות בע"מ לעניין הטבות השכר האמורות שלא נזקפו במשכורת: אם הייתה ביקורת ניכויים של רשות המיסים על אותן שנים - אזי מחייבים בדמי ביטוח את המעסיק בהתאם להסכם עם רשות המיסים.

נמסר מהמוסד לביטוח לאומי כי הוא אינו מקבל טענות על טעות בהסכם ניכויים של רשות המיסים ויסיים לתקן את הטעות רק לאחר תיקון שומת הניכויים.

חשוב לשמור את ניירות העבודה של הסכם שומות הניכויים ברשות המיסים כדי להציגם למבקר הביטוח הלאומי כדי להוכיח שיעור מס שולי, התייחסות לעובד מסוים מבחינת שיעורי דמי ביטוח או הכנסה מעל המקסימום ועוד.

פעמים רבות המבקר מחייב בדמי ביטוח את ההכנסה לפי סעיף 2(2) לפקודה בהתאם להסכם השומות במס הכנסה ולא לפי המידע שקיבל משידור השומה. לדוגמה, כאשר מס הכנסה שידר את סכום המס לתשלום לאחר ניכוי המקדמות ששולמו בשל הוצאות עודפות.

עמדת הביטוח הלאומי היא, כי שומות ניכויים בלבד ולא שומות של הכנסות חברה מחייבות את הביטוח הלאומי בעת ביקורת.

הפעולות שנוקט המבקר במהלך הביקורת

1. המבקר שולח למעסיק הודעה על עריכת הביקורת עם פירוט המסמכים שהוא מבקש.
2. המבקר עורך את הביקורת.
3. בעקבות ממצאי הביקורת המבקר מכין גיליון אקסל ובו הממצאים ומעביר אותו לנציג החברה שישב איתו במהלך הביקורת (בדרך כלל מתמנה איש קשר אחד ששמו נמסר למבקר).
4. בשלב הזה הממצאים עדיין לא רשומים במחשב הביטוח הלאומי.
5. כדאי לבדוק את הממצאים בתשומת לב רבה, בין היתר כדאי לבדוק את החיובים ואת שיעור הגילום, את מספרי הרכבים ואת השווי שגולם לכל עובד, את התקופות שבהם חוייבו הרכבים בשווי רכב ואת הסכומים ואת שמות העובדים שנסעו ברכבים. כדאי בשלב הזה לבדוק שהמבקר התייחס לעובדים להם שיעורי דמי ביטוח מיוחדים, כמו מקבלי שכר מקסימום, בני נוער, מקבלי קצבאות מהביטוח הלאומי ועובדים זרים. זה הזמן לבדוק אם כל החישובים הטכניים והעובדות תואמים למידע שהוגש למבקר.
6. אחרי שגיליון האקסל חזר מהמעסיק למבקר, ולאחר התיקונים שנעשו, הממצאים מועברים לממונה על המבקר.
7. הממונה רשאי להחזיר את הגיליון למבקר לצורך תיקון במקרה שהסכם שנעשה עם המעסיק אינו מקובל עליו, או שלא נערך חיוב ברכיב מסויים, או שחסר מידע רלוונטי.
8. המבקר חוזר למעסיק מצויד בגיליון אקסל מתוקן ומבקש מידע נוסף, אם נדרש.
9. אם נערך שינוי, גיליון האקסל המתוקן נשלח לאיש הקשר לבדיקה נוספת.
10. לאחר אישור סופי של הממונה, הממונה מזרים את הקביעה למערכת (אפשר לראות אותה בקובץ "יצוג לקוחות"), שולח את הקביעה בדואר רשום למעסיק ומזרים חיוב כספי תוך 45 ימים מיום הקביעה.
11. קיים מידע בדבר מועד מסירת הדואר הרשום למעסיק. תוך 30 יום ממועד זה אפשר להגיש את ההשגה או את הבקשה להארכת המועד של ההשגה (או בתוך 12 חודשים ממועד זה אפשר להגיש ערעור לבית הדין האזורי לעבודה).

תשלום הפרשי גמלאות מחליפות שכר בעקבות ביקורת ניכויים

המוסד לביטוח לאומי משלם הפרשי גמלאות מחליפות שכר (תגמולי מילואים, דמי פגיעה, דמי אבטלה ודמי לידה) בעקבות תביעה של עובד להפרשי גמלה, או בהתאם לתביעת מעסיק בתגמולי מילואים או בתביעה לדמי פגיעה לפי "תקנה 22".
המעסיק מחוייב להודיע לעובדים על הגדלת ההכנסות החייבות בדמי ביטוח, בין היתר כדי שיוכלו לתבוע הפרשי גמלאות.

עסקים משפחתיים ובעלי שליטה

- על פי חוק הביטוח הלאומי, תקנותיו והלכות מפסקי דין, מפורטים להלן סוגי המבוטחים בעסקים משפחתיים, כדלקמן:
- העובד השכיר.
 - העובד העצמאי.
 - מי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי.

- עזרה הדדית טבעית בין בני משפחה - באותם המקרים בהם בני משפחה עוסקים בעבודה אצל בן המשפחה האחר והם אינם נחשבים כעובדים, כיוון שמדובר בעזרה בין בני המשפחה.

בפס"ד פייגלשטוק נ. המוסד לביטוח לאומי, דב"ע נג' 78-0, שניתן בנובמבר 1993, נקבע: "כאשר הצדדים הם קרובי משפחה, יש מקום לבחון בקפידה את טיב היחסים שנוצרו: יחסים וולונטריים, התנדבותיים או קשר חוזי להסדרת מערכת זכויות וחובות, ויש לתת את הדעת, בין היתר, לסימני היכר כגון מסגרת שעות העבודה, שכר ריאלי או 'סמלי' וכדומה". המבחנים לקביעת המעמד של בעל שליטה בחברה שבשליטתו נקבעו בפסק דינו של בית הדין הארצי לעבודה - עב"ל 20182/97, דב"ע נז' 02-182 המוסד לביטוח לאומי נ' יוסף צבי גרוסקופף - שניתן באפריל 1999. פסק הדין מהווה בסיס להחלטות בביטוח הלאומי לעניין מעמד ולעניין סכום ההכנסה המזכה בגמלה.

בית הדין הארצי קובע בפסק דין גרוסקופף את המסקנות שלהלן:

1. הכלל הוא - שאדם המבצע עבודה בעבור חברה הוא "עובד" החברה.
2. על החריגים לכלל מוטלת חובת ההוכחה לעניין קיום יחסי עבודה, בין היתר במצבים שבהם קיימת קרבה משפחתית.

בפסק הדין גרוסקופף ערך בית הדין שלושה מבחנים, ובעזרתם קבע שהמבוטח שהוא בעל שליטה בחברה היה עובד שכיר בחברה. מבחנים אלו הפכו למבחנים מובילים בפסקי הדין בבתי הדין לעבודה, והמוסד לביטוח לאומי משתמש בהם כדי לקבוע את אופן ביטוחם של בעלי השליטה בחברות:

המבחן הראשון - האם ניתן להבחין בין תפקידו ופעילותו של בעל השליטה כ"עובד" לבין פעילותו כדירקטור, בעל מניות או קרוב משפחה.

המבחן השני - האם הסדר העבודה בחברה הוא אמיתי או פיקציה. כלומר האם בעל השליטה עובד בחברה בפועל.

המבחן השלישי - האם ניתן לקבוע מה היה "שכרו" של האדם כ"עובד":

- א. האם היה לתשלומים אופי של שכר?
- ב. האם יש עירוב נכסים? כלומר, האם נשמרת ההפרדה בין החברה לבין בעלי המניות בנכסים, בחובות ובהכנסות (האם יש הפרדה בפועל בהנהלת החשבונות בין חשבון משכורת לחשבון הלוואה, לחשבון משיכות וכו').

יישום הלכת גרוסקופף

מומלץ לשלם שכר וסוציאליות ולהתנהג כעובד שכיר ולא כבעלים, כדי שהביטוח הלאומי יכיר בפעילות הזו כמשכורת שמקנה גמלאות. כאשר המשכורת בסכומים שונים ואינה קבועה, בדרך כלל על פי רווחי העסק, עמדת הביטוח הלאומי שמדובר בשכר בסיס ובנוספים שיש לפרוס בהתאם לתקנות.

סעיף 348 ולוח י"א לחוק הביטוח הלאומי, קובעים שדמי ביטוח בעד עובד שכיר ישולמו לפחות לפי משכורת בסכום שכר המינימום במשק לפי חוק שכר מינימום (חודשי, חלקי, יומי או שעתי). אין החרגה בסעיף האמור לבעלי שליטה או לבני משפחה.

הרמת מסך ההתאגדות בחברה

בחוק ההסדרים לשנת 2017 נוסף סעיף 367א לחוק הביטוח הלאומי שלפיו הועמדו לרשות המוסד לביטוח לאומי מספר אמצעים אשר מקנים למוסד לביטוח לאומי אמצעי אכיפה אפקטיביים. בין היתר יכול המוסד לביטוח לאומי להרים את מסך ההתאגדות ולגבות חוב בדמי ביטוח במקרים שבהם חברה שהיה לה חוב בדמי ביטוח העבירה נכסים או פעילות ללא תמורה או בתמורה חלקית במטרה להתחמק מתשלום דמי הביטוח.

המועד שבו נבחן עובד שכיר לעניין זכאותו לגמלאות

להבדיל מהעובד העצמאי שמעמדו נבחן בעת פתיחת התיק במוסד לביטוח לאומי, מעמד העובד השכיר נבחן על פי רוב בעת הגשת תביעה לגמלה. כתוצאה מכך, ייתכן שמבוטח יראה עצמו במעמד של עובד במשך שנים רבות וכשיגיש תביעה לגמלה יתברר שמעמדו לא תאם לדיווח. לדוגמה: חברה דיווחה על אישה נשואה כשכירה בחברה שהיא ובעלה הם בעלי השליטה בה. אם יתברר שלא התקיימו יחסי עבודה בין האישה לבין החברה ואין היא נכללת בהגדרת "עובד עצמאי", היא אינה מבוטחת לגמלאות מחליפות הכנסה וייתכן שהיא תקבל קצבת אזרח ותיק (זקנה) כעקרת בית ולא כמבוטחת שעבדה.

ככלל, מי שעובד בפועל זכאי לקבל דמי לידה, דמי פגיעה, תגמולי מילואים וכדומה, בין שמתקיימים יחסי עבודה ובין שהוא נכלל בהגדרת "עובד עצמאי". דמי אבטלה מקבל רק שכיר שמתקיימים לגביו יחסי עובד ומעסיק ושאינו בעל שליטה בחברת מעטים.

זכאות בעלי שליטה לגמלאות הביטוח הלאומי

מאז התיקון בחוק שהוציא את בעלי השליטה מהביטוח בענף אבטלה ובזכויות בפירוק חברה המוסד לביטוח לאומי ובתי הדין כמעט ואינם נדרשים לקבוע את מעמדם של בעלי השליטה. כל זאת כאשר ברור מעל לכל ספק שההכנסה המהווה בסיס לגמלה מקורה בעבודה, וכאשר המשכורת שמושך בפועל בעל השליטה היא משכורת ראויה, שמקורה בעבודה האמורה ומשולמת לפי כללים ברורים, ואין שינויי שכר קיצוניים סמוך לפני הגשת התביעה לגמלה. לצורך החלטה בתביעה לגמלה של בעלי שליטה, פקיד התביעות שולח שאלון לתובע הגמלה לבירור אופי העבודה על פי המבחנים בפסק דין גרוסקופף ומבקש דף בנק עם הוכחה על הפקדת משכורות אחרונות (לשאלון זה יש להתייחס כחלק מהתביעה. אי מתן מענה במועד ישלול את הזכאות, והתביעה תידחה).

המוסד לביטוח לאומי ממשיך לבדוק ולחקור כאשר קיים ספק באשר לעצם עבודתו של בעל השליטה, וכאשר המשכורת אינה סדירה או אינה משולמת בפועל לבעל השליטה. פקיד הביטוח הלאומי בודק בין היתר את הזכאות לגמלה כאשר תקופת העבודה קצרה; במצב של עזרה משפחתית; כאשר משולמים תשלומים שאינם כנגד עבודה; כאשר העבודה אינה חיונית; או שאינה נחוצה (במקום בעל השליטה אין צורך להעסיק עובד בשכר); כאשר יש שינויים גדולים במשכורתו של בעל השליטה; כאשר בעל השליטה אינו מושך את המשכורת בפועל והוא ביתרה גדולה בחברה; וכאשר החברה חייבת דמי ביטוח למוסד לביטוח לאומי.

מעמד אשת בעל השליטה

עובד ככלל הוא מי שמתקיימים בינו לבין מעסיקו יחסי עבודה, וכך נדרש גם כאשר אישה מועסקת בחברה שבשליטת בעלה (או בעל שמועסק בחברה בבעלות אשתו).

מבחנים בהעסקת בן משפחה

כאשר הצדדים הטוענים ליחסי עבודה הם בני משפחה, בית הדין בוחן בקפידה רבה את טיב היחסים. לכן, במקרים של העסקת בני משפחה, יש לדאוג לקיומם של מספר עקרונות מצטברים שפורסמו על ידי המוסד לביטוח לאומי:

1. מתבצעת עבודה בעסק או במפעל. יש לוודא שלא מדובר ביחסים וולונטריים התנדבותיים במסגרת עזרה טבעית בין בני משפחה, אלא בקשר חוזי להסדרת מערכת זכויות וחובות בין עובד ומעסיק.
 2. העבודה מתבצעת באופן סדיר (ולא מדי פעם בפעם כשיש צורך).
 3. העסקת בן המשפחה מתבצעת בעבודה שאילולא עשה אותה בן המשפחה - הייתה נעשית בידי עובד אחר. כלומר, העבודה נחוצה וחיונית.
- יש לתת את הדעת, בין היתר, לסימני היכר כגון מסגרת שעות העבודה, שכר ריאלי ולא "סמלי" וכדומה.

הדיווח למוסד לביטוח לאומי מבוצע באופן שוטף, ולעתים אין המבוטח או מעסיקו מודעים לכך שאין התאמה בין הדיווח כפי שהם רואים אותו לבין המעמד במוסד לביטוח לאומי. בעניין זה, מעמדם ובסיס השכר הקובע של מבוטחים שכירים נבחנים רק בדיעבד, בדרך כלל בעת בקשת גמלה מן המוסד לביטוח לאומי.

קרוב משפחה שטוען שהיחסים בינו לבין קרובו חורגים מגדר עזרה משפחתית הדדית, חובת ההוכחה מוטלת עליו, ועליו לשכנע את המוסד לביטוח לאומי כי קיימת מערכת חוזית של חובות וזכויות המאפיינת עובד שכיר.

כאשר מוגשת תביעה לגמלה מחליפת שכר (כגון, תביעה לדמי לידה), בוחן המוסד לביטוח לאומי את המתאם בין השכר המדווח לבין הפקדת הכספים. אם טרם הפסקת העבודה הייתה העלאת שכר לעובדת, אזי יש להביא ראיות מתאימות המעידות כי העלאת השכר אמיתית, לדוגמה: כתוצאה מגידול בעבודה או גידול במכירות וכדומה.

בני זוג העובדים בעסק משותף (שאינו מאוגד כחברה)

תקנה 24 להוראות המיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח מחייבת יחס חלוקה בין בני זוג העובדים בעסק משותף. ההכנסה של כל בן זוג שמובאת בחשבון לעניין דמי ביטוח כפופה להכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח.

עמדת המוסד לביטוח לאומי היא שחלוקת הכנסה בין בני זוג על פי תקנה 24 האמורה אפשרית רק אם בת הזוג עונה לכללים של "עובדת עצמאית".

בני זוג המדווחים על הכנסתם על פי תקנה 24 האמורה וההכנסה מחולקת ביניהם, רשאים להצהיר על יחס החלוקה (לפי התקנה) עד ליום 30 באפריל בכל שנה, למעט בעת זכאות לקצבת אזרח ותיק.

כאשר שני בני הזוג הם "עובדים עצמאיים" ללא תלות במקור הכנסתם, לכל אחד מהם אמור להיות תיק נפרד בביטוח הלאומי כעובד עצמאי. על בני זוג אלה תקנה 24 האמורה אינה חלה. לסוגיה זו השלכות משמעותיות לאור תיקון סעיף 66(ד) לפקודת מס הכנסה וביטול סעיף 66(ה) לפקודה מינואר 2014 ואילך.

לענין העסקת בן/בת הזוג כעובד/ת שכיר/ה חשוב לזכור שהמוסד לביטוח לאומי קובע מעמד מבוטחים על פי דיני עבודה, ולא על פי אופן תשלום דמי הביטוח או על פי אופן תשלום המס.

הכרה רטרואקטיבית באישה כעצמאית לפי יחס חלוקה

המוסד לביטוח לאומי פרסם ביום 30.7.2012 הוראות שלפיהן הוא אינו מאפשר הכרה רטרואקטיבית של חלוקת הכנסות מעבר לשנה השוטפת ולשנה שקדמה לה. ואולם, בעניין תביעה לקצבת אזרח ותיק של אישה שעבדה בעסק משותף עם בעלה תוכר תקופה מוקדמת יותר, כפוף להמצאת ראיות, אך רק עד כדי השלמה לתקופת האכשרה המינימלית הנדרשת לקבלת קצבת אזרח ותיק. זאת, לצורך איזון בין הזכות הביטוחית ותשלום דמי הביטוח לבין מיצוי הזכויות וצבירת תקופות ביטוח לענף אזרחים ותיקים ושאיירים.

מצבים שבהם בת זוג שכירה בעסק של בעלה (בעסק שאינו מאוגד כחברה)

אין מניעה חוקית כי אישה יתייחס עובדת שכירה של בעלה (בעסק פרטי). בת זוג נחשבת לשכירה בעסק של בעלה אך ורק אם מתקיימים ביניהם יחסי עבודה כהלכתם.

עם זאת, לאור מיעוט המקרים בפסיקה שבהם אישה הוכרה כשכירה של בעלה, אימץ המוסד לביטוח לאומי מספר מבחנים **מצטברים** שנקבעו בפסיקה, נוסף על המבחנים לקיום יחסי עבודה (הכללים) זהים גם למקרים שבהם בן הזוג מועסק בעסק של אשתו):

1. שכר קבוע ויציב שמתקבל בפועל, **שאינו** מותנה במצב הכלכלי של העסק ושאינו מושפע ממנו. העובדת (האישה) אינה חשופה לסיכון כלכלי.
2. קיימת מסגרת קבועה של שעות עבודה.
3. בת הזוג מקבלת שכר ריאלי בתוספת התנאים הסוציאליים, כגון: חופשה, הבראה ותוספת יוקר כמו כל העובדים.
4. האישה אינה נוהגת מנהג בעלים בעסק, ובעלה הוא זה שמקבל את ההחלטות המהותיות במקום העבודה.

באותם מקרים שבהם האישה עובדת בפועל והוגשה תביעה לגמלה, ייבחנו יחסי העבודה ויתכן שהיא בגדר עובדת עצמאית, לצורך בחינת הזכאות לגמלאות והיא תהיה זכאית לגמלה בהתאם לכללים במוסד לביטוח לאומי.

בפסק דין עליזה בן אלישע (עב"ל 535-09 מיום 15.9.2010) נדחתה תביעה של המבוטחת לדמי לידה משני טעמים עיקריים:

1. לא הוכח תשלום בפועל של שכר, וסכומו של הדיווח לא השתנה במהלך התקופות השונות.
 2. לא הוכח כי עובד אחר עשה את העבודה בתקופות שבהן נעדרה המבוטחת מעבודתה.
- אך בית הדין הארצי ציין כי תקופות העבודה ייבחנו לגופן על סמך הנסיבות של כל תביעה (כלומר ייתכן שבלידות הבאות המבוטחת תוכר כעובדת שכירה של הבעל).
- דיווח טכני על האישה כשכירה כאשר היא מתנהגת כעצמאית לכל דבר אינו יכול "להכשיר" את המעמד כ"שכיר" כשלא מתקיימים יחסי עבודה בין הצדדים, שכן שינוי במעמד האישה מעובדת עצמאית (או עצמאית שאינה עונה להגדרה) לעובדת שכירה שלא על פי דיני עבודה בשל תכנוני מס, טומן בחובו הוספת זכויות ביטוחיות למי שאינו מבוטח בהן, כגון ביטוח בענף אבטלה ובענף פשיטות רגל.

אשר על כן, המוסד לביטוח לאומי מקפיד על בחינת מעמדה של אישה המדווחת כשכירה של בעלה, כדי שלא תוכל ליהנות מזכויות אשר אינן מגיעות לה.

הכנסות מחברת בית, חברה משפחתית וחברה שקופה

בחברת בית, בחברה משפחתית ובחברה שקופה, לפי סעיפים 64 עד 1א64 לפקודה, בהתאמה, רואים את הכנסתה החייבת של החברה כחייבת במס הכנסה בידי בעלי המניות (בחברה משפחתית - הנישום המייצג), ואילו רווחים שחולקו בפועל לבעלי המניות, רואים אותם כאילו לא חולקו לעניין החיוב במס, על פי פקודת מס הכנסה.

בשנת 2008 נוסף סעיף 373 לחוק הביטוח הלאומי. על פי הסעיף האמור, כאשר חברה משפחתית, חברת בית או חברה שקופה מפיקות הכנסה חייבת, רואים את ההכנסה האמורה כאילו חולקה לבעלי המניות בסוף שנת המס בה הופקה. זאת גם אם ההכנסה טרם חולקה בפועל, והכול בהתאם לזכאותם היחסית ברווחי החברה (לרבות בחברה משפחתית). על פי חוזר 1368 מחודש מרץ 2008, הכנסות מדיבידנדים שמקורן בחברה משפחתית או בחברת בית או בחברה שקופה, חייבות בדמי ביטוח בסוף אותה שנה שבה הופקה ההכנסה, ולא במועד חלוקת הדיבידנד בפועל כפי שהיה עד 2007. רווחי החברה המשפחתית אמורים להיות מחולקים בין בעלי המניות בחברה לפי חלקם היחסי ברווחי החברה.

כלומר, על פי החוזר, התיקון התאים את מועד החיוב בדמי הביטוח למועד החיוב במס הכנסה, וההכנסה החייבת בדמי ביטוח הושוותה להכנסה החייבת במס הכנסה, למעט הכנסה הפטורה מדמי ביטוח עד לשיעור 25% מן השכר הממוצע במשק. על פי החוזר, שיעור דמי הביטוח הוא 12%.

הבהרות נוספות לחיוב בדמי ביטוח של הכנסות בחברה משפחתית

1. ההכנסה החייבת במס **כהגדרתה בסעיף 1 לפמ"ה** מחולקת כהכנסה פסיבית בין כל בעלי המניות (ההפניה בסעיף 373 היא להכנסה לפי הגדרתה בסעיף 1 לפמ"ה ולא רק לפי סעיף 2 לפמ"ה).

המהלך מתואם עם רשות המיסים במטרה לבצע את החיוב עם קבלת המידע על השומה לפי ההוראות שנקבעו בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009, שם אושרה העברת מידע בכל הקשור לאחזקות בעלי המניות בחברה המשפחתית מרשות המיסים למוסד לביטוח לאומי.

רשות המיסים מעבירה את השומות של החברות המשפחתיות למוסד לביטוח לאומי (גם בגין שנים קודמות). בהתאם להוראות שלפיהם נוהג המוסד לביטוח לאומי, מערכת המחשב אינה מייחסת את הכנסות החברה המשפחתית שבשומת היחיד אלא רק את ההכנסות שמגיעות משומת החברה המשפחתית בהתאם לבעלי המניות ואחוזי השליטה שלהם.

כאשר בעל המניות בחברה המשפחתית טוען שכבר שילם את דמי הביטוח בעקבות קליטת השומה שלו ממש הכנסה, עליו לפנות לסניף.

2. בשנת 2008 נתן מר דני אלקיים, מנהל אגף ביטוח ובריאות בתקופה הזו במוסד לביטוח לאומי, הבטחה ללשכת רואי חשבון, שלא יחויבו בחברה משפחתית הכנסות פסיביות בשיעור מס מוגבל הפטורות מדמי ביטוח לפי סעיף 350 לחוק הביטוח הלאומי, בדומה ליחיד (וגם רווחי הון ושבח מקרקעין). המוסד לביטוח לאומי לא חייב הכנסות אלה בדמי ביטוח בחברה משפחתית עד שנת 2013.

החל משנת 2013, המוסד לביטוח לאומי החל לחייב בדמי ביטוח את ההכנסות האמורות של החברות המשפחתיות, רטרואקטיבית משנת 2008.

לשכת רואי חשבון פנתה מיד למוסד לביטוח לאומי ונערכו דיונים והתכתבויות. ביום 27.4.2015 קיבל המוסד לביטוח לאומי את עמדת הלשכה שלא לחייב בדמי ביטוח הכנסות מסויימות בחברה משפחתית, החל משנת 2014 ואילך, מועד הוצאת חוות הדעת שלהם בעניין (אף על פי שהביטוח הלאומי סבורים כי החיוב מוצדק מבחינה חוקית).

הובהר בהודעה ללשכה כי הפטור משנת 2014 ואילך מתייחס להכנסה שאם הייתה מיוחסת ליחיד הייתה פטורה מתשלום דמי ביטוח לפי החוק, ולכן אותה הכנסה פטורה גם לחברה המשפחתית. הכוונה גם לרווח הון.

ההתכתבות בין לשכת רואי חשבון למוסד לביטוח לאומי נמצאת במזכירות הלשכה ונשלחת במייל לכל רואה חשבון שפונה ללשכה.

החיוב האמור עד שנת 2013 נמצא בדיון בימים אלה במוסד לביטוח לאומי. מבוטחים רבים ערערו לבית הדין על דרישות התשלום שקיבלו בגין השנים 2008 ועד 2013.

המוסד לביטוח לאומי מאפשר לשלם תשלום "תחת מחאה", וכל החלטה שתתקבל בבית הדין תחול גם על המשלם.

3. מי שרוצה לערער על החיוב שקיבל בשנים 2014 ואילך, לפי ההבטחה שנתן המוסד לביטוח לאומי ללשכת רואי חשבון, מתבקש להעביר לפקיד הגבייה במוסד לביטוח לאומי את דוח ההתאמה למס של החברה המשפחתית שכולל את חוות הדעת החתומה של רואה החשבון ואת הדוחות והשומות שלו ושל החברה לשנים הרלוונטיות. כאשר מדובר בשכר דירה, לעתים הפקיד מבקש לצרף גם את הסכמי שכר הדירה והפקדות שכר הדירה לבנק.

4. המוסד לביטוח לאומי הודיע לנציג המייצגים ב - 14.11.2019 כי החליט שלא לתת פטור בהתאם לחוות הדעת המשפטית משנת 2014. החלטה זו תיושם החל משנת 2018.

הכנסות מחברת LLC

בעקבות ישיבות שקיים המוסד לביטוח לאומי עם רשות המיסים הגיע המוסד לביטוח לאומי למסקנה כי דין הכנסות מחברת LLC כדין הכנסות שמקורן מדיבידנד של חברה רגילה (ולא של חברה משפחתית) ולפיכך, הוראות סעיף 373א לחוק הביטוח הלאומי אינן חלות על הכנסות אלה ולכן הדיבידנד האמור אינו חייב בדמי ביטוח החל משנת 2008 ואילך. לאחרונה הוחל הפטור גם על הכנסות של חברות מסוג S corporation.

מיסוי רווחי חברה - השלכות ביטוח לאומי

חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2017 ו-2018), התשע"ז-2016 הוסיף לפקודת מס הכנסה את סעיפים 3(ט) ו-62א, בתחולה מיום 1.1.2017.

לתיקוני החקיקה האלה יש השלכות רבות על החבות בדמי ביטוח, על זכאות מבוטחים לגמלאות ועל האפשרות של המוסד לביטוח לאומי לדרוש ממבוטחים להחזיר גמלאות שקיבלו בעבר.

במוסד לביטוח לאומי בוחנים את הנהלים וההנחיות בשיתוף עם הלשכה המשפטית של הביטוח הלאומי, לאור מורכבות הסוגיות שיובהרו בהמשך.

מבלי להציג עמדה יש לשים לב כי:

1. בדוחות האישיים שהוגשו לרשות המיסים בגין שנת 2017 ושנת 2018 חלה חובה לדווח על הכנסות החייבות במס מכוח סעיפים 3(ט1) ו-62א לפקודה.
2. מומלץ לבחון את השלכות החקיקה גם לגבי הדוחות לשנת 2019.

הוספת סעיף 3(ט1) לפקודה - חיוב במס של משיכות יתר בחברה

הסעיף החדש מחייב במס את בעל המניות המהותי כהגדרתו בסעיף 88 לפקודה, בגין משיכות שלו או של קרובו בחברה, או בגין העמדת נכס של חברה לשימושם במישרין או בעקיפין, כמפורט בחוק (להלן - "משיכת כספים").

הגדרת משיכת הכספים רחבה מאוד וכוללת כל הלוואה (לרבות הלוואה על פי הסכם הקובע את מועדי פירעון ההלוואה, שיעור הריבית וכו'), כל חוב והשאלה, כל ערובה שהחברה העמידה כבטוחה לטובת בעל המניות למעט ערבות כללית, וגם משיכה מהחברה בעקיפין, וכן העמדת נכס שבבעלות החברה לשימוש בעל המניות, והכול כפי שמוסבר בחוזר מס הכנסה מיום 22.8.2017 מספר 7/2017. מספרי הסעיפים נוספו בחוזר מס הכנסה. הם אינם רשומים בסעיף 3(ט1) לפקודה.

- כאשר יש רווחים בחברה, משיכת הכספים תחייב במס הכנסה כהכנסה מדיבדנד (לפי סעיף 4)2 לפקודה).
- אם אין רווחים כאמור ומתקיימים יחסי עובד ומעסיק בין החברה ובין בעל המניות, החיוב במס הכנסה יהיה כהכנסת עבודה (על פי סעיף 2)2 לפקודה).
- אם לא מתקיימים התנאים שלעיל, החיוב במס הכנסה יהיה כהכנסה מעסק או ממשלח יד (על פי סעיף 2)1 לפקודה. החוזר מדגיש כי יש לבחון בכל מקרה לגופו אם ההכנסה מעסק היא מיגיעה אישית או לא (שדה 170/150 או שדה 167).

הוספת סעיף 62א לפקודה - השקפת חברת ארנק לצורך מס

סעיף 62א לפקודה קובע את אופן המיסוי של בעל מניות מהותי (להלן גם - "היחיד") בחברת מעטים כמשמעותה בסעיף 76 (לעניין זה גם - "חברת ארנק" או "חברת מעטים"), אשר הוא נושא משרה או מנהל שכיר במהותו, ונותן שירותים לחבר בני אדם אחר או לאדם אחר (להלן גם - "מקבל השירות") באמצעות חברת המעטים שבה הוא בעל מניות מהותי.

הסעיף קובע כי הכנסתה החייבת של חברת מעטים, הנובעת מפעילותו של בעל המניות המהותי בה, **תיחשב** להכנסתו של היחיד והוא אשר חייב במס בשל הכנסה זו. והכל לפי חוזר מס הכנסה 10/2017 מיום 17.11.2017. החוזר מדגיש כי סעיף 62א לפקודה אינו עוסק במקרים שבהם מדובר בהתקשרות אישית בין היחיד למקבל השירות ולמעשה הכנסות היחיד מוסבות לחברה שבבעלותו (כמו בפסק דין בעניין קרן תל אביב לפיתוח).

סעיף 62א(א)1) - אם היחיד או חברת המעטים שבבעלותו הם נושאי משרה בחבר בני אדם אחר, תיחשב הכנסת חברת המעטים שנובעת מפעילות היחיד כנושא משרה בחבר בני האדם האחר, או מעניק לו שירותי ניהול וכיוצא באלה, כהכנסה מיגיעה אישית של היחיד לפי סעיף 2)1, 2)2 או 10)2 לפקודה.

סעיף 62א(א)(2) - כאשר היחיד מעניק באמצעות חברת המעטים שבבעלותו שירותים שנהוג לראותם כשירותים הניתנים במסגרת יחסי עובד בעבור מעסיקו, לאדם אחר או לקרובו של האדם האחר (מקבל השירות: שהוא יחיד או חברה), הכנסת חברת המעטים תיחשב להכנסת היחיד מיגיעה אישית לפי סעיף 2(2) לפקודה.

סעיף 62א(א)(3) - הסעיף מרחיב את סעיף 62א(א)(2) וקובע חזקות חלוטות למצבים המפורטים בסעיף.

לענין חלופה זו נקבע בסעיף 62א(א)(3) שהסעיף חל לצורך "דיני המס" בלבד ("מס הכנסה" או "מס" מוגדרים בסעיף 1 לפקודה כדלקמן: "בין מס הכנסה ובין מס חברות המוטלים על פי פקודה זו"). כאשר מצבים אלה מתקיימים, יראו את פעולות היחיד כפעולות הנעשות בידי עובד בעבור מעסיקו, על אף כל דין או הסכם, גם אם לא מתקיימים יחסי עובד ומעסיק לפי דיני העבודה.

חיוב בדמי ביטוח של הכנסת חברה

ככלל, חוק הביטוח הלאומי חל על הכנסה של יחידים ואינו חל על הכנסה של חברות. באופן חריג קובע סעיף 373א בחוק הביטוח הלאומי את מועד החיוב בדמי ביטוח של חברה שקופה הכלולה בסעיפים 64 עד 64א לפקודה (חברה משפחתית וחברת בית), לפי מועד החיוב במס בחברה. לענין החיוב בדמי ביטוח של בעלי מניות בחברה משפחתית ובחברת בית, קבעו פסקי דין לפני חקיקת סעיף 373א בחוק, כי חל חיוב בדמי ביטוח רק בעת חלוקת ההכנסה בפועל לבעל המניות.

דוח מבקר המדינה על חברות ארנק בהקשר לביטוח הלאומי

כאשר יחיד מבצע פעולות על ידי חברת מעטים שבשליטתו, הוא מחוייב באופן אישי במס הכנסה רק אם משך דיבידנד, משכורת, דמי ניהול וכדומה. היחיד נהנה מהמיסוי הדו שלבי של החברה. חברה כזאת, בתנאים מסויימים, נקראת "חברת ארנק".

דוח מבקר המדינה לשנת 2016 הנחה את המוסד לביטוח לאומי לבחון במסגרת ביקורת הניכויים אם המעסיק מפריש כחוק את דמי הביטוח בעבור כל העובדים, כולל נושאי תפקידים בכירים שהתגמול בעבור עבודתם משולם באמצעות חברת ארנק. מסקנות הדוח מיושמות במוסד לביטוח לאומי, כדלקמן:

1. המוסד לביטוח לאומי אמור לבחון במסגרת ביקורת ניכויים אם מתקיימים יחסי עבודה בין החברה לבין נושאי המשרה שלה שפועלים במסגרת חברות ארנק, לפי המבחנים לקביעת יחסי עובד ומעסיק.
2. המוסד לביטוח לאומי פנה לחברות ציבוריות שלגביהן מופיע המידע על נושאי המשרה בפרסום גלוי באינטרנט, ובחן קיום יחסי עבודה בין החברה לנושאי המשרה שפועלים באמצעות חברות ארנק.

מנכ"ל הביטוח הלאומי הודיע בכנס רואי החשבון באילת ביולי 2018 (במסגרת מושב בהשתתפות כותבת המאמר) כי המוסד לביטוח לאומי לא ישלח חיובים בעבור פעילות עבר של חברות הארנק. בשלב זה מסר המוסד לביטוח לאומי לנציגי המייצגים ביום 17.9.2018 כי החלטת המנכ"ל נמסרה לפי חוות דעת משפטית. חברות הארנק לא יחוייבו רטרואקטיבית עד שנת 2016, כולל בביקורות ניכויים שהחלו לאחר מועד הודעת המנכ"ל.

תשלום דמי ביטוח של מבוטח השוהה בחו"ל

הגדרת תושבות ושליטת תושבות של מבוטח שגר בישראל ויצא לחו"ל

תושב ישראל שגר בארץ ויוצא לחו"ל מבוטח בביטוח הלאומי ועל פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, כל עוד הוא מוכר בביטוח הלאומי כ"תושב ישראל" וכל עוד יציאתו לחו"ל היא זמנית. בדרך כלל המוסד לביטוח לאומי ממשיך להכיר באדם שגר בארץ ויוצא לחו"ל כתושב ישראל בחמש השנים הראשונות שבהן הוא נמצא בחו"ל, ולאחר מכן מברר עמו היכן מרכז חייו.

ההחלטה בנושא תושבות (לרבות לעניין חוק ביטוח בריאות) מוטלת על פקיד הביטוח והגבייה במוסד לביטוח לאומי, על פי הלכות שנקבעו בבית הדין הארצי לעבודה. החלטה זו אינה תלויה בהחלטתם של גופים אחרים כגון מס הכנסה ומשרד הפנים.

אחד הגורמים שמשפיעים על קביעת התושבות של המבוטח בעודו בחו"ל הוא תשלום דמי הביטוח בארץ. כאשר אין בעובדות המוצגות בפני הפקיד המוסמך במוסד לביטוח לאומי כדי להכריע באופן חד וברור עד לאיזה תאריך נחשב המבוטח תושב ישראל, נקבע תאריך הפסקת התושבות במועד שבו הסתיימה תקופת הביטוח שבעדה שילם המבוטח דמי ביטוח, אך בדרך כלל לא מעבר לחמש שנים רצופות.

בחינת תושבות במהלך חמש השנים הראשונות נעשית בדרך כלל במצבים הבאים:

1. המבוטח מבקש לדון בתושבותו.
 2. המבוטח תובע קצבה (לעניין קצבאות אזרח ותיק (זקנה) ושאיירים קבע המוסד לביטוח לאומי שהתושבות תיבחן בכל מקרה שבו מוגשת תביעה לקצבת אזרח ותיק או לקצבת שאירים, ועולה שהתובע קצבת אזרח ותיק שוהה בחו"ל יותר משנה ממועד זכאותו לגמלה, או המנוח שמכוחו הוגשה תביעה לשאיירים שהה בחו"ל יותר משנה).
 3. הגיע למוסד לביטוח לאומי מידע שמשפיע על ההחלטה (לדוגמה - המבוטח אינו משלם דמי ביטוח).
 4. תושב חוזר או עולה חדש שאינם גרים בארץ במגורי קבע.
- בני זוג וילדים עד גיל 18 השוהים עם המבוטח בחו"ל, ממשיכים להיות מבוטחים על פי חוק הביטוח הלאומי ועל פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי כל עוד הם נחשבים תושבי ישראל, מכוח המבוטח כתושב ישראל. המוסד לביטוח לאומי, נוטה לראות בתא המשפחתי כתא אחד.
- החל משנת 2017 נישום שהוא תושב ישראל לפי החזקות שבפקודה, שטוען שהוא תושב חוץ, חייב לצרף לדוח השנתי למס הכנסה טופס 1348. הוא מתבקש בטופס לענות על שאלות הקשורות לתשלום דמי הביטוח בישראל ולקבלת קצבאות מהמוסד לביטוח לאומי והוא מתבקש לצרף את שאלון התושבות שהוא מסר למוסד לביטוח לאומי.
- לאחר תקופה של חמש שנים שבהן לא שהה תושב ישראל בישראל רוב הזמן, המערכת אמורה לבצע בירור באופן אוטומטי, שבסופו עלול להתחיל לגביו הליך של שליטת תושבות. ניתן זמן קצוב לערעור שבו המבוטח עדיין זכאי לשירותי בריאות. יש לצרף לערעור על ביטול התושבות שאלון לקביעת תושבות ממולא וחתום ומסמכים המעידים על מרכז החיים בישראל.
- פקיד המוסד לביטוח לאומי רשאי לבחון מחדש בכל עת את התושבות של המבוטח ולהחליט בדיעבד על שליטתה.

מי שאינו מוגדר תושב ישראל על ידי המוסד לביטוח לאומי ואינו עובד בישראל, פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות בישראל (גם על הכנסות פסיביות שהופקו או שנצמחו בישראל).

רציפות הביטוח בישראל

בעקבות הרפורמה במס בשנת 2003 נקבע בסעיף 2 רישא לפקודה כי הכנסות של תושבי ישראל שהופקו או שנצמחו בישראל או מחוץ לישראל, חייבות במס.

בנושא זה חופף בסיס המס לעניין מס הכנסה לבסיס החיוב בדמי ביטוח. כלומר, כל ההכנסות מהמקורות המנויים בסעיף 2 לפקודה המופקות בחו"ל בידי תושבי ישראל, נכנסות לבסיס החיוב בדמי ביטוח. החיוב בדמי הביטוח נעשה על פי כללי החיוב בדמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות, לפי המעמד הביטוחי של המבוטח באותו המועד. אם אין למבוטח הכנסות, הוא משלם דמי ביטוח מינימליים.

עובד שכיר של מעסיק ישראלי - כאשר מעסיק תושב ישראל שולח עובד תושב ישראל לחו"ל מטעמו, וחוזר העבודה נקשר בישראל - דינו של העובד כדין עובד שכיר בישראל המשלם דמי ביטוח על פי שיעורי דמי הביטוח הנהוגים בישראל.

המבוטח השכיר ובני משפחתו זכאים לטיפול רפואי בישראל מכוח חוק ביטוח בריאות ממלכתי. כמו כן הם זכאים לזכויות מכוח חוק הביטוח הלאומי.

בתנאים מסוימים ניתן לראות גם עובדים שנשלחים מישראל לעבוד בחברות בנות בחו"ל, כשכירים של המעסיק הישראלי ששלח אותם לחו"ל.

עובד עצמאי בחו"ל - מדווח למוסד לביטוח לאומי על עצמו והאחריות לדיווח ולתשלום דמי הביטוח מוטלת עליו. יש להבחין בין עובד עצמאי אשר מנהל את עסקיו בישראל ובחו"ל לסירוגין ומבוטח בארץ כעובד עצמאי, ובין מצב שבו כל עסקיו הם בחו"ל והכנסותיו הן בחו"ל.

במקרה הראשון: הוא ימשיך להיות מבוטח כעובד עצמאי כאילו הוא עובד בישראל, והכנסותיו יחויבו בדמי ביטוח כמקור הכנסה של "עובד עצמאי". חשוב לזכור כי זכותו לקבל גמלאות בשל פגיעה בעבודה שאירעה לו בחו"ל כפופה לתנאים שבתקנות הביטוח הלאומי בעניין פגיעה בעבודה של עובד עצמאי שנפגע בחו"ל.

במקרה השני: אדם ששוהה ברציפות בחו"ל מטעם עיסוקו בישראל, ביטוחו לענף נפגעי עבודה כעובד עצמאי מוגבל בדרך כלל לשנה אחת וכפוף לחובת הודעה מראש למוסד לביטוח לאומי. במקרה זה יסווגו ההכנסות שלו כפסיביות ויחויבו בהתאם בדמי ביטוח.

בעל שליטה - תושב ישראל שנותן שירותים בחו"ל לחברות זרות ומקבל את שכרו כבעל שליטה מחברה שהקים בישראל (בדרך כלל מחברה הוקמה למטרה זו בלבד), דומה לעצמאי שנותן שירות אך ורק בחו"ל, ולכן אין ודאות שהוא יוכר במוסד לביטוח לאומי כמי שמעסיקו שלח אותו מטעמו לחו"ל.

לעניין המשך תשלום קצבאות הילדים של בעל השליטה שיוצא לעבוד בחו"ל מטעם החברה הישראלית, פורסם טופס 5023 שמטרתו לבחון קיום יחסי עבודה לצורך המשך הזכאות לקצבת ילדים מעבר לשלושת החודשים שבחוק.

עובד מקומי ישראלי (עמ"י) - אזרח ישראלי השוהה בחו"ל באורח זמני והתקבל לעבודה בנציגות ישראלית בחו"ל במעמד של עובד מקומי ומועסק באורח זמני על פי חוזה מיוחד. במקרה זה חלים

חוקי העבודה הישראליים. המוסד לביטוח לאומי מתייחס לעמ"י כאל עובד שכיר בישראל כל עוד הוא נחשב לתושב ישראל במוסד לביטוח לאומי.

בת זוג - כאשר בת הזוג אינה עובדת, היא פטורה בדרך כלל מתשלום דמי ביטוח. מבוסחת בחופשה ללא תשלום מהמעסיק בישראל חייבת בתשלום דמי ביטוח בעד עצמה כי עמדת המוסד לביטוח לאומי היא כי מעמדה כעובדת שכירה הושעה ולא בוטל. כדי שבני זוג יוכרו כידועים בציבור לענין זכויות וחובות לפי חוק הביטוח הלאומי, עליהם להסדיר את המעמד במוסד לביטוח לאומי. כאשר בת הזוג עובדת בחו"ל, מעמדה בביטוח הלאומי נבחן באופן עצמאי לפי עבודה שהיא מבצעת בחו"ל. לדוגמה: אם היא עובדת בנציגות רשמית של מדינת ישראל כעמ"י, מעמדה יהיה כשל עובדת ישראלית.

בן הזוג של עובדת בחו"ל שיוצא עמה לחו"ל - חייב לשלם דמי ביטוח בעד עצמו.

מבוסחים שאינם מפורטים לעיל ופטורים מתשלום דמי הביטוח המינימליים

1. מבוסח בחופשה ללא תשלום בחודשיים הראשונים שבהם המעסיק משלם את דמי הביטוח, כמקובל (ולרבות מורה בשנת השתלמות).
2. מבוסח שמקבל פנסיה מוקדמת ומשלם הפנסיה מנכה את דמי הביטוח מהפנסיה.
3. אסיר בחו"ל בתנאים מסוימים.

אמנות לביטחון סוציאלי

האמנות לביטחון סוציאלי מסדירות את רציפות הביטחון הסוציאלי בין שתי המדינות. **לכל אמנה תנאים המתאימים לה.** מדינת ישראל אינה חתומה על אמנה לביטוח בריאות. המדינות שישראל חתומה איתן על אמנות לביטחון סוציאלי, שכוללות גם גמלאות, הן: אוסטריה, אורוגוואי, איטליה (מתאריך 1.12.2015), בולגריה, בלגיה (מורחב מיום 1.6.2017), בריטניה, גרמניה, דנמרק, הולנד, נורבגיה, סלובקיה, פינלנד, צ'כיה, צרפת, רומניה, רוסיה (מתאריך 1.10.2017) שבדיה ושווייץ. האמנה עם קנדה (ללא חבל קוויבק) מסדירה מניעת כפל דמי ביטוח לאומי בלבד.

עמדת המוסד לביטוח הלאומי בקשר להכנסות מחו"ל

כאשר מתקבלת הכנסה שמקורה בחו"ל יש לפעול על פי הכללים המפורטים בטבלה שפורסמה בחוזר הביטוח הלאומי 153/2004 בחודש יולי 2004, בעניין ההכנסות בחו"ל.

התייחסות להכנסה בחו"ל בעקבות הרפורמה במס (2)				מעמד המבוטח (1)		
שינוי חקיקה	הערות	גמלאות	גבייה	בארץ	בחו"ל	
אין	עפ"י סעיף 76 לחוק	רגיל רגיל רגיל	רגיל רגיל רגיל	שכיר עצמאי לעל"ע(3)	שכיר - מעסיק ישראלי	א.
אין		לעל"ע לעל"ע לעל"ע	הכנסה שלא מעבודה הכנסה שלא מעבודה הכנסה שלא מעבודה	שכיר עצמאי לעל"ע	שכיר - מעסיק זר	ב.
אין	עפ"י תקנה 2 ביטוח מפגיעה בעבודה- עובדים עצמאיים (הערה 4)	לעל"ע זכאות מוגבלת לעל"ע	הכנסה שלא מעבודה רגיל הכנסה שלא מעבודה	שכיר עצמאי לעל"ע	עצמאי	ג.
אין		לעל"ע לעל"ע לעל"ע	הכנסה שלא מעבודה הכנסה שלא מעבודה הכנסה שלא מעבודה	שכיר עצמאי לעל"ע	הכנסה שלא מעבודה	ד.

הערות הכותבת לטבלה לעיל

המוסד לביטוח לאומי מפרט באמצעות הטבלה את כללי החיוב בדמי ביטוח:

- לכל עיסוק בחו"ל הטבלה מפרטת שלוש אפשרויות של עיסוקים בארץ **בו זמנית**, ואת ההתייחסות להכנסה בחו"ל במוסד לביטוח לאומי.
- הכוונה למעמד המבוטח במוסד לביטוח לאומי, בו זמנית בחו"ל ובארץ, כל עוד המבוטח הוא תושב ישראל על פי קביעת הפקיד המוסמך במוסד לביטוח לאומי (בלי להתייחס לאמנות בין לאומיות לביטוחן סוציאלי).
- הטבלה מפרטת רק את ההתייחסות להכנסות מחו"ל, על פי מעמדו של המבוטח בחו"ל. אין התייחסות להכנסות בארץ, אם קיימות הכנסות כאלה נוסף על ההכנסות בחו"ל.
- לעל"ע = לא עובד שכיר ולא עובד עצמאי = מבוטח שאינו עובד שכיר ושאינו עובד עצמאי, שאין לו הכנסות, או שיש לו הכנסות שאינן מעבודה (הל"ע).
- הכוונה לתקנות הביטוח הלאומי (ביטוח מפני פגיעה בעבודה של עובדים עצמאיים), התשי"ז-1957. תקנה 2 לתקנות אלה מפרטת את תנאי הזכאות לגמלה לעובד עצמאי, כאשר הפגיעה אירעה בחו"ל.

גמלאות לשוהים בחו"ל

סעיפים 324(א) ו-65(ב) לחוק הביטוח הלאומי קובעים כי לתושב ישראל שנמצא מחוץ לישראל יותר משלושה חודשים, לא תשולם קצבה בתקופה שעולה על שלושת החודשים, אלא בהסכמת המוסד לביטוח לאומי.

כאשר המבוטח אינו מודיע למוסד לביטוח לאומי שהוא יוצא מישראל לתקופה העולה על שלושה חודשים, הקצבה תופסק כברירת מחדל, גם אם המבוטח זכאי להמשיך ולקבל אותה כאשר הוא שוהה בחו"ל.

קצבאות לתושב חוזר ותיק (או עולה חדש)

כאשר תושב חוזר ותיק ועולה חדש תובעים גמלה מהמוסד לביטוח לאומי, הם מתבקשים לדווח על הכנסותיהם מכל המקורות, בארץ ובחו"ל, בהתאם לכללים שבכל גמלה.

חשוב מאוד לזכור כי ההכנסות המדווחות לצורך גמלאות כוללות בדרך כלל את ההכנסות מהמקורות המפורטים בסעיף 2 לפקודת מס הכנסה - גם אם הכנסות אלה פטורות ממס ו/או פטורות מדמי ביטוח, וגם אם אין צורך לדווח עליהן לשלטונות המס.

אי דיווח על ההכנסות עלול להוביל למצב שבו יקבל אדם גמלה שלא כדין והמוסד לביטוח לאומי ידרוש בחזרה את הגמלה בצירוף קנסות והצמדה. במקרים חריגים המוסד נוהג לבחון היבטים פליליים.

סוגיות בגמלאות דמי לידה והורות

הגדרת לידה - לידת ילד חי או לידה לאחר 22 שבועות (כל לידה משבוע 22 פלוס יום אחד).

הבסיס לחישוב דמי לידה והורות ולגמלה לשמירת היריון

כל האמור לגבי יולדת בעניין דמי הלידה נכון גם לדמי לידה לגברים, להורים מאמצים, להורים מיועדים (פונדקאות) ולמשפחות אומנה, כמפורט בחוק.

לפי סעיף 54 לחוק הביטוח הלאומי, שכר העבודה הרגיל של יולדת לצורך חישוב דמי לידה הוא הסכום המתקבל מחלוקת הכנסתה ברבע השנה שקדם ליום הקובע בתשעים (אך לא יותר מהסכום המרבי).

היום הקובע הוא היום שבו הפסיקה העובדת את עבודתה בהיותה בהיריון, כשמתקיימים התנאים שביניהם היא זכאית לדמי לידה.

רבע השנה לעניין חישוב שכר העבודה הרגיל בסעיף 54 לחוק, לפי תקנות הביטוח הלאומי (אימהות), תשי"ד-1954, הוא רבע השנה שקדם ל-1 לחודש שבו חל יום הפסקת העבודה.

היום הקובע לעניין גמלה לשמירת היריון הוא היום הראשון לשמירת ההיריון. הגמלה מוגבלת בתקרה שהיא הסכום הבסיסי.

עובדת עצמאית

הכנסת העובדת העצמאית לעניין חישוב דמי הלידה וגמלה לשמירת היריון לפני תיקון מספר 176 בחוק הביטוח הלאומי הייתה ההכנסה ששימשה יסוד לחישוב דמי הביטוח בעד רבע השנה שקדם ליום הקובע (להלן: "השנה הקובעת").

על פי תיקון מספר 176 לחוק, מחושבים דמי הלידה וגמלה לשמירת היריון של "עובדת עצמאית" שהיום הקובע שלה בתאריך 27.4.2016 ואילך, לפי בסיס ההכנסה בשומה הגבוהה יותר שבין השומה של השנה הקובעת לבין השנה שקדמה לה.

חישוב הבסיס לדמי הלידה ולגמלה לשמירת היריון של העובדת העצמאית בשנה הקובעת מביא בחשבון רק את מספר החודשים שבהם עבדה היולדת. לדוגמה, שנה שבה יצאה יולדת לחופשת לידה מלאה (15 שבועות), נחשבת לשנה של שמונה חודשים בלבד. במקרה כזה, חישוב הבסיס בשנה שקדמה לשנה הקובעת מביא בחשבון את כל השנה.

יישום התיקון האמור חל לראשונה על השומות לשנת 2016 בהשוואה לשומות לשנת 2015. הביטוח הלאומי ערוך לעשות את ההשוואה בין השומות באופן אוטומטי, כאשר יקבל את השומה לשנה הקובעת (שנת 2016) ממס הכנסה.

בעבר הביא בחשבון המוסד לביטוח לאומי על פי החוק את הכנסת העובדת העצמאית בשנה שקדמה לשנה הקובעת, רק כאשר בעיות בריאות הקשורות להיריון גרמו לצמצום עבודתה. המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזר מספר 1452 בנושא שינוי באופן חישוב גמלת אימהות לעובדת עצמאית בעקבות התיקון לחוק.

חשיבות תשלום דמי הביטוח של עובדת עצמאית לפני הלידה או האימוץ, או התחלת שמירת ההיריון

הגמלה של העצמאית מותנית **בתשלום** דמי ביטוח כעובדת עצמאית כמפורט בסעיף 50 לחוק הביטוח הלאומי, לפני הלידה או שמירת ההיריון. לאור זאת על עובדת עצמאית להסדיר את מעמדה הביטוחי במוסד לביטוח לאומי ולשלם את דמי הביטוח עוד לפני הלידה או שמירת ההיריון.

כיוון ששמירת היריון אינה מתוכננת - מומלץ שכל עצמאית בהיריון תבדוק מהו סיווג הביטוחי במוסד לביטוח לאומי. אם היא רשומה כמי שאינה עונה להגדרת עובדת עצמאית, יש לבחון את סכום ההכנסה ואת מספר השעות ולהתאים את הסיווג הביטוחי בהתאם.

עובדת שכירה

תיקון מספר 183 לחוק הביטוח הלאומי קובע כי הבסיס לדמי הלידה של עובדת שכירה יהיה הסכום המתקבל מחלוקת הכנסת המבוטחת ברבע השנה שקדם ליום הקובע ב-90, או בששת החודשים שקדמו ליום הקובע ב-180, לפי הגבוה. החוק יחול על לידה שאירעה ביום 1.3.2017 ואילך. כאשר שכר העובדת השכירה לפני הלידה אינו משקף את הכנסת העובדת, יש אפשרות להשלמה כמפורט בחוק ובתקנות ובהוראות משלימות של המוסד לביטוח לאומי.

המוסד לביטוח לאומי קבע בהוראות שלו שחודש הלידה נכלל בבסיס החישוב של דמי הלידה רק כשהוא חודש מלא (הלידה בסוף החודש). בית הדין בחן את הסוגייה כמה פעמים ותמך בהחלטת הביטוח הלאומי שלא לכלול את חודש הלידה בבסיס החישוב כשהוא חודש חלקי. פסק דין מלכה מיכאל מיום 11.4.2016 (ב"ל 36767-09-14) ופסק דין ביליצר חוה מיום 29.9.2016 (37712-11-13). מעסיקים רשאים להגיש תביעות לתשלום דמי לידה בעבור העובדות באמצעות לשכת השירות. חשוב לציין שרק חלק מלשכות השירות ומבתי התוכנה ערוכים לכך בשלב זה. במגזר הציבורי חלק

מהעובדות מקבלות כבר את דמי הלידה בשיטה הזו. המעסיק אמור לעדכן את המוסד לביטוח לאומי וגם את הנשים כאשר ההכנסה בחודשים שלפני היום הקובע אינה משקפת את ההכנסה הרגילה (כמתבקש בפסק דין בעניינה של דר' מיכל ברוורמן 7262-12-12 מיום 30.9.2015) וגם בעניין תשלומי בונוסים והפרשי שכר, לצורך מיצוי זכויות מירבי.

חופשת לידה ללא תשלום (עד שבוע 26 לפי חוק עבודת נשים)

בית הדין הארצי קבע בפסק דין בעניין טלי פלס ביום 23.2.2016 (עב"ל 5280-04-15) כי חודשי חופשת הלידה ללא תשלום, בתקופה שלאחר 15 שבועות שבהם מגיע תשלום דמי לידה ועד 26 שבועות לפי חוק עבודת נשים, יראו בהם תקופת היעדרות מסיבה שאינה תלויה במבוטחת. במצב של לידה עוקבת, יש לבצע חישוב של דמי הלידה לפי דמי הלידה הקודמים.

עובדת שכירה ועובדת עצמאית בו זמנית

לאור התיקונים בחוק הביטוח הלאומי שפורטו לעיל, יכול להיות מצב שבו הבסיס לדמי הלידה של מי שהיא גם עובדת שכירה וגם עובדת עצמאית בו זמנית יחושב לפי תקופות שונות לכל עיסוק. לדוגמה, הבסיס של הגמלה כשכירה יהיה לפי תקופה של 6 חודשים שלפני הלידה והבסיס כעובדת עצמאית יהיה לפי השומה של השנה הקודמת.

עבודה במשך חופשת הלידה

ככלל, דמי הלידה משולמים על פי החוק כדי שהיולדת וגם בעלה שלוקח חופשת לידה, לא יעבדו בזמן החופשה. כלומר, אין מניעה להרוויח כסף, אך המטרה היא לא לעבוד.

המוסד לביטוח לאומי פרסם שעובדת עצמאית יכולה בתנאים מסוימים לחזור לעיסוקה בהיקף מצומצם מאד בתקופת חופשת הלידה כדי לשמור על העסק הקיים ולתחזק אותו, בלי פגיעה בדמי הלידה.

לעובדת שכירה יש הגבלות לפי חוק עבודת נשים על החזרה לעבודה בתקופת חופשת הלידה. נמסר מהמוסד לביטוח לאומי כי עובדת עצמאית שמעוניינת לעבוד בזמן חופשת הלידה, תשלח למוסד לביטוח לאומי הודעה בכתב ומראש על שימור ותחזוקת העסק, כדי לקבל את אישור המוסד לביטוח לאומי. עליה לפרט מהן הפעולות שהיא עושה בשגרה לעומת הפעולות בחופשת הלידה. הכוונה לפעולות הכרחיות כמו משלוח מיילים דחופים, הוצאת חשבוניות וקבלות וביצוע פעולות שלא ניתן לדחות.

מעבר לשימור המצב הקיים, כאמור, עבודה בזמן חופשת הלידה של עובדת שכירה ושל עובדת עצמאית מקטינה את דמי הלידה באופן מלא או באופן חלקי. יש להודיע למוסד לביטוח לאומי על העבודה כאמור ואם התקבלו דמי לידה, יש להחזירם.

שיהוי בגמלאות דמי לידה והורות

אי הגשת תביעה לדמי לידה כפופה לכללי השיהוי. כלומר, יש להגיש את התביעה לדמי הלידה בתוך 12 חודשים ממועד הלידה (מועד העילה לעניין השיהוי הוא יום הלידה ולא יום הזכאות הראשון).

עובדת עצמאית

עובדת עצמאית הרשומה כחוק במוסד לביטוח לאומי, מקבלת בדרך כלל את דמי הלידה באופן אוטומטי, ללא צורך בהגשת תביעה. ואולם, עצמאית שלא קיבלה הודעה על זכאותה לדמי הלידה בתוך כחודש ממועד הלידה, תגיש תביעה לדמי לידה כבעבר, כדי למנוע טענת שיהוי. החל מאפריל 2016 המוסד לביטוח לאומי עורך חישוב משולב של הפרשי שומה ופרשי גמלאות אימהות בעקבות קבלת שומה של עובדת עצמאית כפי שפורסם בחוזר מיום 25.5.2016. מומלץ לבדוק היטב את הבסיס לגמלאות בחישוב ההפרשים.

עובדת עצמאית שהיא גם עובדת שכירה, בו זמנית

עובדת עצמאית שהיא גם עובדת שכירה (לרבות לפי צו סיווג מבטחים) מקבלת באופן אוטומטי דמי לידה חלקיים, בהתחשב בהכנסותיה כעצמאית בלבד. על הכנסותיה כשכירה עליה להגיש תביעה (אלא אם המעסיק הגיש את התביעה בעבורה).

אפשר להגיש תביעה לדמי לידה החל מתשעה שבועות לפני הלידה המשוערת.

לפי עמדת הביטוח הלאומי, כללי השיהוי חלים גם על השלמת דמי לידה של עצמאית על הכנסותיה כשכירה. עמדה זו תוקנה מיום קבלת פסק דין בעניין איילת כהן ביום 28.3.2017 (22345-08-14). המבוטחת קיבלה את דמי הלידה כעצמאית באופן אוטומטי ועל חלק ההכנסות שלה כשכירה הגישה תביעה באיחור ונדחתה. בית הדין הארצי לעבודה דחה את ערעור הביטוח הלאומי וקבע שיש לראות בתביעה שלה כשכירה תביעת המשך לתביעה כעצמאית ואין מקום לטעון טענת שיהוי.

תגמולי מילואים

תגמולי מילואים לעובד עצמאי

אם העובד העצמאי לא קיבל את תגמולי המילואים באופן אוטומטי בתום שבועיים מיום שסיים את שירות המילואים, אזי עליו להגיש תביעה אישית. עצמאי שהוא גם שכיר מתבקש להגיש תביעה אישית כעצמאי לאחר שהמעסיק תבע את התגמול כדי שלא ייווצר חוב. מומלץ לוודא מפעם לפעם שחשבון הבנק של המבוטח מעודכן, כדי שהקליטה האוטומטית של תגמולי המילואים תתבצע כראוי.

את טופס התביעה ניתן למלא באופן מונחה באתר האינטרנט, להדפיס אותו ולשלוח חתום למוסד לביטוח לאומי.

ההכנסה הסופית לחישוב הגמלה מתבררת עם חישוב הפרשי דמי הביטוח, בהתאם להכנסה בשומה של מס הכנסה. אם הבסיס לתגמולי המילואים היה גבוה מדי, אזי המבוטח מחזיר את התגמול העודף. אם ההכנסה לפי השומה גבוהה יותר, כי אז המבוטח מקבל תוספת לתגמול המילואים.

המוסד לביטוח לאומי שולח מדי שנה למבוטח אישור שנתי על התגמולים ועל המס שנוכה מן התגמול. אישור זה מרכז את תגמולי המילואים שהתקבלו בפועל בשנה האמורה. יש לשים לב שהאישור השנתי ניתן על בסיס התגמולים ששולמו בפועל במהלך השנה. האישור השנתי כולל

בתוכו את כל התשלומים שבוצעו בין 1 בינואר ועד 31 בדצמבר באותה שנה, ובכלל זה הפרשי שומה ותשלומי מילואים לשנים קודמות.

האישור שנשלח למבוטח ממחלקת הגבייה על הפרשי דמי הביטוח בעקבות שומה כולל את תגמולי המילואים ששולמו על בסיס ההכנסה של אותה שנה, שהיא בבחינת הבסיס לגמלה, ללא קשר למועד התשלום.

האישור על הפרשי השומה כולל את כל תגמולי המילואים ששולמו לתקופות השירות בין 1 בפברואר באותה השנה ועד 31 במארס בשנה שלאחר מכן.

תקופות שירות שחלו בחודשים פברואר ומארס יופיעו בשתי שומות מס (בשנה הקודמת ובשנה השוטפת), ולכן תקופות אלה יופיעו בהפרשים של שתי השומות.

בעקבות הסכם שנחתם בין צה"ל לביטוח הלאומי יקבל עצמאי המשרת במילואים פיצוי נוסף לתגמול המילואים שהוא זכאי לו, רטרואקטיבית מיום 1.1.2016, ובלבד שביום השירות העצמאי היה רשום במוסד לביטוח לאומי כעובד עצמאי ושילם את דמי הביטוח באופן סדיר. הפיצוי הוא בשיעור 25% מהתגמול המחושב אך הפיצוי והתגמול ביחד לא יעלו על התגמול המרבי. הסבר נוסף באתר הביטוח הלאומי.

תגמולי מילואים לעובד שכיר

ביום 2.3.2011 פורסם ברשומות תיקון מספר 127 לחוק הביטוח הלאומי המחייב את המעסיק בפעולות כדלקמן:

1. בחודש השירות במילואים המעסיק ישלם לעובד את השכר שהיה משלם לו אילו לא שירת במילואים והוסיף לעבוד. תשלום זה נחשב למקדמה על חשבון התגמול המגיע לעובד.
2. המעסיק יתבע את התגמול מהמוסד לביטוח לאומי.
3. המעסיק יעביר לעובד את יתרת התגמול לכל המאוחר במשכורת החודש שבו קיבל את התגמול מהביטוח הלאומי. כלומר, המעסיק יעביר לעובד את ההפרש שבין התגמול שקיבל מהמוסד לביטוח לאומי (סעיף 2 לעיל) ובין התשלום ששילם לעובד בחודש שבו שירת במילואים (בסעיף 2 לעיל) במגבלות מסויימות:

1. אם העובד עבד במהלך השירות, אזי שכר זה לא יובא בחשבון בחישוב יתרת התגמול.
2. כל סכום שהעובד היה מקבל גם אם נעדר מעבודתו (בהתאם להסכמי העבודה התקפים באותו מקום עבודה), לא יובא בחשבון בחישוב יתרת התגמול.

המוסד לביטוח לאומי פרסם הבהרה הקשורה להתחשבות שבין המעסיק לעובד כדלקמן: בחישוב ההפרש, אין להביא בחשבון סכום ששולם לעובד עקב עבודתו וסכום שהיה משולם לעובד בין שהיה מוסיף לעבוד ובין שנעדר מעבודתו, כגון תשלומים בעד ימים כימי המנוחה השבועיים שבהם העובד אינו אמור לעבוד (שישי, שבת וחגים) או תשלומים שאינם תלויים במספר ימי העבודה בפועל, כגון תשלום בעבור דמי הבראה, החזקת רכב וכדומה.

דין תגמולי המילואים כדין שכר עבודה כאמור בחוק הביטוח הלאומי, וכך גם דין יתרת התגמול, שעל המעסיק להעבירו לעובד לכל המאוחר ביום שבו משתלם שכרו של העובד בעד החודש שבו הועבר התגמול למעסיק על ידי המוסד לביטוח לאומי.

הבהרות נוספות חשובות

1. על פי תיקון חוק המילואים מאוגוסט 2008, מי שמשרת במילואים כחוק יהיה זכאי לתגמול אף אם הכנסתו לא נפגעה עקב השירות. יש לשלם לעובד הן שכר עבודה והן תגמולי מילואים.
2. אם המעסיק שילם לעובד בונס לאחר מועד השירות, ברוב המקרים יש צורך לתבוע הפרש לתגמול.
3. סעיף 283 לחוק הביטוח הלאומי מחייב את המעסיק להמשיך ולשלם לעובד שיצא למילואים את התשלומים שנהג לשלם לקופת תגמולים או לקופת פנסיה כאילו לא שירת והמשיך לעבוד. על פי חוות דעת משפטית שהתקבלה במוסד, יש להפריש את אותן הפרשות סוציאליות אשר מופרשות בדרך כלל מהשכר הרגיל של העובד לאותה תקופה, ולא מסך כל התגמול לפי חוק המילואים, אשר גבוה בדרך כלל מהשכר הרגיל.
4. ביום 3.8.2017 פרסם המוסד לביטוח לאומי איגרת עם הנחיות למעסיק, בשיתוף עם מנהל האכיפה במשרד העבודה והשירותים החברתיים.
5. הבהרה שהתקבלה מהמוסד לביטוח לאומי: "בסעיף 276(א)(3) לחוק הביטוח הלאומי מצוין באופן מפורש - 'דין התגמול המגיע לעובד לפי סעיף קטן זה כדין שכר עבודה'. לתפיסתנו ובהתאם לחוות דעת שקיבלנו עובד היוצא לשירות מילואים ימשיך ויקבל את שכרו ואת התנאים הנלווים לשכרו כעובד מן המניין. לכן יש לנהוג בו כמו שנוהגים בעובד שיוצא לחופשה בתשלום.

גם עובד בחופשה מקבל את ההטבות הנלוות לרבות שווי רכב או תשלום אחזקת רכב גם כאשר אינו בעבודה.

ההבדל היחיד הוא שכאשר עובד יוצא לחופשה הוא מפוצה באמצעות מאגר החופשה והמעסיק דואג לנכות את ימי החופשה, ואילו בשירות מילואים הימים אינם מנוכים אלא משולמים על ידי הביטוח הלאומי".
- 6. המעסיק משלם את התגמול למי ששכרו משתלם על בסיס של חודש או יותר (גם אם הוא עובד חודשי ועבד פחות מחודש לפני השירות במילואים), וכן למי שבתכופ לפני שירותו במילואים היה עובד וברבע השנה שקדם לשירותו עבד לפחות 75 ימים אצל מעסיק אחד או במקום עבודה אחד, כולל ימי מנוחה, חגים, חופשה, תאונה, מחלה, אבל ועוד (סעיף 276 לחוק הביטוח הלאומי). נמסר מהביטוח הלאומי שלעובד שעתי מחשבים את סך כל השעות ב-3 חודשים לפני השירות ומחלקים ב-8 (יום עבודה נחשב ל-8 שעות).
- 7. עובד שכיר בשני מקומות עבודה או יותר, מקבל את שכרו מהמעסיק העיקרי ותובע בעצמו את השלמת התגמול בגין עבודתו הנוספת.
- 8. דין התגמול המגיע לעובד ממעסיקו כדין שכר עבודה וזכותו של העובד להגיש תובענה לפי חוק הגנת השכר נגד מעסיק המסרב לשלם התגמול או מעכב אותו. האחריות לאכיפת החוק, לרבות בנושא ההתחשבות עם המעסיק, מוטלת על אגף הכלכלה במשרד העבודה והשירותים החברתיים.
- 9. עובד שתובע את התגמול בעצמו בתביעה אישית מתבקש להצהיר שלא קיבל את התגמול מהמעסיק ושם המעסיק יתבע בעתיד את התגמול מהמוסד לביטוח לאומי, העובד יחזיר למוסד לביטוח לאומי את התגמול שקיבל באופן אישי.
- 10. מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי זכאי לתגמול בסכום התגמול המזערי שהוא בשנת 2019 בסך 198.97 ש"ח (בשנת 2018 בסך 196.61 ש"ח ליום).

11. תשלום התגמול החל מאוגוסט 2008 בעבור שירות רצוף של עד 6 ימים, או שארית של מספר ימי השירות הרצופים בניכוי כפולות של 7 הוא:
 - בגין עד חמישה ימי שירות רצופים משולם התגמול בתוספת 40%.
 - ככל שהיו בחישוב שישה ימים: משולם התגמול בתוספת יום אחד.
12. התגמול משולם בעבור כל יום שירות, ללא הבחנה אם נפגעה הכנסתו של המשרת במילואים עקב השירות או לא. כלומר, אם המשרת במילואים עבד יום עבודה רגיל וביצע את השירות מעבר לשעות העבודה, או בימי המנוחה השבועיים שלו, או בחופשתו, ישולמו לו שכר העבודה וגם תגמולי המילואים.
13. כאשר עובד מקבל בתקופה שבה הוא משרת במילואים תשלומים שאינם תלויים במספר ימי העבודה בפועל (כמו דמי הבראה וביגוד), המעסיק אינו מנכה אותם מהתגמול שהוא משלם לעובד.
14. למען הסר ספק, חישוב תגמול מילואים בצו 8 זהה לחישוב תגמול מילואים בזמן רגיעה.
15. המוסד לביטוח לאומי מבצע תהליך של מיצוי זכויות ושולח לעובד הודעה על תקופות שירות מילואים שלא נתבעו על ידו. המעסיק מקבל הודעה ללא פרטי העובד בשל הוראות חוק הגנת הפרטיות (הנושא נמצא בברור לבקשת לשכת רואי חשבון).
16. דוגמה: עובד חודשי יצא למילואים בימים חמישי עד שלישי בשבוע העוקב. המעסיק משלם לעובד שכר רגיל בשלב הראשון, תובע את המוסד לביטוח לאומי בשלב השני, ובאותו חודש שבו הוא מקבל את התשלום מהמוסד לביטוח לאומי, הוא עורך התחשבות עם העובד ובדרך כלל משלים את התגמול. העובד מקבל את התגמול כולו בניכוי השכר הרגיל (ללא דמי הבראה, למשל) ששולם לו בימים חמישי, ראשון, שני ושלישי.
17. המוסד לביטוח לאומי הוסיף ערוץ חדש להגשת תביעות מעסיקים לתגמולי מילואים באופן מקוון (WCF) לתוכנות שכר שהצטרפו למהלך. בחודש יולי פורסם חוזר באתר הביטוח הלאומי.

קצבת נכות כללית

קצבת נכות כללית משולמת לתושבי ישראל, בעלי נכות גופנית, שכלית או נפשית, שאבדו את כושר העבודה (או התפקוד במשק הבית של עקרת הבית) כתוצאה ממחלה, תאונה או מום מלידה.

הזכאות לקצבה נבחנת מגיל 18 והגמלה משולמת עד גיל פרישה (לעולים חדשים משולמת הגמלה לאחר 12 חודשים ממועד העלייה). מי שבתכוף לפני גיל פרישה קיבל קצבת נכות כללית, יקבל קצבת אזרח ותיק (זקנה) שלא תפחת מקצבת הנכות הכללית.

נכה שמקבל קצבת נכות כללית מלאה מקבל הטבות נלוות כמו הקלות בארנונה וכדומה, ובתנאים מסויימים אף הקלות בתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות.

מעבר למגבלות התושבות והגיל, יש שלושה תנאים מקדמיים לזכאות לקצבת נכות כללית שעל כולם להתקיים בו זמנית במשך 90 ימים רצופים לפחות, במהלך 15 החודשים שלפני הגשת התביעה לקצבת הנכות. סדר בדיקת הזכאות הוא כדלקמן:

1. לאחר חוק ההסדרים לשנת 2017, ההכנסות מעבודה ו/או ממשלח יד הן בסכום שנמוך משיעור של 60% מהשכר הממוצע במשק (סך של 6,164 ש"ח לחודש בשנת 2019). אין להביא בחשבון את דמי המחלה של העובד השכיר בקביעת מגבלת ההכנסה.
2. נקבעה לנכה בוועדה רפואית של המוסד לביטוח לאומי נכות רפואית משוקללת בשיעור של 60% לפחות או נכות רפואית משוקללת של 40% כאשר מתוכם לפחות 25% נקבעו בשל ליקוי אחד. לעקרת בית - נכות רפואית משוקללת בשיעור של 50% לפחות.
3. נקבעה לנכה דרגת אי כושר עבודה מעל 50% (כלומר, יש לנכה פגיעה מלאה או חלקית של 50% לפחות ביכולת ההשתכרות שלו בשל הנכות).

דרגות אי הכושר הן 60%, 65%, 74% ו-100% (עד שנת 2009 דרגת אי כושר מלאה הייתה בשיעור 75% ויש נכים שעדיין מקבלים את קצבת הנכות לפי החוק שהיה קיים אז). הקצבה יכולה להיות זמנית או קבועה וכך גם דרגת אי הכושר להשתכר. קצבת הנכות הכללית משולמת בהתאם לדרגת אי הכושר שנקבעה החל מהיום ה-91. בתנאים מסויימים משולמת הקצבה כבר מהיום ה-31. כלומר, בתוך תקופת 90 הימים.

סכומי הקצבה לדרגת אי כושר מלאה 100% בשנת 2019

קצבת יחיד - 3,312 ש"ח לחודש.
תוספת עבור בן זוג - 1,189 ש"ח לחודש.
תוספת עבור כל ילד (במגבלת 2 ילדים) - 951 ש"ח לחודש.
קצבה למשפחה שבה הבעל נכה, יש להם שני ילדים בגיל בית ספר ובת הזוג ללא הכנסות - 6,403 ש"ח לחודש.

תוספת לקצבה בשל בני משפחה שתלויים בנכה

קצבת הנכות הכללית ליחיד מוגדלת אם לנכה יש תלויים, שהם אישה/ידועה בציבור שהכנסותיה מכל המקורות אינה עולה על סכום שנקבע (57% מהשכר הממוצע במשק) ו/או ילדים עד גיל 18 או אף מעבר לכך בתנאים שנקבעו בחוק, אך לא מעבר לגיל 24.
התוספת הזו מוקטנת (שקל מול שקל) אם לנכה יש הכנסות שאינן מעבודה (למעט חריגים כמו קצבת ילדים). אולם, בכל מקרה, סכום הקצבה של הנכה לא יפחת מקצבת נכות מלאה של יחיד.
דוגמה להכנסות שאינן מעבודה שמקטינות את תוספת התלויים לנכה - פנסיה, קצבת אובדן כושר עבודה, שכר דירה, דיבידנדים, ריבית וכדומה.

מיצוי זכויות לקצבת אזרח ותיק (זקנה)

מועד העילה לזכאות לקצבת אזרח ותיק בגיל פרישה (הגיל שמותנה בהכנסות) משלב בין גיל לסכום ההכנסה. לכן, נקבע בשלב זה במוסד לביטוח לאומי לעניין מבוטחים שהגישו תביעה לקצבת אזרח ותיק באיחור כדלקמן:

1. מבוטח שהגיש תביעה לקצבת אזרח ותיק בהגיעו לגיל פרישה, והתביעה נדחתה בשל הכנסות בגיל הפרישה (בגיל המותנה בהכנסות), פונה למוסד לביטוח לאומי עם פרטי הדוח השנתי שהוגש למס הכנסה או עם השומה, והמוסד לביטוח לאומי לא יטען את טענת השיהוי אם יתברר שהמבוטח זכאי בדיעבד לגמלה.
 2. מבוטח עצמאי או בעל הכנסות שאינן מעבודה, שלא הגיש תביעה לקצבת אזרח ותיק בגיל פרישה - אם בתוך 12 חודשים ממועד הגשת הדוח השנתי למס הכנסה יגיש תביעה לקצבת אזרח ותיק, אזי התביעה תיבחן ללא טענת שיהוי.
- מומלץ ורצוי להחתים את הדוח המוגש בחותמת בפקיד השומה כהוכחה למועד הגשת הדוח, כדי שהדוח החתום האמור יישלח למוסד לביטוח לאומי עם התביעה החדשה לקצבת אזרח ותיק.

לצורך מיצוי זכויות מרבי שולח המוסד לביטוח לאומי הודעות למבוטחים תושבי ישראל שנמצאים בישראל, שהגיעו לגיל פרישה.

חודשיים לפני גיל הפרישה (הגיל המותנה בהכנסות) המבוטח, כאמור, מקבל טופס תביעה, ופעם בשנה מבוטח שאינו מקבל קצבה (לרבות מבוטח שתביעתו נדחתה בעבר) מקבל תזכורת.

זכאות לקצבה יחסית

אם בשנת המס עולות ההכנסות על ההכנסה המותרת, אזי ייתכן שהמבוטח זכאי לקצבת אזרח ותיק יחסית. הכוונה להכנסה מהמקורות המפורטים בסעיף 2 לפקודת מס הכנסה (להוציא הכנסות מסוימות כמו: הכנסת עובד (שכיר) הפטורה ממס לפי פקודת מס הכנסה ולא משולמים ממנה דמי ביטוח, הפרשי הצמדה פטורים ממס, פנסיה וגמלאות מסוימות).

חשוב לבחון את הזכאות לקצבה יחסית כיוון שזכאות זאת מאפשרת מתן קצבה חלקית וגם הנחה בתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות.

הכנסה מרבית מותרת בגיל פרישה (לוח ט)

- 57% מהשכר הממוצע במשק ליחיד - 5,856 ש"ח לחודש בשנת 2019.
- 76% מהשכר הממוצע במשק למי שיש לו תלוי אחד - 7,807 ש"ח לחודש בשנת 2019.

טבלאות גיל פרישה וגיל זכאות לפי חוק גיל פרישה, התשס"ד - 2004
גברים - גיל הפרישה כיום הוא 67 וגיל הזכאות הוא 70.
נשים - גיל הפרישה מחושב לפי הטבלאות להלן:

חוק גיל פרישה לנשים לפי תאריך הלידה

גיל פרישה		חודש ושנת לידה	
חודשים	שנים	עד תאריך	מתאריך
-	60	06/44	-
4	60	08/44	07/44
8	60	04/45	09/44
-	61	12/45	05/45
4	61	08/46	01/46
8	61	04/47	09/46
-	62	ואילך	05/47

גיל זכאות לנשים לפי תאריך הלידה

גיל זכאות		חודש ושנת לידה	
חודשים	שנים	עד תאריך	מתאריך
-	65	06/39	-
4	65	08/39	07/39
8	65	04/40	09/39
-	66	12/40	05/40
4	66	08/41	01/41
8	66	04/42	09/41
-	67	12/44	05/42
4	67	08/45	01/45
8	67	04/46	09/45
-	68	12/46	05/46
4	68	08/47	01/47
8	68	04/48	09/47
-	69	12/48	05/48
4	69	08/49	01/49
8	69	04/50	09/49
-	70	ואילך	05/50

* ר"ח אורנה צח-גלרט, בעלת פרקטיקה פרטית לפתרונות בתחום הביטוח הלאומי ומרצה על חוק הביטוח הלאומי. בין תפקידיה הציבוריים: חברת נשיאות לשכת רואי חשבון, יו"ר ועדת הקשר של לשכת רואי חשבון עם המוסד לביטוח לאומי ונציגת הלשכה בכנסת בנושא זה.

חלק יב - סוגיות בדיני עבודה

חוק הודעה לעובד (תנאי עבודה), תשס"ב-2002

בחודש דצמבר 2014 התקבל תיקון מספר 6 לחוק הודעה לעובד (תנאי עבודה), תשס"ב-2002, אשר יקרא החל מאותו המועד "חוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה (תנאי עבודה והליכי מיון וקבלה לעבודה), תשס"ב-2002 (להלן: "**חוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה**" או "**החוק**").

1. עד היום לא חלה על ציבור המעסיקים חובה חוקית לפיה עליהם להודיע למועמד לעבודה על התקדמות הליכי המיון למשרה המוצעת/איוש המשרה ו/או על ההחלטה שלא לקבלו לעבודה. כפועל יוצא, פעמים רבות מאוד, מועמדים לעבודה מצאו עצמם באי וודאות גדולה, לאורך זמן ותוך שהינם חווים קושי אמיתי לכלכל את צעדיהם.
2. מצב דברים זה נועד התיקון לחוק לפתור, כאשר במסגרתו הוטלו על המעסיק **חובות מהותיות חדשות** שתכליתן להקל על המועמד בשלב חיפוש העבודה, ולאפשר לו לדעת "היכן הוא עומד" בכל הנוגע לקבלתו לעבודה אצל המעסיק הספציפי.
3. סעיף 3א(א) לחוק הודעה לעבודה ולמועמד לעבודה קובע כי על המעסיק למסור למועמד לעבודה, אשר השתתף בהליכי מיון (הליכי מיון מוגדרים בחוק כראיון או בחינה), **הודעה בכתב אודות התקדמותם**, וזאת **אחת לחודשיים** מיום תחילת השתתפות המועמד בהליכי המיון.
4. עוד נקבע במסגרת סעיף זה כי על המעסיק להודיע למועמד לעבודה **אודות אי קבלתו לעבודה**, וזאת **תוך 14 יום מהמועד בו מועמד אחר התקבל לעבודה** לגביה נערכו הליכי המיון.
5. על פי התיקון לחוק, הודעות כאמור יכללו, בין היתר, את הפרטים הבאים:
 - 5.1. שם המעסיק ושם המועמד לעבודה.
 - 5.2. מועד תחילת הליכי המיון.
 - 5.3. זהות הגורם שערך את הליכי המיון (ככל שאינו המעסיק).
 - 5.4. התפקיד/משרה לגביהם נערכים הליכי המיון.
 - 5.5. שמו של שולח ההודעה מטעם המעסיק ותפקידו.
6. הודעות כאמור ניתן לשלוח, על פי התיקון לחוק, גם באמצעי אלקטרוני או טכנולוגי אחר.
7. חרף על האמור לעיל, מעסיקים בתחום ההסעדה, או המעסיקים לא יותר מ-25 עובדים, **אינם חייבים להודיע למועמדים לעבודה את ההודעות שבנדון**, וכך גם כאשר המדובר במשרה שתקופת העבודה המוצעת בה אינה עולה על שלושים ימים.
8. עוד ובנוסף נקבע במסגרת התיקון לחוק כי זכאות המועמד לעבודה לקבל מידע מכוחו שמצוין מעלה, באה להוסיף על זכאותו לקבלת מידע כאמור מכוח דין, צו הרחבה, הסכם קיבוצי או חוזה עבודה.
9. מזכיר כי חוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה מקנה לבית הדין האזורי לעבודה סמכות ייחודית לדון בהליך אזרחי העוסק בהפרת הוראותיו, ובמסגרת זו לפסוק פיצוי כספי לזכות מועמד לעבודה אשר זכויותיו נפגעו, אף אם לא נגרם לו נזק ממוני, וכן לפסוק על צו עשה לתיקון ההפרה.

מספר שעות העבודה בערבי חג

סעיף 2(ב) לחוק שעות עבודה ומנוחה קובע: כי ביום שלפני חג, שהעובד אינו עובד בו, לא יעלה יום העבודה על 7 שעות.
במקומות בהם עובדים 5 ימי עבודה בשבוע, יום העבודה הנ"ל יהיה בן 8 שעות עבודה (בתשלום של 9 שעות) או עובדים 6 ימים בשבוע 7 שעות בתשלום של 8 שעות.

תשלום עבור ימי חג

עובדים חודשיים זכאים לתשלום מלוא ימי החג.
עובדים יומיים/שעתיים זכאים לתשלום ימי החג רק לאחר 3 חודשי עבודה במקום העבודה (אם לא נעדרו מהעבודה בסמוך לחג - יום לפני ויום אחרי, אלא בהסכמת המעסיק).
יש הטוענים שבמידה והעובד היומי היה אמור לעבוד ביום בו חל החג - יש לשלם לו את שכרו.
נקבע תשלום מלא בעבור 9 ימי חג (2 ימי ראש השנה, יום כיפור, 2 ימי סוכות, 2 ימי פסח, שבועות ויום העצמאות).
העובד אינו זכאי לתשלום בגין ימי חג החלים בשבת או ביום החופשי שלו.

עבודה ביום שבת

המחיר לשעת עבודה בשבת הינו לפחות 150% ממחיר שעה רגילה.
שעות המנוחה השבועיות הן לפחות 36 שעות רצופות בשבוע, כאשר לגבי יהודי, תכלול המנוחה השבועית את יום השבת.
אסור לחייב עובד לעבוד בשעות המנוחה השבועיות.

באם העובד השלים במהלך השבוע את מכסת השעות השבועית (42 שעות עבודה רגילות) העובד יהיה זכאי גם לגמול שעות נוספות.

הבסיס לחישוב גמול השעות הנוספות לעבודה בשבת וחג הינו שכרו המוגדל של העובד. יש לשלם לעובד גמול שעות נוספות בהתאם לחוק כאשר שכר הבסיס לחישוב גמול השעות הנוספות יעמוד על כ-150% מהשכר הרגיל (שעתיים ראשונות: $150\% + 25\% = 175\%$ ומהשעה השלישית ואילך: 200%).

מילואים

סעיף 41 לחוק חיילים משוחררים, קובע איסור על מעסיק לפטר עובד בשל שירותו במילואים, במהלך השירות ובמהלך 30 הימים שמתום שירות המילואים (לעומת 21 ימים בעבר). הסעיף קובע את סמכותה של הוועדה לקבוע, כי מעסיק שלא קיים את חובתו ע"פ החוק, יידרש לשלם לעובד פיצויים בסכום השווה ל-5 משכורות.

הריון ולידה

משך חופשת הלידה

בתיקון לחוק עבודת נשים הוארך משך חופשת הלידה של עובדת מ-14 שבועות ל-26 שבועות כאשר 12 השבועות הנוספים הינם ללא תשלום. עובדת זכאית לחופשה בת 26 שבועות אם היא מועסקת לפחות 12 חודשים באותו מקום עבודה או אצל אותו מעסיק ותהא זכאית לחופשה בת 14 שבועות אם היא מועסקת פחות מ-12 חודשים כאמור. עובדת הזכאית לחופשת לידה בת 26 שבועות רשאית לקצר את חופשת הלידה לתקופה שלא תפחת מ-14 שבועות. עובדת שרוצה לקצר את חופשת הלידה חייבת להודיע על כך למעסיקה. המעסיק לא יכול לדחות את חזרתה לעבודה ביותר משלושה שבועות. עובדת יכולה לוותר על חלק מחופשת הלידה העולה על שישה שבועות לטובת בעלה. על פי התיקון עובד שעבד לפחות שנה באותו מקום עבודה או אצל אותו מעסיק ואשתו זכאית לחופשת לידה בת 26 שבועות, יהיה זכאי למלא את חופשת הלידה של אשתו עד 26 שבועות.

בדיקות רפואיות

חוק עבודת נשים קובע את זכאותה של עובדת בהריון, להעדר במהלך הריונה, לצורך בדיקות שגרתיות (בדיקות טיפת חלב, מי שפיר וכיו"ב). היעדרויותיה של עובדת בהריון, כאמור לעיל, אינן מנוכות משכרה, ואין נחשבות כניצול ימי מחלה. הזכות להעדר עקב בדיקות שגרתיות מותנית בכך שהעובדת עובדת שבוע עבודה מלא, כאשר עובדת אשר עובדת עד 4 שעות עבודה ביום, זכאית להעדר 20 שעות בסה"כ במהלך הריונה, ועובדת אשר עובדת מעל 4 שעות עבודה ביום, זכאית להעדר 40 שעות בסה"כ במהלך כל הריונה.

שעות עבודה

ניתן להעסיק עובדת בהריון בשעות נוספות, החל מהחודש החמישי להריונה, אך ורק בכפוף להסכמה בכתב של העובדת ואישור רפואי המאשר כי היא יכולה לעבוד בשעות נוספות. כמו כן, אם הודיעה העובדת למעסיקה בכתב, החל מהחודש החמישי להריונה, כי אינה מעוניינת לעבוד בלילה - לא יוכל המעסיק להעסיקה בלילות. מעסיק אף אינו רשאי להעסיק עובדת בהריון, החל מהחודש החמישי להריונה, בעבודה במנוחה השבועית.

הגנה מפני פיטורים

חל איסור מוחלט לפטר עובדת במשך כל תקופת חופשת הלידה, איסור זה יכול גם לגבי התקופה של 26 השבועות וכן בתקופה של 60 הימים שלאחר תום תקופת חופשת הלידה. לשר התמ"ת נתנה הסמכות להתיר פיטורים רק במהלך התקופה המוגנת של שישים ימים לאחר חופשת הלידה.

פיצויי פיטורים

במהלך כל חופשת הלידה, אסור למעסיק לפגוע בזכויות של עובדת הנמצאת בחופשת לידה. יחד עם זאת, לענין קביעת סכום פיצויים לא תיכלל תקופה של חופשה ללא תשלום העודפת על 14 ימי חופשה לשנת עבודה.

לצורך חישוב תקופת העבודה בגינה תהיה עובדת בחופשת לידה זכאית לתשלום פיצויי פיטורים, יש לקחת כותק מלא את תקופת חופשת הלידה בגינה משולמים דמי ביטוח לאומי ומיתרת תקופת חופשת הלידה אשר אינה בתשלום יש לקחת לענין הותק לחישוב הפיצויים רק 14 יום.

איסור פגיעה בהיקף משרה

קיים איסור על מעסיק לפגוע בהיקף המשרה של עובדת בהריון, באופן העלול להקטין את הכנסתה, אלא בהיתר מאת שר העבודה והרווחה. האיסור חל על עובדת אשר עבדה אצל אותו מעסיק או באותו מקום עבודה שישה חודשים לפחות.

שעת הנקה

חוק עבודת נשים קובע, כי עובדת אשר מועסקת במשרה מלאה זכאית להעדר שעה אחת ביום ללא ניכוי משכרה מתום חופשת הלידה עד תום ארבעה חודשים מאותו יום. לפיכך, עובדת תהיה זכאית לשעת הנקה במשך ארבעה חודשים מסיום 26 השבועות שנקבעו כתקופת חופשת לידה.

טיפול פוריות

סעיף 7(ג) (4) לחוק עבודת נשים קובע, כי עובדת רשאית להיעדר מעבודה בתקופה שבה היא עוברת טיפולי הפריה חוץ גופית, לתקופה שאינה עולה על ארבע סדרות טיפוליות בשנה, כלומר, במקום עבודה שבו נהוג שבוע עבודה של חמישה ימים - עד שישה עשר ימים לסדרה טיפולית. במקום עבודה שבו נהוג שבוע עבודה של שישה ימים - עד עשרים ימים לסדרה טיפולית. ההיעדרות האמורה מותרת רק בהתקיים התנאים הבאים:

1. אישר הרופא המטפל בכתב, כי הטיפול מחייב זאת.
2. העובדת הודיעה על כך למעסיקה מראש.

החוק מוסיף וקובע, כי דין היעדרות, כאמור, כדין היעדרות מפאת מחלה. כלומר, עובד יהיה זכאי לתשלום בגין ימי היעדרות, כאמור, רק בתנאי שעדיין צבורים לזכותו ימי מחלה. חוק עבודת נשים בענין זה חל גם על עובד העובר טיפולי פוריות, אלא שלגבי תקופת היעדרות עקב הטיפולים לא תעלה על שנים עשר ימים בשנה.

הערה - ע"פ חוק עבודת נשים, חל איסור על מעסיק לפטר עובדת העוברת טיפולי הפריה חוץ גופית או עובד או עובדת העוברים טיפולי פוריות, לקראת ילדם הראשון או השני בימי היעדרם מעבודה

לפי סעיף 7(ג4) ו-7(ג1) לחוק (כאמור לעיל, סעיפים אלה מקנים לעובדים זכות להיעדר מן העבודה לצורך טיפולי פוריות, על חשבון מכסת ימי המחלה), או במשך תקופה של 150 ימים לאחר תום ימי ההיעדרות כאמור.

שמירת הריון

היעדרות בגין שמירת הריון אינה מוגבלת בזמן ודינה כחופשה ללא תשלום, עם זאת, היעדרות זו לא תפגע בזכויות התלויות בותק העבודה. מבטוחת הזכאית לדמי לידה מהביטוח הלאומי, זכאית במקרה של שמירת הריון, לקצבה מן הביטוח הלאומי בהתאם לתנאים שנקבעו בחוק הביטוח הלאומי. מבטוחת שהייתה בשמירת הריון תקופה שאינה עולה על 30 יום, המעסיק ישלם לה ימי מחלה וזאת כנגד מכסת ימי המחלה אותם צברה. רק במידה ולמבטוחת אושרה שמירת הריון לפחות 30 יום רצופים, תהא היא זכאית לגמלה בעד התקופה האמורה, ובעד כל תקופה נוספת של 14 ימים רצופים לפחות, בהם הייתה בשמירת הריון. שיעור הקצבה הוא שכרה הרגיל של העובדת עד למקסימום של 100% מהשכר הממוצע במשך.

היעדרות עקב הריון ולידה של בת הזוג

עובד זכאי לזקוף על חשבון תקופת המחלה הצבורה שלו, עד שבעה ימי היעדרות בשנה, בהתאם לכללים שנקבעו, בשל טיפולים או בדיקות הקשורות להריון בת הזוג, או בשל לידה של בת הזוג.

אימוץ ילדים

סעיף 6א בחוק עבודת נשים שכותרתו "חופשת אימוץ" מחיל את מרבית הזכויות הניתנות לעובדת לאחר לידה גם, בשינויים המחויבים, על עובדת המקבלת לביתה לשם אימוץ, ילד שגילו אינו עולה על 10 שנים (סעיפים 6,7 ו-9(ג) לחוק הנ"ל).

חופשת לידה

גם לעובדת המאמצת ילד ניתנת הזכות לחופשת לידה בת 14 שבועות (להלן - "החופשה העיקרית"), לרבות הזכות לפיצול והארכה של חופשת הלידה והזכות כי יופרשו לעובדת המאמצת תקבולים לקרן הפנסיה ולקרן ההשתלמות.

חופשה ללא תשלום

על פי הקבוע בסעיף הנ"ל, הוכרה זכותה של עובדת המאמצת ילד להאריך את חופשת הלידה מעבר ל-14 שבועות, כפוף לתנאים המפורטים בסעיף הנ"ל, וקובע כי דינה של חופשה כאמור היא כדין חופשה ללא תשלום.

הגבלת פיטורים

גם לגבי עובדת שאימצה ילד חל הסעיף האוסר פיטורים ומתן הודעת פיטורים לעובדת הנמצאת בחופשת לידה, במשך 60 יום מתום חופשת הלידה העיקרית ומתום החופשה ללא תשלום. מהאמור עולה, כי עובדת שקיבלה ילד לשם אימוץ ואשר גילו אינו עולה על 10 שנים זכאית על פי חוק עבודת נשים: לחופשת לידה, לחופשה ללא תשלום על פי החוק ובכפוף לתנאים הקבועים בו, כמו כן, אסור לפטר אותה בתקופת חופשת הלידה (לאחר 60 יום מתום חופשת הלידה). מלבד הזכויות של עובדת שילדה המוחלות גם על עובדת שאימצה ילד, נקבעו בסעיף תנאים נוספים:

1. המועד ליציאה לחופשת הלידה העיקרית לאישה מאמצת יחול ביום שבו נתנה העובדת הודעה לפקיד הסעד כקבוע בסעיף 6 לחוק אימוץ ילדים וכי המועד להארכת חופשת הלידה מעבר לחופשה העיקרית יחול עם תום החופשה העיקרית.
2. בכל מקום בו נאמר "עובדת" הכוונה היא לרבות עובד. עם זאת, הסעיף מסייג את תחולתו וקובע כי אם נתקבל ילד לאימוץ על ידי שני בני הזוג, יחולו ההוראות בדבר חופשת לידה רק על אחד מהם לפי בחירתם.

התפטרות עובדת

סעיף 7 לחוק פיצויי פיטורים דן בהתפטרות עובדת שאימצה ילד. הסעיף קובע, כי עובדת שאימצה ילד (לבדה או עם בעלה) שטרם מלאו לו שלוש עשרה שנים, והתפטרה תוך 9 חודשים מיום קבלתו לאימוץ על מנת לטפל בילדה, ובלבד שניתן צו אימוץ, יראו לעניין חוק זה את התפטרותה כפיטורים. החוק מוסיף וקובע, כי אין זה משנה אם צו האימוץ עצמו ניתן לפני או אחרי ההתפטרות.

מענק לידה ודמי לידה

על פי סעיף 57 לחוק הבטוח הלאומי תהא מבטחת או אשת מבטח שקיבלה לאימוץ ילד עד גיל 10, וכן מבטח שאימץ לבדו ילד זכאים למענק לידה ולדמי לידה. התנאי שנקבע על פי חוק הביטוח הלאומי לקבלת מענק לידה הינו מתן הודעה לפקיד סעד על פי הקבוע בסעיף 6 לחוק אימוץ ילדים. בנוסף, נקבע סייג על פי החוק שלא יינתן מענק לידה אם הילד המאומץ הוא ילדו של בן זוגו של המאמץ. לעניין חישוב מענק הלידה וקבלת דמי לידה יראו כאילו יום הלידה של הילד המאומץ הוא היום בו ניתנה ההודעה לפקיד הסעד לפי חוק אימוץ ילדים. עצם הזכאות לקבלת דמי לידה נובעת מהעובדה, כי לעובדת מגיע תשלום דמי לידה בעד פרק הזמן שלרגל האימוץ אין היא עובדת או עוסקת במשלח ידה.

הודעה בכתב מעובד שהתפטר

יש לדרוש מעובד שהתפטר הודעה בכתב על התפטרותו ואם הוא אינו נותן הודעה כזו, יש לשלוח אליו מכתב בנוסח "רשמנו לפנינו הודעתך מיום..... על התפטרותך מהעבודה, שתיכנס לתוקף ביום",

שכן עובדים רבים מתפטרים אך חוזרים בהם אחר כך או טוענים שפוטרו ומגישים תביעות נגד המעסיקים.

יצוין, כי עובד שהתפטר אינו רשאי לחזור בו, אלא בהסכמת המעסיק, אפילו אם הוא מתחרט לפני המועד לסיום העבודה.

יש לשים לב, אם הופקדו לעובד במסגרת סעיף 14 כספים לביטוח קצבה הכוללים בתוכם רכיב פיצויים, לא יוכל המעסיק לקבל את סכום הפיצויים חזרה, העובד יקבל אותם בכל מקרה וזאת ע"פ סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורין.

חובת דיווח על תאונת עבודה

מעסיקים, שימו לב והיזהרו

משרד העבודה קונס מעסיקים שלא דיווחו לו על תאונת עבודה של עובד וזאת בהסתמך על פקודה מנדטורית משנת 1945 ובהסתמך על פס"ד מרכז רפואי סורוקה נגד מדינת ישראל מתאריך 28.5.1989.

במקרה בו עובד נפגע בתאונת עבודה, בין אם הוגשה תביעה לביטוח לאומי לדמי פגיעה ובין אם לאו, המעסיק מחויב, בהתקיים הנסיבות המפורטות להלן, לדווח על התאונה למפקח על העבודה מטעם משרד העבודה.

על פי פקודת תאונות ומחלות משלוח היד (הודעה)-1945, חלה חובה על המעסיק לדווח למפקח על העבודה מטעם משרד העבודה בכל מקרה שאירעה תאונה כל-שהיא שמקורה בעבודתו של עובד כלשהו, ובמשך אותה עבודה והיא גורמת לאחד מאלה:

1. הביאה למותו של אותו עובד.
2. הביאה עובד להיות נטול יכולת במשך יותר משלושה ימים.

בפסיקה צוין, כי מטרת המחוקק הייתה לאפשר למפקחי העבודה לקבל בהקדם האפשרי מידע על כל תאונה, למעט תאונות קלות שגרמו לאי יכולת לעבוד פחות משלושה ימים, על מנת לחקור את נסיבותיה ולהעמיד לדין את האחראי על המחדל שגרם לה, אם אכן היה מחדל ועבירה על החוק, להדריך את הנוגעים בדבר ולהוציא צווים מתאימים, שימנעו את המשך העבודה במתקן שבו נגרמה התאונה, עד שיתוקנו הליקויים (דב"ע מ"ט/ 8-1 מרכז רפואי סורוקה נ. מדינת ישראל).

הודעה מוקדמת

על-פי חוק הודעה מוקדמת לפיטורים ולהתפטרות

ותק בעבודה	עובד חודשי	עובד יומי/שעתי
מחודש ראשון ועד חצי שנה	1 יום לכל חודש עבודה	1 יום לכל חודש עבודה
מחודש שביעי ועד שנה (פחות יום)	6 ימים + 2.5 ימים לכל חודש עבודה	1 יום לכל חודש עבודה
שנה	חודש	14 יום
מעל שנה ופחות משנתיים	חודש	14 יום + יום נוסף לכל חודשיים עבודה בשנה 12
שנתיים	חודש	21 יום
מעל לשנתיים ופחות משלוש שנים	חודש	21 יום + יום נוסף לכל חודשיים עבודה בשנה 12
שלוש שנים	חודש	חודש

ימי חופשה שנתיים

בהתאם לחוק חופשה שנתית, זכאות חופשה שנתית מחושבת על בסיס ימי העבודה בפועל בשנת העבודה (ולא על בסיס חודשי).

החוק מבחין בין מצב בו התקיימו יחסי עובד מעביד במשך כל שנת העבודה, לבין מצב בו התקיימו יחסי עובד מעביד רק בחלק משנת העבודה.

כאשר מתקיימים יחסי עובד מעביד, במשך כל שנת העבודה

ימי עבודה בפועל בשנת העבודה	הזכאות	אופן חישוב הזכאות
לפחות 200 יום	מלאה	----
פחות מ-200 יום	חלקית	הזכאות המלאה X ימי עבודה בפועל 200

כאשר מתקיימים יחסי עובד מעביד רק בחלק משנת המס

ימי עבודה בפועל בשנת העבודה	הזכאות	אופן חישוב הזכאות
לפחות 240 יום	מלאה	----
פחות מ-240 יום	חלקית	הזכאות המלאה X ימי עבודה בפועל 240

חלק של יום חופשה לא יבוא במניין ימי חופשה.

הזכאות לחופשה שנתית לפי חוק חופשה שנתית (לא לפי הסכמים קיבוציים)

החל מ-1.7.2016 הוגדל מספר ימי החופשה הזכאים לו עובדים בעלי ותק של עד 4 שנים. לפי התיקון לחוק התווספו 2 ימי חופשה לכל עובד בעל ותק של עד 4 שנים, יום חופשה אחד התווסף ב-1.7.2016 והיום השני התווסף ב-1.1.2017.

ותק בשנים	זכאות בימים	6 ימים בשבוע	5 ימים בשבוע
1-4	14 ימים עד ליום 30.6.16 15 ימים החל מיום 1.7.16 16 ימים החל מיום 1.1.17	12 ימים עד ליום 30.6.16 13 ימים החל מיום 1.7.16 14 ימים החל מיום 1.1.17	10 ימים עד ליום 30.6.16 11 ימים החל מיום 1.7.16 12 ימים החל מיום 1.1.17
5	16	14	12
6	18	16	14
7	21	18	15
8	22	19	16
9	23	20	17
10	24	21	18
11	25	22	19
12	26	23	20
13	27	24	20
+14	28	24	20

דמי מחלה

זכאות לדמי מחלה		
יום היעדרות	דמי מחלה	שיעור התשלום
ראשון	אין תשלום	אין תשלום
שני	מחצית דמי מחלה	50% משכר יום רגיל
שלישי	מחצית דמי מחלה	50% משכר יום רגיל
רביעי ואילך	מלוא דמי מחלה	100% משכר יום רגיל

צבירת ימי מחלה

1. חודש עבודה מלא מזכה ב-1.5 ימי מחלה.
2. חודש עבודה חלקי מזכה בחלק היחסי.
3. ניתן לצבור 90 ימי זכאות לכל היותר.

דמי הבראה

לאחר שהעובד **השלים שנת עבודה**, הוא זכאי לדמי הבראה עפ"י הותק שלו ועפ"י היקף המשרה (מספר שעות העבודה הרגילות בשבוע, שיש להציב בנוסחה להלן, לא יעלה על 42):

$$\text{מספר ימי הבראה} = \frac{\text{מס' ימי הבראה} \times \text{מס' שעות עבודה רגילות בשבוע}}{42 \text{ (שבוע מלא)}}$$

מספר ימי הבראה (בנוסף לחופשה השנתית), לעובד במשרה מלאה (42 שעות עבודה שבועיות):

ותק בשנים	מס' ימי הבראה לכל שנת עבודה
בתום שנת העבודה הראשונה	5
עבור שנת העבודה השנייה והשלישית	6
עבור שנת העבודה הרביעית עד העשירית	7
עבור שנת העבודה ה-11 עד ה-15	8
עבור שנת העבודה ה-16 עד ה-19	9
עבור שנת העבודה ה-20 ואילך	10

התעריף ליום הבראה בסקטור הציבורי מיום 1.6.2019 הינו 432 ש"ח ובסקטור הפרטי מיום 1.7.2014 הינו 378 ש"ח.

מודעה בדבר שכר מינימום

החל מה-1.12.2017 הועמד על סך של 5,300 ש"ח ברוטו לחודש. חלה חובה על מעסיקים להציג מודעה בדבר זכויות עובדים לפי חוק שכר מינימום במקום בולט לעין. אי הצגת המודעה הינה עבירה פלילית שבצידה קנס.

המודעה: המודעה תיערך לפי הנוסח שבתוספת ואולם המעסיק יעדכן את סכומי שכר המינימום שבמודעה בהתאם לעדכון לפי החוק מזמן לזמן ולא יאוחר משבעה ימים ממועד העדכון כאמור.

הצגת המודעה בדרך נוספת: מעסיק שעיקר עבודתם של עובדיו, כולם או חלקם, היא מחוץ לחצרו, ימסור את המודעה לידי עובדים אלה במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר תחילת עבודתם אצלו וכן במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר עדכון סכומי שכר המינימום לפי החוק וזאת נוסף על הצגת המודעה בדרך הקבועה בסעיף 6ב(א) לחוק.

הצגת המודעה בדרך חלופית: מעסיק המעסיק פחות מ-6 עובדים במקום העבודה רשאי להציג את המודעה באמצעות מסירתה לידי עובדיו במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר תחילת עבודתם

אצלו וכן במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר עדכון סכומי שכר המינימום לפי החוק, במקום הצגתה בדרך בסעיף 6ב(א) לחוק.

פטור מהצגת מודעה: מעסיק המעסיק את עובדיו שלא לצורכי עסק, משלח יד או שירות ציבורי, פטור מחובת הצגת המודעה.

העסקת נוער בחופשות

בחופשה מותר להעסיק נוער מגיל 14. כל נער ונערה חייבים להיות מצוידים באישור רפואי ובפנקס עבודה. נער או נערה מוגבלים לעבודת 8 שעות ביום (אף אם המפעל עובד 9 שעות) ולא יותר מ-40 שעות בשבוע. אין להעסיקם בשעות נוספות, בלילה ובשבת. קיימות הגבלות רבות לעבודת נוער, כולל איסורים על העסקה בתהליכי ייצור שונים. יש לזכור, כי גם לגבי נוער קיימת חובת תשלום שכר מינימום (לפי הגיל) וכן חובת תשלום החזר נסיעות לעבודה.

ע"פ תקנות עבודת נוער (בדיקות רפואיות) התש"ס-2000 נקבע, כי נער לא יעבוד אלא אם נבדק בדיקה רפואית ורופא המשפחה נתן אישור רפואי להעסקתו.

על המעסיק מוטלת החובה להפנות את הנער לבדיקות והזמן הנדרש לבדיקות יחשב לנער כחלק משעות העבודה.

בתיקון לתקנות עבודת נוער נקבע עוד, כי על המעסיק לנהל פנקס שבו ירשמו ביחס לכל נער העובד אצלו הפרטים הבאים:

1. שמו המלא ושם אביו וכן כתובתו.
2. אם לנער יש תעודת זהות, את מספרה.
3. מספר פנקס העבודה של הנער.
4. תאריך הלידה.
5. תאריך התחלת העבודה.
6. פרוט מדיק של מסגרת יום העבודה, כולל הפסקות, של שבוע העבודה וכן רישום נוכחות סדיר הכולל שעות עבודה בפועל והפסקות, רישום כאמור שלא באמצעים דיגיטליים או אלקטרוניים יהיה חתום מידי יום בידי הנער ומאושר בחתימת אחראי שמונה ע"י המעסיק.
7. מועדי חופשה שנתית וימי מחלה.
8. התאריך בו חדל הנער לעבוד.

צו הרחבה לביטוח פנסיוני מקיף במשק

החל מיום 1.1.2008 חלים על כל העובדים והמעסיקים במשק הוראות צו ההרחבה המחייב את המעסיקים לבטח את העובדים בפנסיה מקיפה.

בחודש 8/2011 נחתם צו הרחבה להסכם הקיבוצי הכללי לפנסיה חובה המשפר את תנאי הצו הקודם מיום 1.1.2008. שקבע לראשונה את זכות העובדים לפנסיה המחייבת את המעסיקים במשק

להפריש כספי פנסיה לעובדים לפחות עד לשכר בגובה השכר הממוצע במשק ולפי מדרגות אחוזי הפרשה שהסתכמו החל משנת 2017 ל-18.5%.

הצו יחול על כלל העובדים במשק, למעט מי שיש לו הסדר פנסיה מיטיב אשר ימשיך לחול עליו. מעסיק אשר אינו מקיים את הצו נוטל על עצמו סיכון גדול כך שבמקרה אירוע של נכות או מוות לעובד - יכול שייקבע כי המעסיק יאלץ להיכנס לנעליו של המבטח ולשלם כל מה שאמור היה לשלם המבטח (קרן הפנסיה ו/או חברת הביטוח).

עובד שמתחיל לעבוד ואין לו ביטוח פנסיוני יקבל את הפרשות הפנסיה בתום 6 חודשי עבודה מהיום בו התחיל לעבוד ולא רטרואקטיבית. אם היה לו הסדר פנסיה במקום עבודתו הקודם, ביצוע ההפרשות לגבי יחל לאחר 3 חודשי עבודה או בתום שנת המס, המוקדם מביניהם, רטרואקטיבית למועד תחילת עבודתו.

הצו אינו חל על:

1. עובדים שמתחת לגיל 21 שנים לעובד ו-20 שנים לעובדת.
2. עובדים שפרשו מעבודתם, לאחר גיל הפרישה ומקבלים קצבה.
3. עובדים להם הסדר פנסיוני או עובדים הזכאים להסדר פנסיוני מכוח עבודתם.

תשלומי המעסיק לפיצויים יבואו במקום תשלום פיצויי פיטורים בהתאם לסעיף 14 בחוק פיצויי פיטורים - רק בגין השכר, התקופות והשיעורים שבגינם נעשתה ההפרשה לפיצויים בהתאם לצו. שיעורי ההפרשות יהיו כדלקמן:

סה"כ	הפרשות המעביד לפיצויים	הפרשות המעביד	הפרשות העובד	
%	%	%	%	
2.5	0.834	0.833	0.833	1.1.2008
5.0	1.680	1.660	1.660	1.1.2009
7.5	2.500	2.500	2.500	1.1.2010
10.0	3.340	3.330	3.330	1.1.2011
12.5	4.180	4.160	4.160	1.1.2012
15.0	5.000	5.000	5.000	1.1.2013
17.5	6.000	6.000	5.500	1.1.2014
17.5	6.000	6.000	5.500	1.1.2015
18.0	6.000	6.250	5.750	1.7.2016
18.5	6.000	6.500	6.000	1.1.2017

נספח 2 - גיליון ספירת קופה

שם העסק _____ תאריך הספירה _____ דף _____

מס' סד'	מספר ההמחאה	שם החותם	שם המסב האחרון	שם הבנק	מועד הפרעון	סכום
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						

העברה לדף מס' _____

	מזומן בקופה
	כרטיסי אשראי

עורך ספירת הקופה:

שם ושם משפחה _____ חתימה _____

נספח 3 - פירוט מספר הקילומטרים בתחילת השנה ובסופה

שנת מס _____

שם הנישום _____

מס' מסד'	מספר רישוי	תיאור הרכב	סוג רכב פ/מ	תאריך רכישה (*)	מס' הק"מ בתחילת השנה או ביום הרכישה	תאריך מכירה (**)	מס' הק"מ בסוף השנה או ביום המכירה	סה"כ מס' הק"מ במשך השנה (עפ"י המונה)
1.			פ/מ					
2.			פ/מ					
3.			פ/מ					
4.			פ/מ					
5.			פ/מ					
6.			פ/מ					
7.			פ/מ					
8.			פ/מ					
9.			פ/מ					
10.			פ/מ					

(פ) פרטי.

(מ) מסחרי.

(*) אם הרכב נרכש במהלך שנת המס.

(**) אם הרכב נמכר במהלך שנת המס.

חתימה וחזותמת

תפקיד

שם ממלא הטופס

נספח 4 - דוח נסיעה לחו"ל - שנת 2019

שם החברה _____			
שם הנוסע:		תפקידו:	
מטרת הנסיעה:		דולר יציג:	
ארץ היעד:		שע"ח לדולר:	
תאריך יציאה:		מטבע:	
תאריך חזרה:		סה"כ ימי שהייה:	
הוצאות		סה"כ הוצאה	
כרטיס טיסה (עד מחיר טיסה במחלקת תיירים/עסקים)	ב-\$	שע"ח	בש"ח
מיסי נמל ואחרים			
רכב שכור (קבלות) עד \$62 ליום			
הוצאות לינה עד שבע לינות ראשונות: עד \$284 ללינה. תאריך: מ _____ עד _____ ל _____ לינות שולם \$ _____			
עד 83 לינות נוספים: עד \$213 - \$125 לפי הסבר * תאריך: מ _____ עד _____ ל _____ לינות שולם \$ _____			
הוצאות שהייה אחרות ללא קבלות כשנדרשו הוצאות לינה: ימים * \$80 ליום			
כשלא נדרשו הוצאות לינה: ימים * \$133 ליום			
הוצאות אחרות			
סה"כ ההוצאה			

- אם שולם סך של מעל ל-\$125 ללינה (לפי קבלות) יותר כהוצאה סכום בשיעור של 75% ולא יותר מ-\$213 ללינה.
- בנסיעה העולה על 90 לינות מותרות מלוא הוצאות הלינה אך לא יותר מ-\$125 ללינה.
- לגבי נסיעות לאוסטרליה, אוסטרליה, איטליה, אירלנד, אנגולה, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דובאי, דנמרק, הולנד, הונג-קונג, טיוואן, יוון, יפן, לוקסמבורג, נורווגיה, ספרד, עומאן, פינלנד, צרפת, קטאר, קוריאה, קמרון, קנדה, שבדיה ושווייץ - ניתן להגדיל את הוצאות הלינה והשהייה בהן ב- 25%.

חתימת המנהל

חתימת הנוסע

תאריך

